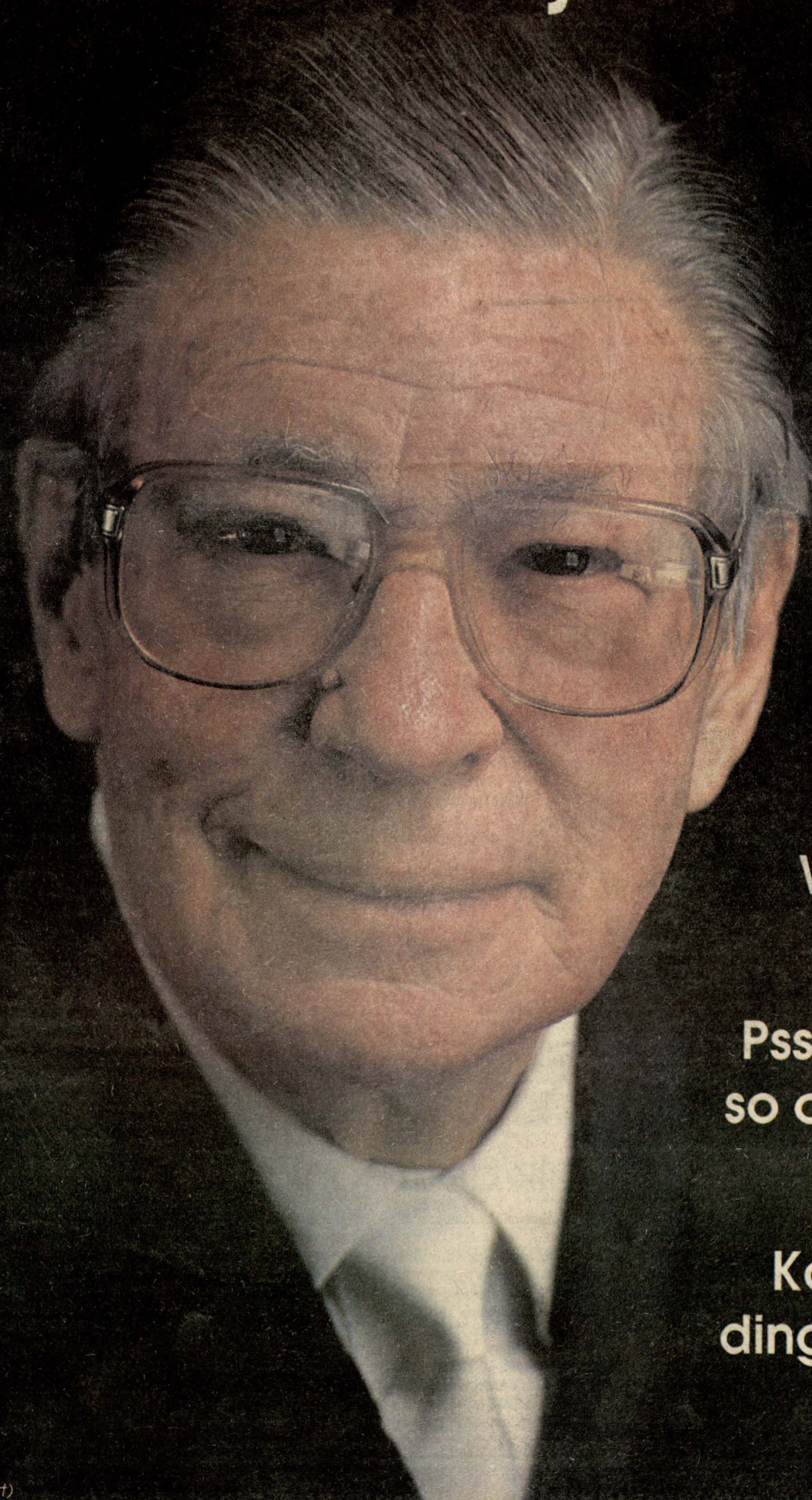

Vrye Weekblad

2 November 1990 Prys: R1,50 (R1,33 + 17c AVB)

Beyers Naudé: banneling-Boer, Godsman en vryheidsvegter

Thabo Mbeki oor die ANC se probleme

Storm om oop Kaapse skole

Waar lê boks se trekkrag?

Pssst! Wie swyg so oor NI en die akademici?

Koffie: net die ding vir bomme en koerasie

'Sinistere komplot teen die ANC'

DIE ANC gaan amptelik ondersoek instel na 'n sinistere komplot in Oos-Londen se swart township, Mdantsane, om ANC-leiers as informante te brandmerk in pamflette wat onder die inwoners versprei word. Die gedagte is oënskynlik om hulle dan om die lewe te bring en dit te laat lyk soos wraakaanvalle deur ander lede van die ANC.

Dié besluit volg op die moord op 'n vooraanstaande vakbond-leier, Jeff Wabena wat op 12 Oktober tydens 'n ANC-takvergadering in Mdantsane doodgeskiet is.

Daar sal veral gekyk word na twee pamflette wat in April vanjaar in die township versprei is, waarin Wabena en ander aktiviste daarvan beskuldig is dat hulle polisie-informante is. 'n Lys name van ANC-kaders wat of dood is in geveg teen die veiligheidsmagte of in die tronk beland het, verskyn in die pamflette.

Kort nadat die eerste pamflet opgeduik het, is een van die mense wat in die pamflet 'n informant genoem word, Vusumuzi Msauli, by sy huis in die NU 14-gebied in Maart doodgeskiet. Volgens die polisie is dié skote uit 'n Makarofpistool gevuur, en is ses leë doppies gevind.

Ses uur later op dieselfde dag, is 'n tweede persoon wie se naam in die pamflet genoem is, Ndikho Mnyute, beseer toe 'n handgranaat deur die venster van sy huis in NU 9 gegooi is. Sy vrou is ook in die voorval beseer.

Verlede Saterdag is nog 'n anonieme pamflet versprei by die begrafnis van 'n lid van die ANC se

uitvoerende komitee, dr Allan Madolwana, beter bekend as die ANC-geskiedkundige Francis Meli. Hierin is die koelbloedige moord op Wabena goedgepraat en is nog bekende aktiviste informante genoem wie se bedrywighede tot die dood en inhegtenisneming van kaders sou gelei het.

Albei die pamflette is deur die ANC verwerp as duidelike vervalsings. Steve Tshwete, een van die ANC se nasionale organiseerders, sê die taal van die pamflette is nie die taal van die ANC nie. En as Umkhonto we Sizwe die moorde uitgevoer het, sou hy dit nie by wyse van die verspreiding van 'n pamflet probeer regverdig nie.

Hy sê die organisasie se intelligensiediens is nou ontplooi en op die spoor van die "elemente" wat verantwoordelik is vir "hierdie kultuur van geweld in hierdie gebied" en sal "genadeloos" optree.

Treffende ooreenkomste blyk uit 'n vergelyking van die pamflette. Albei begin met huldebetuigings aan ANC-figure, Solomon Mahlangu in die eerste, en Madolwana (beter bekend as Francis Meli) in die tweede.

Beide pamflette noem die name van kaders wat so ver terug as 1986 doodgemaak is in numeriese volgorde. Albei pamflette is op A4-papier getik, en al die name en beweringe is netjies onderstreep.

Die tweede pamflet bevat dieselfde name as die eerste, maar enkele is bygevoeg.

Eerw Arnold Stofile van die ANC se Grensstreek, sê die vendetta teen Wabena kan net die werk van askari's - voormalige lede van die ANC

wat deur die polisie "gedraai" is - wees.

Volgens Florrie de Villiers, hoofsekretaris van die South African Domestic Workers Union, kon dit net "hartelose, ruggraatlose, betaalde" moordenaars gewees het wat Wabena doodgemaak het. Hy was die nasionale organiseerder van dié vakbond.

"Hullekón Jeff nie geken het nie. As die moordenaar of moordenaars hom geken het, sou hulle nooit die sneller kon trek nie," sê sy.

Hintsia Siwisa, 'n prominente advokaat in Oos-Kaapland en 'n goeie vriend van Wabena, het dié sentimente gedeel en gesê: "Jeff was 'n leier in ons organisasie. Hy was 'n bate vir die bevrydingsbeweging. Wabena was ook voorsitter van die ANC se tak in NU 10 in Mdantsane.

'n Ooggetuie sê Wabena het die vergadering pas toegesprek toe 'n man met 'n sykous oor sy kop ingebars het en hom vier keer van naby in die bors geskiet het. Wabena is met sy aankoms by die Cecilia Makiwane-hospitaal dood verklaar.

Daar is drie keer tevore 'n aanslag op Wabena se lewe gemaak: In Januarie is 'n masjiengeweraanval op sy huis geloods. Hy is in die been gewond en het snywonde opgedoen. Sy motor, wat voor die huis gestaan het, se buitebande is flenters gekskiet.

Op Kersdag 1988 is twee vroue doodgeskiet en Wabena, Siwisa en nog 'n vakbond-leier, is beseer toe 'n man met 'n AK 47-geweer op hulle geskiet het. Die Ciskeise polisie het geen vordering gemaak in hul ondersoek na enige van die voorvalle nie. - ELNEWS

Rabbi Ady Assabi

(Foto: Lise Joubert)

'n Rabbi met 'n verskil

'N RABBI wat glo die Israeli-regering en die PLO gaan nog regstreeks dialoog voer? Wat Nelson Mandela na 'n erediens in 'n sinagoge nou kort nadat hy vir Jasser Arafat en Moeammar Ghadaffi omhels het?

Inderdaad. Sy naam is Ady Assabi, rabbi van Tempel Emanuel en Tempel Shalom in Johannesburg.

Hy is boonop, in sy eie woorde, "a son of the Holocaust". Sy vader is die enigste lid van sy onmiddellike familie wat die Nazi's se Jodeslagting oorleef het. Assabi is 'n Israeli-burger wat homself as 'n Sionisist beskou, is in Tel Aviv gebore en sy seun het pas sy dienspoging in Israel voltooi.

Al die regte kenmerke van 'n warmbloedige Jood. En tog moes hy 'n tyd lank ná die Mandela-vergadering 'n koeëlvaste hemp dra ná talle doodsdreigemente uit die Joodse gemeenskap.

"Geregtigheid, geregtigheid sal jy najaag," is 'n Joodse gesegde wat vir hom baie belangrik is, het hy in 'n onlangse onderhoud gesê. "Dit sê nie navolg of implementeer nie; dit sê ons moet dit najaag."

Dit is Assabi se credo: reg en geregtigheid; menseregte en menswaardigheid; dialoog en gesprek. En dit alles met deernis.

Assabi het dié week die middagete van The Rostrum in die Yard of Ale-restaurant in Johannesburg toegesprek. Na die toespraak het 'n Joodse vrou gesê: "Ek stem nie met hom saam nie. Dis te gou om met die ANC te praat. Maar ek kan nie help om hom intens te bewonder vir sy waagmoed en sy passie vir geregtigheid nie. En ek het so 'n gevoel dat dié Jode wat hom nou afskiet,

oor 'n jaar of wat nog baie bly gaan wees dat hy gedoen het wat hy gedoen het."

Assabi het na die spanning tussen die ANC en die Joodse gemeenskap verwys en gesê dit is belangrik dat definisies eers uitgespel word.

'n Anti-Semiet is iemand wat Jode haat omdat hulle Jode is, soos die Nazi's. Om nie met Jode of die regering van Israel saam te stem oor standpunte of beleidsrigtings nie, is nie per se anti-Semities nie.

Sionisme glo Jode moet nie vreemdelinge in ander lande wees nie, maar hul eie staat hê. Daar is Jode wat anti-Sionisties is. Nie-Jode wat anti-Sionisties is, is ook nie per se anti-Semities nie.

Assabi sê hy self is gekant teen die beleidsrigtings van die huidige regering in Israel. "Ons moet onthou dat iemand wat gekant is teen 'n regering van 'n land op 'n sekere tydstip, nie noodwendig teen die land gekant is nie."

Hy sê Mandela se omhelsing van Arafat en Ghadaffi het hom ook nie gelukkig gemaak nie. Hy verstaan emosioneel hoekom Jode daarteen gereageer het, maar rasioneel verstaan hy dit nie.

Toe Mandela in die tronk was, het Arafat en Ghadaffi baie sterk veldtogte daarteen gevoer.

Die belangrikste verteenwoordigende Joodse liggaam, die Jewish Board of Deputies, het in al dié jare tot baie onlangs nooit 'n uitspraak daaroor en oor die ANC gemaak nie.

Baie Jode het die ANC nooit 'n kans gegee om hul standpunt te stel nie. Die ANC is 'n magtige en invloedryke organisasie. Dit is noodsaaklik en onvermydelik dat die Joodse gemeenskap en die ANC regstreeks met mekaar in gesprek moet tree sodat albei kante mekaar se standpunte rustig kan aanhoor - iets wat ook tussen Israel en die Palestyne behoort te gebeur, sê Assabi.

Hy hoop ook daar sal gou met 'n sinryke gesprek tussen die Joodse en Moslem-gemeenskappe in Suid-Afrika begin word, sê die rabbi.

Klink so al na 'n Joodse weergawe van Beyers Naudé...

- HANS PIENAAR

- MAX DU PREEZ

Blanke betrokke by aanvalle, sê Naledi se mense

INWONERS van die straat in Naledi, Soweto, waar onbekende aanvallers dié naweek sestien mense voor die voet afgemaai het, hou vol dat hulle 'n blanke met 'n klapmus onder die aanvallers gesien het. Hulle sê ook dat daar twee bendes aanvallers was.

Volgens die inwoners het vier mans met klapmuse by 'n partytjie wat in 'n tent gehou is, die tentseile opgelig en op die mense in die tent begin vuur. Tien huise verder het nog 'n man op 'n gesin losgebars en vier van hulle doodgeskiet.

Na die aanval het hy in 'n geel Toyota sonder registrasieplate geklim, wat met hom weggejaag het.

Die inwoners sê die feit dat albei die aanvalle om agtuur die aand gebeur het, bewys ook dat daar twee bendes moes gewees het en dat die aanvalle goed beplan en georkestreer was. Hulle meen ook dat die aanvallers gewag het vir dié tyd van die aand en 'n reën bui soos Sondagaand s'n, wanneer almal in hul huise is, om die aanvalle te loods.

Intussen het die ANC Jeugliga die beweringe van die polisie dat die aanvalle verband hou met die moord op 'n Inkatha-ondersteuner by die Merafestasië in Soweto, verwerp. Die liga het die moorde veroordeel en gesê dat hy nooit opdrag vir so iets sal gee nie.

Die moord is deur sowat 200 jeugdige gepleeg, waarna die poli-

sie een van hulle in hegtenis geneem het. Volgens die polisie het hy gesê dat hy 'n lid van die ANC-Jeugliga is.

"Die aanval in Naledi was 'n goedbeplande, georkestreerde sending deur elemente wat kan baat vind by die geweld tussen die mense en hostelwonders wat by Inkatha geallieer mag wees. Inkatha het nie die vermoë, beide wat personeel en vaardighede betref, om sulke goedbeplande operasie uit te voer nie," sê die Jeugliga.

Die feit dat die aanvallers gewapen was met AK47's ondermyn die polisie se beweringe dat wapens opgesê word in reaksie op pres FW de Klerk se aanbod van amnestie. En as die polisie sê dat die aanvallers lede van Inkatha was, dan

erken hulle dat die hostelle nog arsenaal wapens bevat, sê Parks Mankahlana, publisiteitsekretaris van die Jeugliga.

Die Jeugliga beskou die beweringe van die polisie as 'n poging om konflik tussen die ANC, die ANC Jeugliga en Inkatha aan te blaas. Die polisie het geen poging aangewend om die identiteit van die jeugdige wat hulle na die moord in hegtenis geneem het, by die Jeugliga uit te klaar nie, sê Mankahlana.

Die pas gestigte liga het nog net die tussentydse lede van takke se komitees en streekskomitees geregistreer. Daar is nog nie begin met die registrasie van gewone lede nie, en die jeugdige kon homself dus nie 'n lid van die liga genoem het nie, sê hy.

Ballinge gefnuik deur sanksies

DIE VVO se Hoë Kommissaris vir Vluchtelingen (UNHCR) het probleme om die ANC te help om ballinge terug te bring na Suid-Afrika omdat hy dan sy beleid van sanksies en die isolasie van Suid-Afrika sal oortree.

Dié rare toedrag van sake blyk uit 'n verklaring dié week van die ANC se Nasionale Koördineringskomitee (NCC), waarin die VVO gevra word om hom wel by te staan met die terugbring van vluchtlinge.

Die NCC is verantwoordelik vir

die terugkeer van die ongeveer 20 000 ballinge.

Die verklaring is klaarblyklik deur die NCC uitgereik as 'n oproep tot die UNHCR om "betrokke te raak by die repatriasieproses" ondanks die huidige beleid. Die NCC sê hy verbind homself tot "voortgesette dialoog" met die UNHCR in die hoop dat "dit 'n manier sal wees om al die struikelblokke in die weg van UNHCR-betrokkenheid uit die weg te ruim".

DIE ANC het daarin geslaag om 'n groot Amerikaanse maatskappy te beïnvloed om nou reeds te besluit om \$400m (R1 biljoen) in Suid-Afrika te belê. Dit is deel van 'n ANC-strategie om buitelandse beleggers te oorreed om reeds in dié stadium te besluit om in 'n post-apartheid Suid-Afrika te belê, berig HENNIE SERFONTEIN

THABOMBEKI, die direkteur van die departement internasionale sake van die ANC, sê die ANC gaan sy strategie van sanksies tydens sy Desember-konferensie heroorweeg.

Mbeki sê in 'n onderhoud met Vrye Weekblad die werwing van die reuse-belegging uit Amerika behoort alle beskuldigings finaal die nek in te slaan dat die ANC blindelings weier om toe te stem tot die opheffing van sanksies.

"Die indruk dat die ANC verknog is aan 'n strategie van sanksies, is vals," sê Mbeki. ('n Volledige onderhoud met Mbeki verskyn op bladsy 9.)

"Ons amptelike standpunt is dat sanksies so gou as moontlik totaal opgehef moet word sodra genoegsame politieke vordering binne Suid-Afrika gemaak is.

Nuwe sanksie-wending ANC lok reuse-beleggings

"Daar word vergeet dat ons in die eerste plek 'n verpligting het om ons eie ondersteuners te help. Hulle is meestal die armes. Ons is dus 'n party van die armes wat glo dat ons nie net stemreg nie, maar ook 'n paar maaltye per dag aan ons mense behoort te besorg."

Mbeki verduidelik dat sanksies slegs 'n strategie is om druk uit te oefen om sekere politieke mikpunte in Suid-Afrika te bereik. "Belangrike ooreenkomste is reeds tussen ons en die regering bereik oor die vrylating van gevangenes. Vroeg volgende jaar vind volle grondwetlike gesprekke tussen alle partye plaas en die regering gaan verdere apartheidswette afskaf.

"Om daardie rede sal ons konferensie in Desember spesifiek aandag aan die kwessie van sanksies gee sodat ons dié strategie kan heroorweeg," sê Mbeki. Hy verduidelik dat die hoofsaak vir hom en sy departement op die

oomblik nie die hantering van "normale" buitelandse betrekkinge is nie.

"Ons hoofsaak is die skepping van 'n nuwe bewuswording by internasionale maatskappye dat hulle moet deel word van die post-sanksie era en dat hier groot beleggingsmoontlikhede vir hulle in Suid-Afrika is."

Die ANC kan nie wag om hierdie nuwe belangstelling in belegging in Suid-Afrika te kweek nadat sanksies eers opgehef word nie.

"Daar sal te veel kosbare tyd verlore gaan as ons moet wag. Want van die oomblik dat 'n besluit geneem word om te belê totdat dit werklik in die praktyk plaasvind gaan ten minste 'n jaar of meer verlore voordat iets konkreets gebeur."

Mbeki sê sy en sy departement se kontak met regerings, sakelui, anti-apartheidsgroepe en die media in die buiteland het te doen met die proses om by internasionale maatskappye die bewuswording te skep dat hulle nou reeds

moet besluit om in Suid-Afrika te belê.

Hy sê dis ook insiggewend dat hy byvoorbeeld veel meer op internasionale konferensies saam met Barend du Plessis, die Minister van Finansies, verskyn, as saam met Pik Botha, die Minister van Buitelandse Sake.

"So was ek in die afgelope maand op konferensies in Londen, Geneve en weer in Londen saam met Barend. En oor tien dae is ons weer op nog 'n konferensie in Londen."

Mbeki sê dat die Amerikaanse maatskappy wat R1 biljoen gaan belê, dit in fases gaan doen. "Die eerste fase het inderwaarheid reeds begin. Swartmense word na sakeskole gestuur terwyl ander kans kry om nou alreeds vir die maatskappy te werk.

"Uit ons oogpunt is dit baie belangrik dat wanneer buitelandse maatskappye begin belê en ekonomies betrokke raak, daar genoeg swart mense sal wees om aan hierdie nuwe ekonomiese proses te kan deelneem."

Storm om oop skole in die Kaap

TERWYL minstens 40 Kaaplandse skole nou al met oorweldigende meerderhede gestem het om hul deure vir alle rasse oop te gooi, is 'n storm in parlementêre en blanke onderwyskringe aan die opbou rondom die regering se oop skole-beleid. Die beleidsverskille kan daarop uitloop dat 'n aantal Kaapse skole aanstaande jaar amptelike strukture sal minag en hulself oop verklaar.

"Die Nasionale Party het met sy beleid jeens die oopstelling van skole nou vir hom 'n tier opgessaal wat hy nie sal kan ry nie," sê Tiaan van der Merwe, DP-LP vir Groenpunt. Twee van die vier skole wat tot dusver gedreig het om die stelsel uit te daag, Ellerton en Queens Park, val in sy kiesafdeling. Van der Merwe is om kommentaar genader nadat sowel die NP as die Kaapse onderwysdepartement die afgelope week vinger gewys het na die groot getal Kaapse skole wat die voorgestelde integrasie-modelle en prosesse van Piet Clase, minister van Onderwys en Kultuur, met "aansteeklike entoesiasme asook skerp kritiek" begin beproef het.

Al die skole wat tot dusver in sowel die Wes- as die Oos-Kaap gestem het, het die vereiste 72 persent "ja" onder alle stemgeregtigdes ten opsigte van Clase se Model B behaal, en Natal kom waarskynlik volgende week op dreef. Aanduidings is dat skole in die

Jannie Momborg

Tiaan van der Merwe

Dene Smuts

res van die land eers volgende jaar en teen 'n traer tempo gaan begin stem. Net sowat drie persent van blanke skole in die Transvaal het aangedui dat hulle volgende jaar sou wou stem, ondanks die feit dat 'n groot getal inrigtings aan die leeg loop is. Maar intussen is daar aanduidings dat die model-stelsel waarvoor gestem word, gedeeltelik gekelder kan word voordat hulle nog by die stembus uitkom.

Vier Skiereilandse skole het die afgelope week verklaar dat hulle dit oorweeg om dié modelle - omdat dit op rasse-oorwegings gegrond is - heeltemal te verwerp en hulle deure summier oop te gooi. Terwyl ouers intussen tog besluit het om te stem, het die uitvoerende direkteur van die KOD, Schalk Walters, in 'n omsendbrief aan skoolhoofde gewaarsku dat die optrede "van sommige skole" onwettig is en dat hulle fondse opgeskort kan word.

"Die DP sal enige skool bystaan wat besluit om die owerheid op die manier uit te daag," het Van der Merwe teruggekap. "Die feit dat dit strydig is met die grondwet is nie 'n rede nie. Dit is ongoddelik dat blanke skole ly onder 'n gebrek aan leerlinge, te midde van die reuse-behoefte onder swart leerlinge."

In 'n verklaring sê Dene Smuts, DP-LP vir Groote Schuur, waarin SACS - een van die proffesskole val - dié soort outoritêre waarskuwings van Walters kan slegs 'n "Eensydige Verklaring van Integrasie" in die hand werk.

"Kaapse ouers het 'n voet in die deur van

onderwys gekry en gaan dit wyd oopkop." Sy sê sy het baie simpatie met skole wat nie die stelsel wil volg nie en wys daarop dat nie-deelname net so eerbaar en reg is as deelname aan die modelle.

Van der Merwe waarsku dat indien Clase sy "diskresie" gaan gebruik om skole wat ten gunste van die B-model gestem het, volgende jaar nog "toe" te hou, 'n "herrie los gaan wees". Hy sê ouers se geesdrif is aansteeklik, terwyl onderwysers oortyd werk vir positiewe stemme. Die sjampanjeproppe klap daagliks namate die uitslae op groot skaal gevier word.

Van der Merwe beveel ook aan skole wat die 72 persent vereiste net-net nie haal nie, en nie deur Clase oop verklaar word nie, voortgaan en dit self doen.

As navrae aan die NP enige aanduiding is, lyk dit asof die skole se stryd om "oop te maak" nog lank nie verby is nie.

Nadat sowat 25 skole in die voorafgaande weke "ja" gestem het, het dr Johan Steenkamp, NP-LP vir Umhlatazana, verlede Vrydag die DP daarvan beskuldig dat hulle skole in Natal en Kaapstad met "propaganda voer" deur middel van "geheime dokumente" waarin aangedui word hoe ouers oortuig kan word om vir die oopstelling van skole te stem. Steenkamp het op 'n vergadering in Durban ook aangevoer dat ouers "moreel gemolesteer" word om Model B te aanvaar deur skoolhoofde en voorsitters wat van die "geheime dokument" voorsien is.

Dié aantygings is in die geheel deur die DP

verwerp. Jannie Momborg, Wes-Kaapse streeksvoorsitter van die DP, sê die party maak geen geheim daarvan dat hy hom aktief vir oop skole beywer nie. Hy sê die sogenaamde dokument is 'n ope skrywe aan skole in DP-kiesafdelings landwyd waarin riglyne vir 'n verkiesingsveldtog vir oop skole gegee word. "Ons het selfs skoolhoofde in ons kiesafdelings gaan sien," sê hy.

"Die manier waarop Steenkamp dit stel, laat dit lyk of daar 'n pro-koop skool situasie onder die DP, en 'n anti-koop skool situasie onder die NP is, wat nie baie sê vir die NP se sogenaamde inisiatiewe vir 'n nuwe Suid-Afrika nie," sê Momborg in 'n persverklaring.

Roger Burrows, DP-woordvoerder oor Nasionale Onderwys, sê die NP het hom nog nie vir of teen oop skole uitgespreek nie en sal binnekort eerlik moet raak met homself. Volgens hom was die DP nog altyd sterk ten gunste van oop skole en is die "dokument" allermins "geheim".

"Alle skole moet oopgestel word en ons enigste probleem is dat so min skole nog wil stem," sê hy.

'n Kaapse NP-LP, Freek van Deventer van Durbanville, het by navraag oor die Kaapse neiging gesê die NP "gaan niemand na 'n kant toe druk nie".

"Die NP se beleid is dat die modelle op die tafel is en duidelik is. Ons gaan ons nie aktief beywer dat skole moet stem nie."

- CHRISTELLE TERREBLANCHE

Menseregte vir almal

Khayelitsha leef in vrees

Die onrus in Khayelitsha is nie nog 'n voorbeeld van swart-teen-swart geweld nie, maar die gevolg van aksies en teenreaksies op bestuursvlak. In die brandpunt staan 'n uiters ongewilde stadsraad en die optrede van die polisie, sê aktiviste en politici. CHRISTELLE TERREBLANCHE het met van hulle gepraat.

"DIT is duidelik dat almal in Khayelitsha in vrees leef," het die voorsitter van die Western Cape Civic Association, Michael Mapongwana, gesê kort voordat die regering dié week 'n onrustoestand in die township en aanliggende plakkerskamp, Kruispad, aangekondig het.

Gister was die sowat halfmiljoen inwoners van die gebiede net "verstom" deur die reuse-polisie en militêre teenwoordigheid wat oornag ingestroom het, terwyl talle gesukkel het om hul werk betyds te bereik te midde van tientalle padblokkades binne en buite die woongebiede.

Die ANC het verklaar dat die "verskuilde noodtoestand" strydig is met die gees van die Pretoria- en Groote Schuur-Minute, aangesien hulle glad nie geraadpleeg is nie.

Mapongwana het verlede week die derde aanslag in 'n jaar op sy lewe deur ongeïdentifiseerde sluipmoordenaars oorleef, maar sy vrou is in die aanval dood.

Grootskaalse geweldpleging het hierna in Khayelitsha, sowat 35 km van Kaapstad af, uitgebreek en nog ses mense het tydens 'n "onwettige optog" in skermutselings met hoofsaaklik die veiligheidsmagte gesterf. Meer as 80 mense is beseer en sowat 50 huise afgebrand.

Hoewel geen noemenswaardige voorvalle die afgelope week in die gebied voorgekom het nie, was Mapongwana en ander leiers van die ANC-gesinde Civic-strukture besig met wanhopige pogings om hul eie lewens en dié van hul ondersteuners teen verdere vigilante-aanvalle te vrywaar. Ook die PAC het verklaar dat hy besorg is oor die veiligheid van sy ondersteuners, maar het in die verband veral die vinger na die ANC gewys.

Politici en burgerlike leiers in die gebied was dit egter eens na die afkondiging van die aandklokkeel en grootskaalse beleëring dat die owerheidstappe nie die oorsake van die lank-smeulende sosiale en politieke onluste in die gebied sal aanspreek nie.

"Die probleem is dat die inwoners van Khayelitsha verenig is teen die regerings-ingestelde stadsraad en ons glo dat die geweld voor die deur van die burgemeester, Mali Hosa, en sy raadslede gelê kan word," sê Trevor Manuel, die publisiteitssekretaris van die ANC in Wes-Kaapland.

Na ondersoek en verslae deur die stadsraad van Kaapstad en die DP se Onrus Monitor- en Aksiekomitee, UMAC, waarin die ANC se standpunt onderskryf word, het die administrateur van Kaapland, Kobus Meiring, gister in 'n buitengewone vergadering met alternatiewe sturte van die onrusgebiede belowe om ondersoek in te stel na maniere om die wrywing uit te skakel.

Manuel hou vol dat die onluste in Khayelitsha teruggevoer kan word na 'n stadsraadsverkieping in 1988, en sê Meiring het selfs belowe om maniere te oorweeg om die

stadsraad-struktuur uit te skakel, hoewel die provinsiale administrasie se magte om so iets te doen, beperk is.

"Daar is intense woede onder inwoners oor die manier waarop die stadsraad sy magte teen inwoners misbruik, asook die jongste reuseverhoging in huur," sê hy.

In Kruispad het gemoedere ook die afgelope paar weke nog gesmeul nadat die nuwe plaaslike koördineringsstelsel, PKS (wat in die plek van die gesamentlike bestuursentrum uit die PW Botha-era gekom het) met behulp van die veiligheidsmagte, drie weke gelede mense uit 'n bepaalde gebied verwyder en 'n heining opgerig het.

Geweldpleging tussen die polisie en inwoners het gevolg. Intussen is daar nog steeds wrywing tussen die plaaslike owerheid se burgemeester, Johnson Nxobongwana, en sy aartsvyand, Jeffrey Nongwe van die ANC. Talle mense het al hul lewens in die aanvalle oor-en-weer verloor.

Jan van Eck, UMAC-koördineerder en DP-LV, het die regering gister in 'n sterk bewoorde verklaring aangeval oor sy besluit om 'n militêre oplossing eerder as 'n politieke oplossing op die Kaapse vlakke af te dwing.

"Aangesien die hoofsaak van die konflik politiek van aard is, naamlik die regering se onwilligheid om die totaal verwerpte, onwettige swart plaaslike owerheid af skaf, kan die verklaring van 'n onrusgebied geen positiewe bydrae tot die oplossing van die konflik lewer nie," sê hy.

"Pleks van dapper politieke inisiatiewe het die regering, soos gedurende die PW Botha-era, die probleme gesystap en die warm patat in die hande van die veiligheidsmagte gelaat, van wie nie verwag kan word om die grond-oorsake aan te spreek nie omdat hulle weens die hardhandige manier waarop hulle optree die situasie gewoonlik vererger."

Van Eck sê dit begin duidelik raak dat die polisie en weermag besig is om terug te keer na die PW Botha-era waarin die sekurokrate die politici beheer en weg beweeg van werklike regering soos deur FW de Klerk belowe.

Hy is lank reeds in 'n briefwisseling met Adriaan Vlok, minister van Wet en Orde, betrokke waarin hy die aanloop tot die huidige konflik uitgespel het. Volgens Van Eck het hy gister uiteindelik kommentaar op sy ontledingsontvang, waarin sy aantygings in die geheel verwerp word.

"Die polisie het in alle omstandighede binne die wet opgetree," het Vlok geskryf oor talle voorvalle waarin die veiligheidsmagte die spanning help oplaa het. Ook met versoeke dat die vorige aanslae op Mapongwana se lewe ondersoek word, word maande daarna nog voete gesleep.

"Ek glo dat die hele amptenary van die gebied hulself in 'n baie wankelrige posisie bevind omdat hulle die vertroue van die gemeenskap verloor het," sê Van Eck.

'n Vleisverkoer in 'n straat van Khayelitsha (Foto: Sally Shorkend)

"Die amptelike leiers van beide Kruispad en Khayelitsha het uiters omstrede agtergronde en die inwoners meen dat hulle in hul posisies aangestel is vir regeringsgewin, in ruil vir beskerming teen hul wandade."

Manuel sê die afvaardiging het Meiring gister gevra dat die stadsraad in belang van vrede in Khayelitsha, afgedank moet word, sover moontlik met die behoud van dienste. Die township, met meer as 300 000 inwoners, is een van die vinnigste groeiende townships in die land.

Na verlede week se konflik het die ANC wel 'n hofbevel gevra om die polisie van wandade teen die inwoners te weerhou, maar dié aansoek is uitgestel. Nou voel hulle dat alle kanale tot hul beskikking om hul eie veiligheid te verseker, gesluit is, terwyl die afkondiging van die onrustoestand en die aandklokkeel politieke skakeling met die gemeenskap aansienlik kan kortwiek.

"Mense is nog banger as ooit," sê hy en wys daarop dat die situasie in Wes-Kaapland aansienlik verskil van dié in die res van die land in die sin dat dit nie gewone "swart-op-swart" geweld tussen die ANC en PAC of Inkatha is nie.

"Dit is reaksie en teenreaksie op plaaslike bestuursaksies," sê hy.

Amos Lenghisi, 'n lid van die ANC se

Wes-Kaapse uitvoerende raad, het dit veral teen die feit dat die burgerstrukture nie deur die regering geraadpleeg is voor die onrustoestand afgekondig is nie.

"Die herstel van vrede in die gebied is vir ons ewe belangrik, maar ons glo die grond-oorsake moet aangespreek word en ons verwerp 'n militêre oplossing," sê hy.

Barney Desai, PAC-leier in Wes-Kaapland, meen egter dat die nuwe maatreëls wel 'n doel kan dien aangesien sy ondersteuners onder intimidasie ly.

"Daar is in die eerste plek ontoereikende kommunikasie tussen bevrydingsgroepe," sê hy.

"In die res van die land het veiligheidsmag-optrede wel tot vrede deur samesprekinge gelei, maar dit beteken nie dat ons militêre oplossings tot politieke probleme voorstaan nie. Dit is 'n uiters delikate posisie."

* Van Eck en lede van UMAC is gistermiddag deur genl Johan Fourie van die polisie toelating tot die nuwe onrusgebied geweier. Volgens Van Eck het Fourie aangedui dat niemand sonder toestemming die township sal kan binnegaan nie. Hy sê dit is die eerste keer sedert 1986 dat UMAC toegang tot 'n onrusgebied geweier word. Die DP oorweeg protes op 'n hoë vlak oor dié voorval.

Optimisme én ongeloof oor groot kerkkonferensie

TERWYL koppe nog in ongeloof geskud word oor die feit dat so 'n groot aantal kerke, Christelike organisasies en para-kerklikes met 'n geskiedenis van diepgezetelde politieke en leerstellige verskille enigsins bereid is om mekaar volgende week vir 'n kerkkonferensie te ontmoet, is daar ook groeiende onsekerheid oor wat die kerke nou eintlik vir mekaar te sê kan hê.

Sowat 200 kerkleiers van regoor die teologiese spektrum gaan vir vyf dae by Hunter's Rest buite Rustenburg praat oor 'n verenigde Christelike getuënis in 'n post-apartheidsgemeenskap. Dr Frank Chikane, hoofsekretaris van die SA Raad van Kerke, en dr Louw Alberts, afgetrede kernfisikus en toegewyde NG-kerkmans, gaan saam as voorsitters optree.

Van die organisasies en kerke wat laat weet het dat hulle kom, wissel van die Katoliek tot charismaties, van Calvinisties-Gereformeerde

tot die Zion Christian Church van Moria.

Persverklarings uit die kantoor van die organiseerders van die konferensie, meld bloot dat gepraat gaan word oor die "bydrae van kerke tot die onderhandelingsproses en 'n nuwe bedeling vir die land".

Onderliggend is daar egter net een plek waar begin kan word: By apartheid en die uiteenlopende wyses waarop kerke die afgelope 40 jaar op die politiek gereageer het.

Op dié kerke wat bloot meen dat hulle met 'n "deklarasie van Christelike beginsels" vir 'n nuwe grondwet gaan wegkom, of net kan praat oor "die vredestaak van die kerk in Suid-Afrika", sonder om nie ook die historiese gebeure wat aanleiding gegee het tot apartheid in ag te neem nie, wag 'n ontnugtering.

Soos Chikane dit in 'n gesprek stel: "Ek het geen twyfel daaroor dat daar verskillende verwagtinge en 'n verskillende begrip is van

wat in die land en op kerklike gebied gebeur het nie. Selfs terwyl ons praat, verstaan ons verskillende dinge onder presies dieselfde woorde.

"Vir my is die doelstelling van die konferensie duidelik: Dit is 'n geleentheid vir kerke wat vir jare nie met mekaar gepraat het nie en selfs 'n eed geneem het om geen verhouding met mekaar te hê nie, om mekaar te ontmoet en weer 'n verhouding te begin opbou.

"Ons gaan die geleentheid hê om ons verhoudings van die verlede wat deur die jare soveel konflik tussen ons veroorsaak het, in oënskou te neem. Ons sal moet sê waar sake verkeerd geloop het, ek hoop vir 'n belydenis oor die dinge waarvoor ons staan, vir berou, en vir restituisie teenoor diegene wat slagoffers van die stelsel geword het."

- INA VAN DER LINDE

Wêreld

Japan sê nee

Japan verwerp Nelson Mandela se versoek om 25 miljoen dollar se hulp. Soos Amerika wil dié land nie geld aan 'n politieke organisasie gee nie. "As jy dit vergelyk met wat gedoen is deur baie arm lande in Afrika en Asië en ook deur sommige nywerheidslande, is die Japanse bydrae absoluut onbeduidend," sê Mandela. 'n Japanse vakbond belooft egter 156 000 dollar aan die ANC.

Protes oor rektor

Protes oor die nuwe dissiplinêre magte wat Robert Mugabe aan die rektor van Zimbabwe se enigste universiteit wil gee, versprei na Bulawayo. Studente ontstig die verkeer met optogte, terwyl dosente petisies aan Mugabe oorhandig.

Matrose sterf

Tien Amerikaanse matrose sterf nadat 'n hoëdruk-stoomlyn in die ketelkamer van 'n Amerikaanse oorlogskip naby Bahrain ontplof het, sê die Pentagon. Die ongeluk aan boord van die Iwo Jima het gebeur toe die skip na roetine-onderhoudwerk op pad was na die Noord-Arabiëse see.

Geveg in Indië

Indiese veiligheidsmagte in Ayodhya, Indië, herbeset 'n ou Moslem-moskee deur groepe Hindoes uit te dryf wat die gebou beset het. In die geveg is ses mense dood en meer as 100 beseer.

Noorweegse krisis

Die leier van Noorweë se Arbeiders Party, Gro Harlem Brundtland, kom ooreen om 'n derde regering te vorm nadat die regse koalisie bedank het weens 'n meningsverskil oor toemomstige bande met die Europese Ekonomiese Gemeenskap.

Vrede in Beiroet

Al die militêre faksies in Beiroet en sy voorstede besluit om hulle vegters te onttrek as deel van 'n veiligheidsplan om beheer aan die Libanese weermag te oorhandig, sê die regering.

CIA en Koeweit

Irak sê Woensdag hy is in besit van 'n geheime dokument wat bewys dat die CIA en Koeweit 'n geheime plan teen Bagdad gehad het vóór Koeweit op 2 Augustus deur Irak binnegeval het. Die Irakiese ambassadeur wys dié dokument aan die Amerikaanse media en sê dit lewer bewys dat Washington en Koeweit 'n ekonomiese oorlog teen Irak beplan het.

Vrede misluk

'n Poging deur Wes-Afrikaanse leiers om Liberië se tien maand lange burgeroorlog te beëindig, misluk nadat die belangrikste rebellegroep die onlangse vredesamesprekings vermy. Die samesprekings tussen lede van die Ekonomiese Gemeenskap van Wes-Afrikaanse State is gekanselleer toe die leier van die National Patriotic Front daaraan onttrek het.

Skikking onwaarskynlik

'n Vreedsame skikking van die krisis in die Golf word al hoe onwaarskynliker, sê Paddy Hine, die bevelvoerder van die Britse magte in die Golf. Hy sê dit is onwaarskynlik dat pres Saddam Hoessein sy magte onvoorwaardelik uit Koeweit sal onttrek.

Tanzaniese verkiesing

Volgens kiesbeamptes word Tanzanië se verkiesingsuitslae Saterdag amptelik bekend gemaak. Pres Ali Hassan Mwinyi, 67, wat Julius Nyerere in 1985 opgevolg het, is die enigste presidensiële kandidaat.

Tanende steun

In 'n meningsopname wat deur die Sowjet-

Sowetan, 1 November 1990

koerant Komsomolskaya Pravda gedoen is, steun net 14 persent van die Sowjet-burgers die Kommunistiese Party in dié land.

Uitdaging

Die Russiese Federasie, die grootste en magtigste republiek in die Sowjet-Unie, daag die Sowjet-regering uit deur eksklusiewe beheer uit te oefen oor industrieën en ander bates onder hulle jurisdiksie.

Sanksies

Britse premier, Margaret Thatcher, sê dié week dat sanksies teen Irak kan voortgaan al onttrek die land van Koeweit. Die sanksies moet volgehou word totdat 'n oplossing vir Irak se chemiese en kernwapens gevind word.

Suid-Afrika

Jenny se verhoor

Jenny Schreiner begin met die 234e dag van haar verhoor op aanklagte van terrorisme. Sy is reeds drie jaar en 43 dae in aanhouding. Om verveling te probeer beveg, maak sy knope in 'n stuk katoen en maak hulle weer los, speel sy met 'n tol gemaak van 'n pen en hou sy 'n dooie liewenheersbesie vir 'n troeteldier aan.

Stalin en Fawu

Beskuldigings van 'n "Stalinistiese aanval" op die demokrasie in die Food and Allied Workers Union word gemaak in 'n pamflet wat onder vakbondlede versprei is. Leidende lede van die SAKP word daarvan beskuldig dat hulle 'n heksejag voer teen lede wat nie by die SAKP-beleidsrigtings wil inval nie.

Plakkers in hof

Altesame 57 plakkers verskyn in die landdroshof op Villiersdorp in die Boland op aanklagte van betreding nadat hulle verlede naweek pondokke op munisipale grond opgerig het. Polisiemanne en gewapende burgerlikes hou toesig terwyl die pondokke afgebreek word.

Toeris sterf

'n Nieu-Seelandse toeris en sy vrou verdwaal, beland in Soweto en word van hul polshorlosies beroof. Die 75-jarige man word doodgeskiet.

Minder poste

Sowat 300 onderwysposte gaan in Kaapland afgeskaf word weens die verminderende leerlinggetalle by wit staatskole.

Nie genoeg nie

'n Posisie as 'n tuislandleier is in sigself nie genoeg om 'n rol te regverdig in die onderhandelingsproses nie, sê die Hoofminister van

Kangwane, Enos Mabuza. Op die vooraand van die jaarlikse Hollandia forum, sê hy dat net die leiers met 'n identificeerbare, beproefde gevolg, moet deelneem. Hulle moet daar wees as verteenwoordigers van 'n redelike basis van steun, en nie net in hulle kapasiteit as tuislandleiers nie.

Spioene vrygespreek

Twee sleutelspioene in die Johannesburgse stadsraad word deur dié stadsraad se veiligheidsdepartement van wangedrag vrygespreek. 'n Derde spioen, Martin Hennig, sal op 26 November daarvan aangekla word dat hy dokumente weggesteek het.

Actstop praat

Swart lede van Actstop word toegelaat om Johannesburgse stadsraadslede in die raadsaal toe te spreek en protes aan te teken teen uitbuiting en diskriminasie in die stad.

Dr Oliver Tambo

Die Universiteit van Wes-Kaapland onderneem om eredoktorsgrade aan ANC-president, Oliver Tambo, en sy vise-president, Nelson Mandela, toe te ken.

Besluit, sê FW

Staatspresident FW de Klerk sê die tyd het aangebreek waar Suid-Afrika meer as bloot 'n klop op die skouer nodig het. Hy sê die tyd van besluit het nou vir die internasionale gemeenskap aangebreek en dat Suid-Afrika die enigste werklike hoop vir groei in Afrika inhou. Die ANC se hoof van buitelandse sake, Thabo Mbeki, sê ook dat die Suid-Afrikaanse ekonomie 'n groot inspuiting van buitelandse kapitaal nodig het om groei te koers vir 'n

groeïende per capita inkomste te bereik.

Bom skud stad

'n Bomontplofing ruk die Johannesburgse middestad net ses blokke van waar Staatspresident FW de Klerk vroeër 'n konferensie van die Suid-Afrikaanse Besigheidskamer in die Carlton Hotel toegesprek het.

Ekonomiese wonderwerk

Die Amerikaanse ekonoom Walter Williams sê in Port Elizabeth dat hy geen twyfel het dat Suid-Afrika die jongste ekonomiese wonderwerk vroeg in die volgende eeu gaan wees nie. Hy sê daar is 'n groot ondememingsgees in die land, maar dat een van die groot probleme regeringsbeheer oor produksie is.

Wettige optrede

Die Randse Hooggeregshof sê die Benoni- en Daveyton-dorpsrade het wettig opgetree toe hulle elektrisiteitstoever na die Daveyton-township - waar agterstallige betalings meer as R3 miljoen beloop het - afgesny het.

Skole in nuwe hande

'n Aantal wit skole in Johannesburg word deur die regering aan ander bevolkingsgroepe beskikbaar gestel. Die Western High School in Homestead Park word aan die Departement van Onderwys en Kultuur beskikbaar gestel; die Goedehoop Skool in Mayfair aan 'n swart private skool; die Bophelo-Impilo-instituut, en 'n lê primêre skool in Bezuidenhoutvallei word aan 'n private skool, wat deur die Creative Vision South Africa Trust beheer word, beskikbaar gestel.

Uitnodiging ongeldig

Die Nasionale Forum kondig aan dat hul uitnodiging aan Staatspresident FW de Klerk, om swart townships naby Vereeniging te besoek, gekanselleer is. Die Forum se plaaslike voorsitter in die Vaal-driehoek, Sam Kolisang, sê die rede daarvoor is omdat die inwoners van die Leokoa-gebied verdeeld is.

Drie mans vas

'n Germistonse landdros vonnis drie mans, een van hulle 'n oud-lid van die AWB, tot altesame 17 jaar tronkstraf weens die onwettige besit van ammunisie en plofstof. Norman van Biljoen, 34, 'n voormalige AWB-lid, kry sewe jaar tronkstraf, en Gullio Aramu, 20, en Michael Street, 21, elk vyf jaar.

Natalse geweld

Meer as 1 000 vlugteling stroom na Estcourt in Natal om geweld te ontsnap wat sedert die naweek in die nabygeleë Wembezi-township en die omliggende gebiede voortwoed.

Fred Mouton In Die Burger, 1 November 1990

Vrye Weekblad se redaksie stel hul standpunt

Studente en die publiek hét die reg om te weet

"Die vraag wat ontstaan is: watter belang het die publiek by die detail van projekte wat die Nasionale Intelligensiediens loods, of by die identiteit van sy agente? Die argument dat 'n akademiese instelling betrokke is en mense die reg het om te weet of hulle onafhanklik is, gaan eenvoudig nie op nie. Hier het absoluut niks onbehoorliks plaasgevind nie." - Landdros Jack le Grange in sy vonnisuitspraak teen Vrye Weekblad.

DIT is duidelik dat ons die demokrasie, 'n vrye en oop gemeenskap en akademiese integriteit anders as die landdros sien. En anders as al die akademici wat nie bereid is om op te staan en te sê dit is moreel verkeerd om geheime werk vir die regering se veiligheidsinstellings te doen nie.

Ons vind Landdros Le Grange se uitlatinge - en die traagheid van sommige akademici om standpunt in te neem - 'n tragiese refleksie van wat oor dekades van apartheid, Afrikaner-hegemonie en Nasionale Party-arrogansie met ons gemeenskap gebeur het.

Die publiek - die kieser, die belastingbetaler, die student en die student se ouers - het volgens die uitspraak nie die reg om te weet as 'n universiteitsinstelling en sy hoof dien as 'n front en geheime werk doen vir die Nasionale Intelligensiediens nie.

Daarmee, so lyk dit nou, stem die betrokke universiteitsowerhede en talle ander vooraanstaande Afrikaanse akademici saam.

Dit klink vir ons na die argumente wat 'n paar jaar gelede deur die Russiese KGB of Oos-Duitse Stasi gebruik is.

Die ironie is dat ons nie mag sê wat tydens die hofspraak teen Vrye Weekblad gesê is nie. Die hof het beslis dat dit agter geslote deure moet plaasvind.

Ons mag nie eens sê watter universiteit, watter instituut en watter akademikus betrokke was nie, want die landdros het dié feite nie in die ope hof genoem nie. Ons regsadviseurs sê as ons dit hier noem, sal ons die oorspronklike oortreding herhaal.

Ons mag sê die hoof van die Nasionale Intelligensiediens, dr Niel Barnard, het vir die staat getuig omdat die landdros sy naam in die verbygaan in sy uitspraak genoem het, maar ons mag nie sê wat hy gesê het nie.

Grens dit nie aan die absurde nie?

Le Grange het selfs 'n prominente akademikus wat getuig het, in sy uitspraak by name aangeval, maar niemand mag weet wat die akademikus gesê het nie. Miskien kan ons dit waag om te sê hy het niks gesê wat naastenby enigets te make het met die veiligheid van die staat nie.

Ons vind die hele petalje uiters onverkwiklik.

Le Grange se uitlatinge is 'n terugslag vir vryheid van spraak. So ook sy buitensporige vonnis: R7 000 boete, terwyl die vorige hoogste straf vir 'n vergelykbare oortreding R300 was.

Ons het akademici van verskeie universiteite om kommentaar genader. Die rektor en vise-kanselier van die Universiteit van Stellenbosch, Mike de Vries, se reaksie op vrae oor akademiese onafhanklikheid en integriteit was dat dié vrae 'n "flagrante vorm van verdagmaking deur innuendo en misinformasie is." Flagrante verdagmaking deur innuendo en misinformasie? Professor, ons het 'n dokument oor die saak gepubliseer waarvan die eghed deur die hof bevestig is. Dit was feite, nie innuendo nie. As dit "misinformasie" was, beteken dit NI se manne het in die hof gelieg. Vrye Weekblad se redakteur het 'n kriminele rekord gekry juis omdat die feite van die oorspronklike berig korrek was!

Kom ons sê onomwonde wat ons standpunt is.

Vrye Weekblad glo dat dit oneerlik, oneties en immoreel was vir die betrokke universiteitsinstelling en sy hoof om by geheime bedrywighede van die NI betrokke te raak.

Dit is iets anders as akademici openlik deur instansies soos dié genader word vir 'n mening of vir insae in navorsing en hulle doen dit.

Dit is onaantwoordbaar dat die rektor van die betrokke universiteit en die lede van die betrokke instituut se beheer Komitee nou dat die volle feite voor die hof is, nog maak asof niks onbehoorliks gebeur het nie.

Ons glo dit is ons plig as joernaliste om dié soort inligting wat duidelik in die openbare belang is, openbaar te maak. Moreel gesproke het ons nie 'n keuse nie.

Dit is hartseer dat ons gemeenskap se sin vir moraliteit en die reg van die burger om te weet só ondergrawe is dat dié episode nie as 'n skande gesien word nie en dat Vrye Weekblad eerder die sondebok gemaak word. Die reg om te weet wat in openbare instellings aangaan, word nie meer as 'n reg nie maar as 'n voorreg gesien.

Ons glo die optrede van die betrokke instituut en sy hoof, die arrogansie van die rektor en die stille kondonering van sekere akademici is 'n klad op die naam van die tersaaklike universiteit. - Vrye Weekblad-redaksie

'n Groep studente aan die betrokke universiteit teken protes aan teen die betrokke akademikus wat vir die betrokke organisasie gewerk het. Die foto is na regsadvies effens gedokter om die identiteit van die betrokkenes te verskull.

(Foto: The Argus)

Die storie van NI en die geheime professor van die geheime universiteit...

DIE rektor van die universiteit betrokke by die omstredeheid gaan nie teen die akademikus wat geheime werk vir NI gedoen het, optree nie en beskou die saak as "reeds lank gelede afgehandel".

Kollegas van dié professor en ander Afrikaanse akademici wou nie kommentaar lewer en sê of hulle dit afkeur of goedkeur dat akademici in die geheim vir veiligheidsinstansies werk nie.

Die professor het gister gesê: "Volgens my is die saak afgehandel. Julle grawe ou koeie uit die sloot en ek weet nie hoekom julle dit doen nie."

Op 'n vraag of hy dink dit is "behoorlik" vir 'n akademikus om geheime werk vir instellings soos MI en NI te doen, of dit afbreuk aan so 'n persoon se akademiese integriteit doen en of hy van mening is dat daar 'n verskil is tussen openlike advies aan of navorsing vir 'n veiligheidsagentskap aan die een kant, en geheime werk waar die akademikus sy posisie as 'n front gebruik vir die insamel van inligting vir so 'n agentskap aan die ander kant, wou hy geen kommentaar lewer nie.

Die rektor van die universiteit het in 'n geskrewe reaksie op vrae wat Vrye Weekblad aan hom gestuur het, gesê hy was "onbewus" daarvan dat die professor vir "enigeen anders as die universiteit gewerk het terwyl hy as direkteur van die instituut in diens was".

Die rektor sê ook dat die universiteit se "rekords geen oorbetalings van fondse deur MI toon nie".

Die rektor het verlede week in 'n gesprek met drie senior studente gesê dat hy vir die eerste maal in Vrye Weekblad gelees het dat die professor vir NI werk.

Die voorsitter aan die Departement Politieke Studies aan die Randse Afrikaanse Universiteit, prof Albert Venter, het gesê hy sal "dit moeilik vind om in die konteks van die afgelope aantal jare navorsing vir intelligensie-dienste te verrig.

"Indien dosente dit by hul eie gewete kan verby kry om werk vir NI te doen, sou ek dit nie keer nie. Ek sal egter die streep trek by dosente wat op hul studente spioeneer."

Venter sê hy is op 'n slag deur 'n "staatsinstansie gekontak" wat opstelle van honneurstudente "onder oë" wou kry. "Ek het botweg geweier omdat dit niks met dié mense te doen het nie."

Die hoof van die Departement Politieke Wetenskap aan die Universiteit van Stellenbosch, prof Hennie Kotzé, het gister op vrae oor die morele regverdiging van dosente wat geheime verbintenisse met intelligensiedienste het, gesê: "Ek glo nie ek moet nie in dié stadium kommentaar lewer nie."

Sy kollega aan dieselfde departement, Jannie Gagiano, wou ook nie kommentaar lewer nie.

Die direkteur van die Departement Strategiese Studies aan die Universiteit van Pretoria, prof Mike Hough, het op die vraag of dit "onbehoorlik" vir dosente is om werk vir die Suid-Afrikaanse intelligensie-netwerk te doen terwyl hulle dosente is, gesê "dit hang af van die aard van die werk is".

"Ek dink daar is baie dosente wat sulke soort werk doen en ek kan nie 'n spesifieke beginsel neerlê en sê vir watter instansie dosente mag werk nie." Op 'n vraag of hy al vir 'n intelligensie-agentskap gewerk het, het Hough gesê die vraag

OP 2 Februarie vanjaar het Vrye Weekblad 'n dokument gepubliseer waaruit dit blyk dat 'n instituut van 'n universiteit en sy hoof as front vir die Nasionale Intelligensiediens opgetree het. Vrye Weekblad se uitgewer, Wending Publikasies, en die redakteur, Max du Preez, is intussen as gevolg hiervan ingevolge die Wet op die Beveiliging van Inligting skuldig bevind en verlede week met R7 000 beboet. Vrye Weekblad moes enkele ure voor druktyd op regsadvies alle verwysings na die betrokke instituut, universiteit en akademikus skrap. PEARLIE JOUBERT doen verslag

is "irrelevant".

Prof Peter Vale van die Sentrum van Suider-Afrika Studies aan die Universiteit van Wes-Kaapland, sê daar is 'n "delikate vertrouensverhouding tussen 'n dosent en student. "Studente het die reg om te weet of daar op hul vryheid van uitdrukking inbreuk gemaak word deur bande tussen die universiteit en staatsinstellings wat met veiligheidskwessies te doen het."

Volgens Vale was daar in die tersaaklike geval 'n "duidelike verwaarlosing van plig" tussen diegene met verantwoordelijkheid en diegene wat hul vertroue in hul gestel het.

"'n Dosent se eerste plig is teenoor die student en nie teenoor die staat nie," sê Vale.

Die uitspraak

LANDDROS Jack le Grange het onder meer die volgende gesê toe hy Vrye Weekblad verlede week weens oortredings van die Wet op die Beveiliging van Inligting gevonnissen het:

"Hier is inligting gepubliseer oor projekte wat Nasionale Intelligensiediens en oor die identiteit van een van sy agente. Sonder om die moontlike gevolge hiervan soos aangetoon in die getuienis te herhaal, kan die hof sê dat sulke beriggewing onberekenbare skade kan berokken vir die Nasionale Intelligensiediens en staatsveiligheid."

Hy het voortgegaan: "Die vraag wat ontstaan is: watter belang het die publiek by die detail van projekte wat Nasionale Intelligensiediens loods, of by die identiteit van sy agente?"

"Die argument dat 'n akademiese instelling betrokke is en mense die reg het om te weet of hulle onafhanklik is, gaan eenvoudig nie op nie.

"Hier het absoluut niks onbehoorliks plaasgevind nie. Skakeling tussen 'n akademiese inrigting en Nasionale Intelligensiediens is niks buitengewoons nie en die belang van akademiese vryheid, is volgens die getuienis deur al die partye ingesien en gerespekteer.

"Die blote feit dat daar geheimhouding by betrokke is by so 'n projek, dui nie op enige ongerymdheid wat deur die owerheid dig gehou word en deur die pers gepubliseer moet word nie.

"Geheimhouding bestaan nie net op owerheidsvlak nie. As die publiek 'n reg moet hê om ingelig te word oor die detail van projekte wat 'n Nasionale Intelligensiediens in die vooruitsig stel, of die identiteit van sy agente, kan geen intelligensiediens bestaan en funksioneer nie en dit is absurd om te suggereer dat die pers hieroor moet kan verslag doen. Sonder om doktor Barnard (dr Niel Barnard, die hoof van NI) se getuienis te herhaal en te ontleed; wil ek volstaan deur te sê dat hierdie publikasie ernstige nadeel vir die Republiek inhou."

Die UDF wil die Freedom Charter los

DIE UDF is dood. Lank leef die UDF. Dié boodskap blyk uit verskeie uitlatings van leiersfigure binne beide die UDF en die ANC oor die toekoms van dié organisasie.

Maar te midde van groot verwarring geskep deur die dubbele duplikasies van leierskap, agendas en lede - met twee organisasies, die ANC en die SA Kommunistiese Party - raak die eenstemmigheid op een punt al duideliker: die UDF sal voortleef as 'n soort drukgroep om die stryd teen apartheid te voer.

Met die belangrike nuwe klemverskuiwing: die organisasie sal ander organisasies moet intrek om die front te verbreed.

Wat beteken dat die UDF dalk afstand sal moet doen van die Vryheidsmanifes omdat organisasies soos Azapo en die PAC moeilik by 'n organisasie sal aansluit wat dié manifes aanhang.

Die vooruitsigte op so 'n front lyk tans nie goed nie - Azapo het reeds kennis gegee dat hulle moeilik by die UDF sal aansluit omdat dié organisasie 'n geskiedenis van "onbehoudebaarheid" het. Daar word ook gesê dat die UDF gestig is as 'n front om die ANC te verteenwoordig, en dat sy voortbestaan na die ontbaning van swart organisasies op 2 Februarie nie meer geregtig is nie.

Politieke kommentators meen dat die mandaat en leierskap van die UDF te veel soos dié van die ANC lyk. Azapo beskou die UDF in elk geval nie as 'n bevrydingsorganisasie nie, en wil dus nie saam met die UDF in 'n front tree nie.

Daar is ook probleme met die aard van só 'n front, omdat dit die potensiaal het om politiek in die townships te ontwig - omdat dit nog te nou met die ANC verbind word. Die "civic associations" organiseer al meer in die townships, en so pas 'n tweede sambreelligaam, die Civic Associations of Southern Transvaal (Cast) gestig om hul bedrywighede te koördineer.

Hierdie beskuldigings is ironies, want die UDF het juis teen die einde van 1983 ontstaan as 'n sambreelligaam van "grassroots"-organisasies.

Steve Tshwete, tans 'n lid van die ANC se uitvoerende raad, was in daardie tyd baie nou betrokke by die

Vir die gewone mense in die townships bly die ongelykhede geskep deur apartheid nog voortbestaan. Daarom is daar steeds 'n behoefte aan 'n algemene front van weerstand. Die sterwende UDF moet die kern van so 'n front vorm, meen die aktiviste, maar daarvoor sal hy sy noue bande met die ANC moet prysgee. AUDREY BROWN kyk na al die woelinge

Patrick Lekota en Nelson Mandela... die noue bande met die ANC kan probleme in die herlewing van die UDF skep

(Foto: Christina Scott)

vorming van die UDF. Hy sê die UDF is gestig met die doel om vorm en karakter te gee aan die politieke strominge wat in die laat sewentiger- en vroeë tagtigerjare ontstaan het - en nie as 'n frontorganisasie van die ANC nie.

Hy sê: "Die objektiewe omstandighede was as volg: daar was massiewe teenstand op verskeie terreine, mense was sterk gekant teen die driekamer-stelsel en die Kooimhof-wette oor plaaslike bestuur. Daar was beslis potensiaal vir 'n magtige aanslag teen apartheid.

Daar was behoefte aan 'n front wat al hierdie strominge saam sou trek sodat die energie van die mense nie verlore gaan nie. Die front sou dan ook politieke inhoud en rigting aan die woede gee. En die belangrikste taak van die front sou wees om die kwessie van mag bo-aan die

politieke agenda te skryf."

Baie mense staaf hul geloof dat die UDF as 'n front vir die ANC gestig is aan die hand van die aard van die leierskap van die UDF in sy aanvangsjare. Want die UDF is geloods kort na die vrylating van twee aktiviste, Patrick Lekota en Popo Molefe, wat later in die leierskap van die ANC sou dien.

En Tshwete self het in 1979 van Robbeneiland af gekom nadat hy 15 jaar tronkstraf gedien het weens ANC-aktiwiteit. Hy het in die leierskap van die UDF in Oos-Kaapland gedien voor hy in 1985 die land verlaat het om hom by die buitelandse ANC aan te sluit.

Lekota en Molefe is deesdae aktief betrokke by die ANC in Durban en Johannesburg. Dieselfde geld vir ander UDF-leiers in Oos- en Wes-Kaapland.

Tshwete verwerp dié soort vergelykings en sê:

"Die vrylating van Popo en Terror op daardie tyd was 'n seën omdat hulle onmiddellik al hul energie aan die front bestee het. Maar die UDF was nie 'n opdrag van die ANC nie - die inisiatief het van binne die land gekom.

Die ANC het wel van die begin af sy gewig by die front ingegooi. "Jy moet ook onthou dat die ANC altyd front-politiek bedryf het - die vyftigerjare is 'n goeie voorbeeld hiervan," sê Tshwete.

Eugene Nyati, politieke kommentator en direkteur van die Sentrum vir Afrika-studies in Johannesburg stem hiermee saam en sê: "Dit is onregverdig vir mense om te sê dat die UDF in opdrag van die ANC geloods is. Na my mening was dit 'n plaaslike inisiatief.

"Maar die UDF het baie nou bande met die ANC gesluit deur die Vryheidsmanifes te aanvaar, en die ANC het dit makliker vir hulle gemaak om internasionale befondsing te kry. Daarom was daar duidelik 'n baie noue verhouding tussen die twee organisasies, en is daar vandag nog."

Die UDF het in die townships, en op platforms waarop simpatieke

witmense saam verskyn het, sy politiek bedryf. Nou ding die ANC op dieselfde terrein mee. En die "civics" probeer nou hul onafhanklikheid so sterk as moontlik handhaaf.

Hiervoor is koördinerende strukture gestig wat apart van die UDF staan. Benewens Cast is die National Civic Co-ordinating structure (NICC) gestig.

'Die UDF' het in die townships, en op platforms waarop simpatieke witmense saam verskyn het, sy politiek bedryf. Nou ding die ANC op dieselfde terrein mee.'

Presies waar pas die UDF by al dié liggame in? Volgens Molefe sal die UDF 'n tuiste wees vir al dié strukture, sowel as vir professionele organisasies bedrywig in die burgerlike politiek, asook strukture van organisasies soos Azapo en die PAC. Tshwete sê: "Ons glo dat die UDF nog baie werk het om te doen. Ons kan nie nou al front-politiek prysgee nie omdat apartheid nog bestaan en solank dit nog die toedrag van sake is, moet die ANC alliansies vorm met ander organisasies om dit te beveg.

"Die UDF kan natuurlik nie onaangeraak bly deur die gebeure van 2 Februarie nie en omdat die sterk punt van die ANC se stryd massa-mobilisasie is, moet ons mense in hul miljoene organiseer teen apartheid. Voorheen was dit die terrein van die UDF, maar nou behoort dié terrein aan die ANC. Maar ons moet saam met die UDF werk om ons program te implementeer."

Die oplossing wat vir die dilemma gevind is, is dat die UDF moet verbreed, die Vryheidsmanifes moet prysgee om ander organisasies nader te trek en burgerlike politiek moet bedryf.

Maar sal die UDF daarin slaag om mense wat nie goedgesind teenoor die ANC en die Vryheidsmanifes is, te oortuig om by hulle aan te sluit?

Molefe en Tshwete glo hulle sal dit wel regkry, alhoewel hulle toegee dat dit harde werk sal kos. Nyati glo dat die opoffering van die Vryheidsmanifes "'n noemenswaardige stap" sal wees, maar dat die onafhanklikheid van die UDF getoets sal word aan die posisie wat hulle teenoor ander organisasies inneem wanneer dié se houding teenoor die ANC ter sprake kom.

"Ek glo nie die UDF sal die ander kan oortuig dat hulle nie 'n front vir die ANC is nie, alhoewel hul opoffering van die Vryheidsmanifes noemenswaardig sal wees. Maar hulle sal veel meer moet doen. Hulle sal die kwessie van leierskap moet aanspreek, asook hul optrede in gevalle waar konflik tussen die drie organisasies bestaan. Dit is baie belangrik, want 'n mens kan nie burgerlike vraagstukke van die nasionale politieke agenda skei nie - daar sal altyd 'n verhouding tussen die twee wees."

Oor leierskap en programme van aksie wat verwarring mag veroorsaak, sê Molefe: "Aan die begin sal dit 'n bietjie verwarrend wees, maar namate die front versterk word, sal dit nie 'n probleem is nie. Oor agendas en mandate: ons moet getrou wees aan die behoeftes van die gemeenskappe, en hulle bestaan uit lede van verskillende organisasies. Die behoeftes van township-mense - of hulle nou aan die ANC of die PAC behoort - bly dieselfde oor al die politieke grense."

Nyati stem in hoofrekkie saam, maar meen ook dat dit moeilik sal wees vir die ANC om die UDF toe te laat om werklik onafhanklik te wees.

"Ek voorspel dat die ANC die UDF sal insluk omdat politiek oor mag, en nie moraliteit gaan nie. En as 'n mens kyk na hoe die ANC en die UDF teenoor mekaar optree, is dit vir my duidelik dat die ANC die 'grootbroer' is, en ek kan nie sien hoe die ANC uit eie wil dié voordeel sal prysgee nie."

"Dit is wel waar dat die ANC nie heeltemal 'n vry hand het in sy verhouding met die UDF nie - hulle moet op sekere gebiede toegee. Daar is die voorbeeld van die vakverbond, Sactu, wat moes ontbind om plek te maak vir Cosatu. Die ANC besef baie goed dat die UDF 'n netwerk van steun op die grond het en dat dit sinneloos sal wees om die UDF te vervreem.

"Maar op die nasionale politieke front wil dit voorkom asof die voormalige uitgewekenes die oorhand het in die formulering van die verhouding tussen die ANC en die UDF."

Dit is duidelik dat die toekoms van die UDF nog 'n bietjie duister is, en dat baie meer dinkwerk gedoen sal moet word om dié reuse-organisasie se pad vorentoe skoon te maak.

Vacancy

Association of Democratic Journalists GENERAL SECRETARY

The ADJ, a non-racial trade union of journalists and media workers, requires a general secretary. This is a full-time position in the Johannesburg-based head office.

Applicants should preferably:

- * Have experience in the media
- * Be familiar with the media in South Africa
- * Have knowledge of trade union work
- * Have administrative skills
- * Be prepared to travel

Duties include: initiating and co-ordinating activity in the different regions of the union; seeing to the day-to-day running and administration of the organisation; implementing NEC decisions.

Please send your applications with a CV and two contactable references before November 30, 1990 to:
The ADJ, PO Box 169, Johannesburg 2000

D-dag al in Januarie

Thabo Mbeki praat met HENNIE SERFONTEIN oor die huidige stand van onderhandelinge tussen die regering en die ANC en die volgende stappe in die vredesproses

"DAAR is alle rede om te glo dat die proses van werklike onderhandelings tussen leiers van alle politieke groepe, reeds so vroeg as Januarie volgende jaar kan begin.

"Bewerings en beskuldigings dat die proses nou vertraag gaan word omdat die ANC nie meer 'n volwaardige algemene kongres in Desember hou nie, is snert en absoluut onwaar."

S6 sê Thabo Mbeki, direkteur van internasionale sake van die ANC.

"Daar word vergeet dat dit maar slegs nege maande is sedert die ANC ontban is en waarna dit vir die leierskap en andere moontlik was om na byna dertig jaar weer na Suid-Afrika terug te keer.

"Vanselfsprekend bevind ons onself in 'n totaal nuwe situasie en ondervind ons talle onverwagte probleme. Maar juis daarom is wat ons in hierdie kort tydjie bereik het, beide in die opbou van ons organisasie van die grond af en in die delikate onderhandelinge met die regering, niks minder as merkwaardig nie."

Hy beklemtoon dat:

* Die gesamentlike werkskomitee tussen die ANC en die regering het reeds alle verskille en misverstande oor botsende vertolkings van die Pretoria-Minuut oor die politieke gevangenes en die terugkerendes uit die weg geruim. Dit beteken dat die meeste politieke gevangenes reeds teen die einde van Desember vrygelaat behoort te wees.

* Agter die skerms is daar 'n baie goeie verhouding tussen die twee kante en vind gesprekke en ontmoetings gedurig en ook op die hoogste vlak plaas.

* Die ingekorte Desember-konferensie gee spesifieke aandag aan die onderhandelingsproses en grondwetlike voorstelle juis om enige moontlike vertragsings te voorkom.

Mbeki sê dat 'n belangrike nuwe gesamentlike komitee van die twee partye spoedig sal ontmoet om oor die volgende fase van die onderhandelingsproses te praat. Die twee kante word gelei deur Gerrit Viljoen, die Minister van Grondwetlike Sake, en Mbeki.

In terme van die Pretoria-Minuut moet dié werksgroep die weg voorberei vir die wyere onderhandelings volgende jaar tussen verteenwoordigers van politieke partye oor die hele spektrum.

"Die komitee het nog nie ontmoet nie omdat die regering eers die verskille tussen ons oor die kwessies van politieke gevangenes, uitgewekenes en politieke hofsake uit die weg wou ruim. Noudat dit gebeur het, sal hierdie komitee seker spoedig byeenkom want sy werk is baie

belangrik omdat dit die weg tot die volle grondwetlike konferensie voorberei," sê Mbeki.

Mbeki verduidelik dat Kobie Coetsee, Minister van Justisie, binnekort 'n staatskoerant sal publiseer waarin die ooreenkoms tussen die ANC en die regering uiteengesit sal word.

Mbeki beklemtoon dat daar voortdurende noue kontak tussen die ANC en ministers soos Adriaan Vlok, Hernus Kriel, Pik Botha en Gerrit Viljoen en hul top amptenare is.

Die gesprek met Vrye Weekblad is juis onderbreek deur 'n dringende oproep van 'n top amptenaar oor 'n saak wat 'n onmiddellike gesamentlike besluit tussen die twee partye vereis het.

"Nieteenstaande al die onlangse omstrede konflik, sal mense verbaas wees as hulle moet weet hoe hartlik byvoorbeeld die atmosfeer was in die pas afgelope delikate onderhandelings tussen die twee spanne gelei deur Adriaan Vlok en Chris Hani," sê Mbeki.

Hy wys daarop dat onlangse berigte dat die voorgenome ANCKongres uitgestel is, verwarrend was, en beide reg en verkeerd was.

"Die feit is dat daar besluit is om 'n konsultatiewe kongres te hou om spesifieke aandag aan dringende sake soos onderhandelings, grondwetlike voorstelle en nuwe strategieë te gee. Die kwessie van sanksies sal ook baie beslis te berde kom."

Mbeki verduidelik dat daar drie praktiese redes was waarom die volle kongres uitgestel moes word tot Julie volgende jaar. "Dit het niks met beweerde interne probleme en magsbotsings te doen nie," sê hy.

Eerstens was dit onmoontlik om in die paar maande wat die ANC terug en gewettig is, die organisasie se strukture op alle vlakke behoorlik van die grond af te kry.

Tweedens het daar 'n hele aantal nuwe sake sedert sy ontbaning na vore getree waaraan die ANC nog nie vantevore veel aandag aan gegee het nie. Die tyd was eenvoudig te kort om betyds oor al hierdie sake standpunte voor te lê.

Derdens is baie van die ondersteuners maar slegs 'n paar weke lede van die party. Tyd is nodig om almal behoorlik ten volle te integreer.

Mbeki wys daarop dat die ANCKonferensie eintlik in fases plaasvind. Die eerste fase is Desember wanneer daar aan die dringendste sake aandag gegee sal word. Die tweede fase is Julie volgende jaar wanneer beleidsbesluite geneem word en 'n verkiesing plaasvind vir 'n nuwe nasionale uitvoerende komitee, die invloedrykste liggaam in die party.

Tuks se dubbele standdaarde?

DIT is die afleiding wat 'n mens moet maak nadat die Tukkie-reaktor, prof Danie Joubert, persmense ingelig het oor stappe wat die universiteit voortaan gaan doen in die geval van ontwinging van vergaderings deur veral ver-regse studente.

Hy het laat blyk dat die skorsing van studente in sulke gevalle nie uitgesluit sal wees nie.

Joubert het op die konferensie net na optredes van regeringslede verwys, soos toe Staatspresident FW de Klerk onlangs amper doodgeskreeu is tydens 'n byeenkoms van Forum, 'n debatsorganisasie van die Studenteraad. Dr Gerrit Viljoen, minister van Staatkundige Ontwikkeling, het ook al sy ontsteltenis oor studente se optrede uitgespreek.

Joubert het gesê Tukkie's het deur die jare beter daarin geslaag "as die meeste ander kampusse" om orde te handhaaf, en tegelykertyd studente die volste geleentheid te gee om aan die politieke gesprek deel te neem.

Hy het nie beswaar as studente vooraf hul "teenwoordigheid vertoon" nie, of as hulle ordelik vrae vra tydens 'n vergadering nie. Met die jongste optrede is sprekers egter onhoflik behandel en nie soos gaste van die universiteit nie, sê Joubert.

Hy is "oorval deur mense wat hulle misnoeë hieroor te kenne gegee het. Dit het tot gevolg dat 'n bestaande reëling dat vergaderings met 'n politieke strekking geslote moet wees, met ander woorde net vir ingeskrewe studente en dosente, voortaan strenger toegepas gaan word".

Op nog 'n vraag het Joubert ontken dat die protes tydens 'n vergadering waar Mbeki van die ANC opgetree het, ook verregaande was. Toe hy daarop gewys is dat die studente 'n ANC-vlag verbrand het, het Joubert gesê: "Ja, maar dit was buite die kampus en daaroor het ons geen beheer nie".

Andries Nel, 'n student wat by was tydens die byeenkoms van

Studente op die Tukkie-kampus gaan voortaan vasgevat word as hulle vergaderings van regeringslede probeer ontwig. Maar as mense soos Thabo Mbeki weer daar gaan optree, sal die reaksie van die owerheid merkbaar flouër wees, berig INA VAN DER LINDE

Mbeki, het egter bevestig dat die vlag op die kampus self verbrand is. Plakkaatdraende KP-studente met rooi kopdoeke het slagspeuke vertoon soos: "Ons lief Inkatha".

Die opmerking van Joubert het Hedwig Barry, voorsitter van die Studente vir 'n Demokratiese Samelewing (SDS), genoep om te sê: "Omdat dit vooraanstaande NP-leiers was teen wie die regses opgetree het, is dit nou skielik nie aanvaarbaar nie, maar as dit met die ander kant gebeur, is hulle nie eens daarvan bewus nie."

Sy sê SDS, wat die progressiewe studente op Tukkie's verteenwoordig, wil hul regse mede-studente se reg om protesaksies op die kampus te voer, verdedig. En sy beskuldig die rektor en Universiteitsraad van tipiese outokratiese Afrikaner-optrede, iets wat nie meer aanvaarbaar is in die nuwe oop gees wat in die land heers nie.

Sulke optrede doen die Universiteit se beeld meer skade aan as die studente se optrede, meen sy.

"Die regses voel baie sterk oor hulle opinies, en hoewel ek glad nie daarmee saamstem nie, moet op 'n produktiewe wyse gekyk word na 'n manier om die saak te ontloot. Dit is hulle fundamentele reg om te protesteer, maar op so 'n wyse dat die spreker darem ook sy standpunt kan stel. Daar is egter ander maniere om die saak te ontloot.

"Die regses gaan nie verdwyn

nie en ook nie hul gevoelens nie en veral 'n universiteit soos UP wat in die verlede apartheid aktief gesteun het en die beleid help ontwikkel het, behoort dit te kan verstaan," sê sy.

Die SR-voorsitter, Louis du Plooy, sê hy is verlig dat dit nou nie meer soos in die verlede van die SR verwag word om polisieman te speel by sulke vergaderings nie.

Hy sou graag wou sien dat vergaderings op die kampus so verloop dat elkeen sy standpunt vryelik kan stel. "Die Studenteraad werk nou aan voorstelle oor hoe om sulke protes te akkommodeer - iets waarvoor ek my nie nou wil uitlaat nie."

EARTHLIFE AFRICA (PRETORIA-TAK)

Algemene Jaarvergadering

Dinsdag 6 November 1990 om 7:30 nm

Whitestraat 501

Baileys Muckleneuk

Video: "Antarctica - The last Frontier"

Twee leerlinge, twee wêreldes

Hersiening? Ons het dan nie eens die leerplanne voltooi nie

"EK wil volgende jaar in die regte studeer. Ja, dit is moeilik, maar ek dink ek sal deurkom. Ek moet my bes probeer, want ek wil iets met my lewe maak."

So praat Caroline Thupudi, 19, in die woonkamer van haar gesin se netjiese viervertrekhuis in Tladi, Soweto, oor haar kans in die matriek-eindeksamen.

Caroline, 'n leerling by die Prudence Sekondêre Skool in Tladi, het Maandag haar eerste vak, Pedi, geskryf.

Sy sê dit het goed gegaan. Oor haar ander tale, Engels en Afrikaans, voel sy ook redelik seker: "Ons het goeie onderwysers in daardie vakke."

Sy is die bangste vir biologie. Dit is een van die vakke waarin hulle nog nie die leerplan voltooi het nie. Dit geld ook vir geskiedenis - haar gunsteling vak - en aardrykskunde.

Die probleem is dat hulle eers in Julie aan die vakke begin werk het.

"Die onderwysers by ons skool het gesê hulle is nie gekwalifiseer om matrieks in dié vakke te onderrig nie. Ná Junie is daar gereël dat ons na 'n ander skool toe moes gaan vir die vakke."

"Ons is vervan klaar met die leerplan, en ek moes maar self in die handboeke oplees en met die hulp van studiegids die werk probeer verstaan. Ek is mal oor geskiedenis en ek dink ek sal regkom daarmee, maar biologie is 'n probleem."

"Ek verstaan dit nie altyd so goed nie, en ek voel ek het iemand nodig om aan my te verduidelik. Nee, ons het nooit enige eksperimente gedoen nie. Ons het nie die geriewe nie."

"Dié jaar het ons nog nie eksamen in die vakke geskryf nie, so ek weet ook nie wat om te verwag nie. Dit maak my senuagtig, en daar is baie mense wat as gevolg daarvan nie die eksamen wil skryf nie. Van hulle het eksamen-geld betaal, maar Maandag nooit opgedaag nie. Maar ek voel ek moet probeer. Ek kan nie anders nie. Ek wil deurkom en verder studeer."

Caroline se skool is bekend as een van die "beter" skole in Soweto. 'n Kykie na die droewige baksteengebou met vensters wat of gebreek is of glad nie bestaan nie, maak dit moeilik om te glo. Sy is een van 'n klas van 34 leerlinge, en daar is nie genoeg lessenaars vir almal nie. Sommige leerlinge moet staan of op die vloer sit.

Caroline is een van die gelukkige matriekleerlinge in haar skool. Sy kon vir al haar vakke haar eie handboek in die hande kry. Ander leerlinge was nie so gelukkig nie.

"Die ekonomie- en kunsstudente het eers laat handboeke in die hande gekry en moet nog steeds deel. Die kunsstudente het ook 'n ander probleem gehad. Hulle onderwyser is vroeër die jaar dood en niemand het hom vervang nie. Hulle moes maar meestal alleen aankarring."

Ek vra of hulle enige hersiening gedoen het, of saam met hulle onderwysers deur ou eksamen-vraestelle gewerk het.

Caroline lag: "Watter hersiening? Ons het dan nie eens die leerplanne voltooi nie. Die meeste onderwysers het deur die jaar nie juis

Skokgolwe het verlede jaar deur die land gegaan toe dit bekend word dat net 42 persent van alle swart matrikulante in skole van die Departement van Onderwys en Opleiding hul eindeksamen geslaag het.

Hierteenoor was die slaagsyfer onder wit matriekleerlinge, soos vorige jare, astronomies hoog - in die omgewing van 94 persent. Al opslae wat die wit matriekleerlinge gemaak het, was die rye en rye foto's van leerlinge wat onderskeidings in feitlik al hul vakke gekry het.

Wat swart onderwys betref, is daar belde vanuit regeringskringe en deur swart organisasies gewaarsku dat die slaagsyfer vir 1990 nog laer kan wees indien toestande nie verbeter nie.

Die skooljaar het goed weggespring met 'n Terug Skool Toe-veldtog deur die National Education Crisis Committee. Dit was aanvanklik suksesvol - swart kinders het na die skole gestroom om in te skryf.

Maar daarna het toestande ingrypend versleg, in so 'n mate dat leerlinge vanjaar meerskooldae verloor het as verlede jaar. Daar was groot probleme in 1990 met die verkryging van handboeke, vir die eerste keer was daar stakings deur onderwysers en die township-geweld het skole ook ontstig.

Vanjaar het 249 000 swart matrikulante ingeskryf vir die eksamen, 54 000 meer as verlede jaar, en amptenare van die Departement van Onderwys en Opleiding het reeds nie-amptelik erken dat hulle bekommerd is oor die slaagsyfer wat die matrikulante gaan behaal.

In wit skole word geen verandering verwag nie - die slaagsyfer gaan weer ver oor die 90 persent wees.

CHRISTELLE DE JAGER het met twee tieners van verskillende kante van die draad gaan praat om uit te vind hoe hulle oor die matriekleerlinge voel

'Ek weet wat om te verwag'

"EK is hartseer, want die matriekleerlinge verteenwoordig die einde van 12 jaar van my lewe, maar ook opgewonde want die toekoms lê nou voor. Ek hoop regtig ek kry 'n A-gemiddelde. Ek probeer my bes."

So sê Anita Gildenhuys, 'n borrelende 17-jarige matriekleerling van Roosevelt High School in Johannesburg.

Anita, die dogter van 'n onderwyseres en 'n sakeman, sê sy is lief vir haar skool waar sy in 'n klas van 33 leerlinge is - volgens haar bekend as die "boffin" matriek-klas.

Sy weet nog nie wat sy met haar lewe wil maak nie, maar sien daarna uit om volgende jaar in Kanada as 'n uitruilstudent deur te bring.

Maar eers moet sy matriek skryf, iets wat haar blykbaar nie veel probleme gee nie.

"Ek is baie minder senuagtig as wat ek gedink het ek gaan wees. Maar ek moet sê ek voel goed voorbereid vir my eksamen, en dit gee 'n mens 'n mate van selfvertroue."

Anita sê hulle het al hulle leerplanne ten minste twee weke voor die einde van die kwartaal voltooi en het ook gedurende die jaar, veral voor die Junie- en September-eksamens, baie tyd aan hersiening spandeer.

Hulle het verskeie ou eksamen-vraestelle deurgewerk en probleme opgelos.

"Dit het my voorberei. Ek weet wat om te verwag en ek sal dit kan hanteer. Veral die September-eksamen het gehelp. Ek was regtig senuagtig daarvoor en die standaard was hoog."

"Ek is baie gelukkig met my onderwysers. Hulle het ons goed onderrig en ons altyd bygestaan. Hulle het alles in hul vermoë gedoen om ons voor te berei, en die res is nou in my hande."

Anita sê nadat sy die televisie-programme oor die matriekleerlinge gekyk het, het sy baie selfvertroue gekry.

"Ek het daarna gekyk en besef ons weet dit alles en nog meer. Ek weet nie hoe ek eksamen sou gaan skryf het as ek nie voorbereid gevoel het nie. Dit sou vir my moeilik gewees het om glad nie te weet wat om te verwag nie."

Geskiedenis is haar geliefkoosde vak en sy sien daarna uit, maar Anita sê sy is wel skrikkerig vir fisika.

Dit is haar swakste vak en sy het hard gewerk om ook daarin 'n A-simbool te behaal. "Ek het so hard daarvoor gewerk, ek sal nogal sleg voel as ek dit nie bereik nie."

Ek vra of daar nog enigiets is wat haar onderwysers kon doen.

Anita frons: "Nee. Ek weet nie. Ek dink hard, maar ek kan werklik nie aan enigiets dink nie."

Caroline Thupudi... "ek wil iets met my lewe maak"

(Foto: Lise Joubert)

omgegee nie. Party het op die laaste minuut vir ons studiegids gegee en die geskiedenis-onderwyseres het darem ou eksamen-vraestelle vir ons gegee."

Die televisie-programme het egter baie gehelp, sê Caroline. Hulle het verlede maand 'n televisiestel by die skool gekry en gebruik dit om te studeer.

Caroline se ma is 'n huisbediende en haar pa 'n personeel-assistent by 'n supermark. Sy is die jongste van agt kinders. Hoewel die meeste van hulle reeds die huis verlaat het, deel sy nog 'n kamer met drie susters.

Ondanks al die probleme meen Caroline sy kan slaag.

"Uiteindelik word alles maar aan ons oorgelaat. As jy wil skool toe gaan en leer, moet jy dissipline toepas en dit self doen. Niemand gaan agter jou aanloop of vir jou sorg nie."

Anita Gildenhuys... sien uit na Kanada

(Foto: Lise Joubert)

Beyers Naudé het twee Rubicons oorgesteek - en hy het dit al 27 jaar gelede gedoen. Dit was toe hy uit die NG Kerk en die Afrikaner Broederbond bedank het. HENNIE SERFONTEIN kyk na die moeilike paadjie wat hy van toe af moes loop

BEYERS NAUDÉ, 75, sal altyd 'n trotse plek in die geskiedenis van Suid-Afrika, en van die Afrikaner in besonder, beklee. Want hy het die unieke prestasie behaal om reeds sover terug as 1963, nie een nie, maar twee feitlik onoorkombare Rubicons in een jaar oor te steek.

Hy het naamlik as predikant en streeksmoderator van die blanke Nederduits Gereformeerde Kerk (NGK) en as lid van die invloedryke geheime Afrikaner Broederbond (AB) bedank.

Tot in daardie stadium het baie min mense dit durf waag om uit die AB te bedank, want diegene wat dit sou waag, is blootgestel aan verguising en die vernietiging van hul loopbane.

Naudé het uit 'n bloubloed Afrikaner-familie gekom. Sy vader was die vermaarde Jozua Francois Naudé, wat sy teologiese studies onderbreek het om aan die Tweede Vryheidsoorlog onder genl Christiaan Frederik Beyers te gaan veg. Op 31 Mei 1902 was hy een van slegs ses "bittereinders" uit 60 Boere-afgevaardigdes wat botweg geweier het om die Britse voorwaardes van onvoorwaardelike oorgawe te aanvaar.

Toe Naudé op 10 Mei 1915 in die pastorie van die NG Kerk in Roodepoort gebore is, is hy na sy vader se held, Christiaan Beyers, vernoem. Beyers is die vorige jaar tragies dood toe hy as leier van die mislukte rebellie in die Vaalrivier verdrink het.

Drie jaar later, op 24 Mei 1918, is daar 'n vergadering van 14 mans by dieselfde pastorie van Naudé senior gehou. Die besluit word geneem om die geheime AB te stig as 'n instrument om die onderdrukte Afrikanerdom uit die as op te hef.

Twee weke later, op 6 Junie 1918, word die AB gestig by 'n vergadering aan die huis van DCH (Danie) du Plessis, die latere hoofbestuurder van die spoorweë. Naudé Senior word as die eerste President verkies, 'n pos wat nie weer gevul is nie.

In 1932 is Naudé Junior na die Universiteit van Stellenbosch om teologie te studeer. By dié bakermat van Afrikaner-nasionalisme studeer hy ook sosiologie, gedoseer deur dr HF Verwoerd - wat later aan apartheid sy ideologiese en praktiese inhoud sou gee.

Naudé word voorsitter van die studenteraad, speel 'n rol in die Simboliese Ossewatrek van 1938 en voltooi sy graad in 1939. In 1940, as 'n hulp-predikant in die Wellington-gemeente, word hy lid van die AB - 'n organisasie waaraan 50 persent van alle Afrikaanse predikante behoort.

Naudé se opgang in die NG Kerk was skouspelagtig. Dit was deels vanweë sy charisma en sterk persoonlikheid. Maar dis ook aangehelp deur sy lidmaatskap van die AB.

Hy bedien gesogte gemeentes soos Pretoria-Oos (as studenteleraar), Potchefstroom en in 1959 Aasvoëlkop, die welvarende en invloedryke gemeente in Northcliff, Johannesburg.

Hy was geweldig gewild onder die jeug. In die vroeë vyftigerjare het die jongmense in hul honderdtalle Sondagaande na die Gemeenste Pretoria-Oos gestroom, want oom Bey preek - in eenvoudige, verstaanbare en relevante taal vir die jeug.

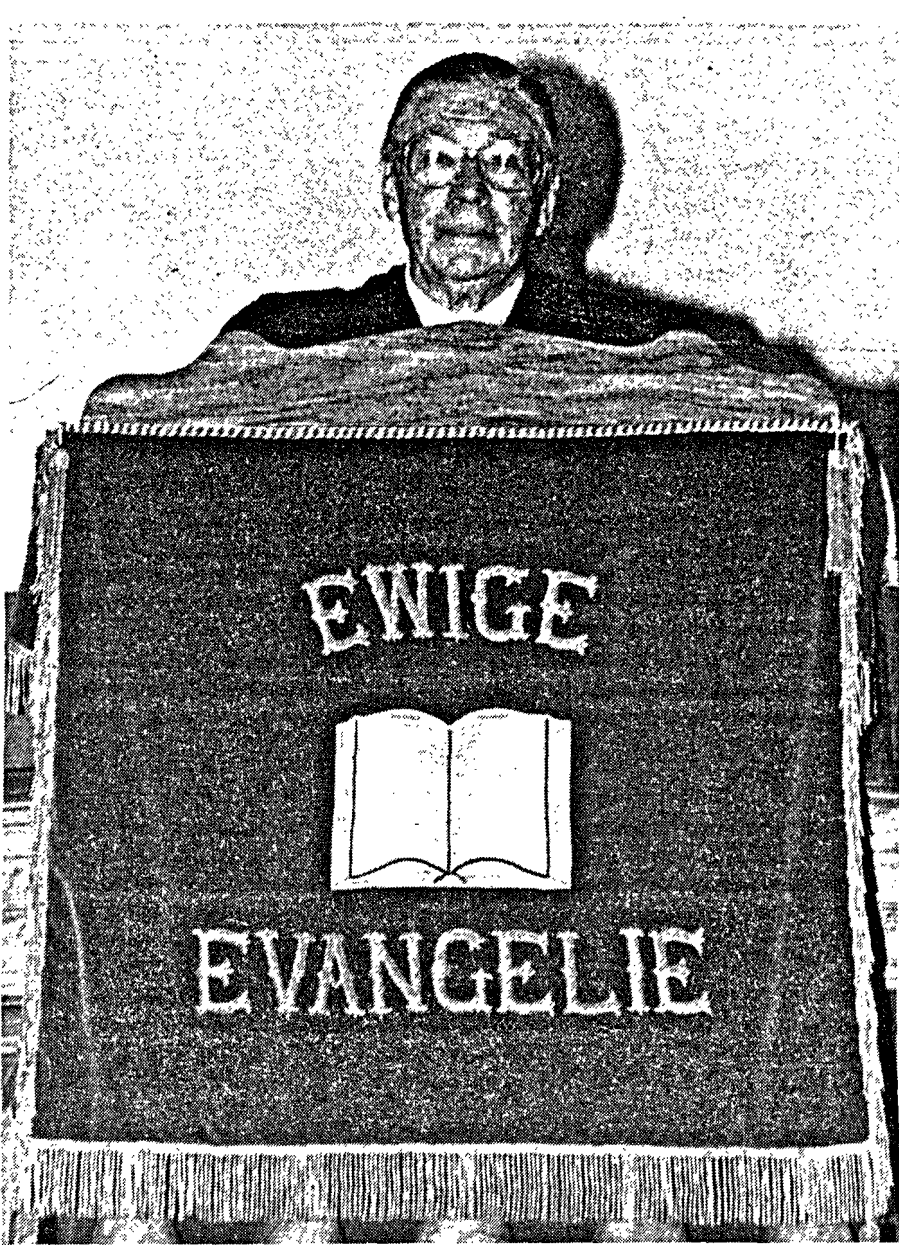
In 1958 word hy as assessor van die Suid-Transvaalse sinode verkies. In Aasvoëlkop was hy reeds in die binnekeringe van die Afrikaanse Nasionale establishment, juis vanweë sy bevoorregte lidmaatskap van die AB.

Hy behoort aan dieselfde AB-sel as NP van Wyk Louw.

Dr Piet Meyer, hoof van die AB en van die SAUK, is 'n troue kerkganger.

Op sy kerkrad dien leidende figure soos Jannie Kruger, redakteur van Transvaler en hoof van die sensuurraad, en Danie du Plessis, die medestigter van die AB en ou huisvriend van sy vader.

'n Keerpunt van sy lewe is die omstrede Cottesloe-kerkconfrensie van Desember 1960. Naudé is een van die NG-afgevaardigdes wat al die voorstelle ondersteun waarin spesifieke

Oom Bey op die preekstoel

(Foto: Lise Joubert)

Beyers Naudé: die kringloop is nou voltooi

apartheidswette as onchristelik veroordeel word.

Die NP, kerk en AB-establishment is geskud. HF Verwoerd as Eerste Minister repudieer hulle binne weke en Piet Meyer stuur in Februarie 1961 'n geheime omsendbrief aan die AB, lede word gerusgestel, die Cottesloesaak sal deur kerkeleiers verantwoordelik gehanteer word - die mees blatante en klassieke voorbeeld van die AB se beheer en manipulasie van die NGK.

Al die NG-leiers wat Cottesloe bygewoon het, gee toe onder druk, buig die knie voor die AB-afgod, en trek skaamteloos hul besluite terug - selfs 'n kerkreus soos AJ van der Merwe.

Vir Naudé volg drie moeilike jare soos hy worstel met sy gewete oor lidmaatskap van die AB, ondersteuning van apartheid en die slaafse rol van die NGK in dié verband.

Teen 1963 is Naudé alleen en geïsoleer, en staan slegs hy nog by die Cottesloe-besluite. In die openbaar word hy al meer krities. Tog word hy in April 1963 gekies as die nuwe moderator van die Suid-Transvaalse sinode, niesteenstaande 'n veldtog teen hom deur mede-Broederbonders - 'n bewys van sy geweldige invloed onder jongere predikante.

Maar hy het die einde van sy pad in beide die versterkte NGK en die AB bereik. Later die

jaar bedank hy as predikant en moderator om direkteur van die Christelike Instituut, 'n ekumeniese liggaam, te word.

Sy afskeidspraak op 22 September 1963 met die tema: Ons moet God meer gehoorsaam wees as die mens, ruk die kerk.

Maar 'n groter skok kom toe dit bekend word dat AB-dokumente in Naudé se besit, wat hy aan prof Albert Geyser vir evaluasie oorhandig het, die bron was van die eerste perslekkasie oor die AB.

Piet Meyer misbruik en manipuleer die SAUK om verklaring uit te saai waarin Naudé veroordeel en verdoem word.

Hoewel Naudé nou 'n eensame en geïsoleerde figuur binne die NGK is, verstote en verguis, bly hy steeds 'n lojale lidmaat en kerkganger.

Maar die AB-kerkleiding sou hom nooit vergewe nie. Daar volg jare van 'n bisarre middeleeuse ketterjag teen hom, met slegs een doel voor oë: Sy invloed in die NGK moet ten alle koste verpletter word.

Die feit dat hul optrede meestal blatant onkerkregtelik en totaal in stryd met prosedurereëls was, was nie ter sake nie.

Die gemeente Parkhurst kies Naudé as ouderling, en bewys dat daar op grassrootsvlak groot respek en simpatie vir hom was, hoewel hulle nie sy standpunt verstaan of

daarmee saamgestem het nie.

Maar die Ring van Johannesburg, soos vele ander deur die AB-mening beheer, meng in. Beswaar word teen sy verkiesing aangeteken op gronde wat tot vandag nog nie verskaf of verduidelik is nie.

Maar dit was duidelik: Naudé moes ten alle koste uit die kerk gehou word uit vrees vir sy verwerping van apartheid op Christelike gronde. As ouderling kon hy as afgevaardigde tot sinode-sittings verkies word, en dit moes verhoed word.

Daar volg jare van appèl en teen-appèl, na kommissies van die ring en sinode, met Naudé ondersteun deur die Parkhurst-gemeente. Maar hy sou nooit die ouderlingskap beklee nie, en sluit in 1979 by die swart NG Kerk in Afrika aan.

So ook word Naudé sy predikantstatus ontnem, hoewel daar talle predikante was wat poste beklee wat te doen het met kerk of godsdienstige werk, wat hul status kon behou.

Op 'n dag in 1965 word hy fisiek deur kerkradslede van die gemeente Belgravia toegang tot die kerkgebou verbied. Hy sou die jeugvereniging op hul uitnodiging kom toespreek, en moes dit toe later in 'n private huis doen.

Die manier waarop die NGK vir jare Naudé effektief verban het deur die flagrante verbreking van die kerkreg en prosedurereëls, sal vir ewig 'n besonderse skandvlek op die geskiedenis van die kerk bly.

Die geskiedenis van Naudé as brugbouer oor die rassegrense heen, as skepper van ekumeniese kontakte en as christelike vegter teen apartheid is welbekend.

In 1977 word die Christelike Instituut verban en Naudé vir sewe jaar, tot 1984, ingeperk.

Dis vandag nie bekend hoe hy in dié jare deur die veiligheidspolisie gemonitor is, hoe polisiemotors ure buite sy huis geparkeer was, hoe mense wat hom besoek het agtervolg is, hoe voertuie van medewerkers en vriende geheimsinnig gesaboteer en onklaar geraak het nie.

As voorbeeld kan genoem word die volgende voorval: 'n bekende in Afrikaner-kringe in Randburg in die sewentigerjare, is deur die veiligheidspolisie ondervra omdat sy twee voertuie gereeld voor Naudé se huis en dié van Ilona Kleinschmidt in Melville, Naudé se sekretaresse in die tyd, opgemerk is. Dit blyk toe heel onskuldig te wees en geen verband met Naudé te hou nie - die tuinwerker het gereeld vir 'n vriendin in Melville met die man se bakkie gaan kuier. En die man se vrou het naaldwerkklasse geloop by 'n huis skuins oorkant Naudé se woning. Die man het laat een aand aan my kom bieg dat hy nie geweet het dinge is so absurd nie.

Selfs die hoë ouderdom van Naudé en sy vrou is nie ontsien nie. By meer aseengeleentheid het die polisie in die laatmag of vroeë oggend-ure die huis vir ure deursoek - iets wat net sowel in die dag gedoen kon word.

Na die opheffing van sy inperkmaatreëls sit Naudé sy stryd teen apartheid voort. Hy word in dié jare as Sekretaris-generaal van die Suid-Afrikaanse Raad van Kerke verkies.

As voorsitter van die Idasa-raad van beheer is hy een van die moderne Afrikaanse Vordertrekkers na Dakar in 1987 - die eerste amptelike gesprek tussen Afrikaners en die ANC.

In Mei vanjaar is hy lid van die ANC-span by die Groote Schuur-beraad teenwoordig.

Verlede Sondag is 'n kringloop voltooi toe Naudé die eerste keer in 27 jaar in die wit NG Kerk preek.

Is hy nie bitter oor 27 verlore jare en die geestelike vervolging deur die NGK in besonder nie?

"Nee beslis nie," se Naudé dié week.

"God het op sy eie manier op sy eie tyd my lewe gebruik, en hy het 27 jaar nodig gehad om my deur dié lang pad te lei om die boodskap van die stryd om geregtigheid en ook die getuienis van versoening aan die NG Kerk oor te dra."

'Ons moet God meer gehoorsaam wees as die mens'

Ds Pieter Dumas en Beyers Naudé groet die gemeentelede na die diens

(Foto: Pearle Joubert)

Aasvoëlkop, 22 September 1963

"DIE teks vandag kom uit Handeling 5 vers 29: Ons moet God meer gehoorsaam wees as die mens."

Daar is 'n doodse stilte. 'n Gees van gespanne afwagting heers in die kerkgebou. 'n Mens kan 'n speld hoor val. Die prediker, koel en kalm, begin met sy preek.

Die dag was 22 September 1963, die plek die indrukwekkende rykmanskerk van die NG gemeente Aasvoëlkop in Northcliff. Die prediker is die 48-jarige Beyers Naudé, gewilde predikant en streeksmoderator.

Almal wag angstig op Naudé se aankondiging. Gaan hy die aanbod as eerste direkteur van die omstrede Christelike Instituut aanvaar? Of gaan dié kroonprins van die kerk, bestem vir die algemene moderatorskap, in die kerk aanbly?

Toe ek verlede Sondag buite die kerk van die NG moedergemeente Germiston met Naudé praat, het dié dag deur my gedagtes geflits.

Dit was die laaste preek van Naudé in die NG Kerk en daardie dag het my aan 'n Suid-Afrika herinner wat ligjare van vandag verwyder is.

As gemeentelede was ek en my vrou deel van die klein groepie wat Naudé se worsteling rondom die Afrikaner Broederbond (AB), apartheid en die slaafsheid van die NG Kerk meegeë maak het.

Naudé het sy geskiedkundige preek begin deur te verduidelik dat 'n reeks van besluite deur sinodes, ringe en gemeentes in die praktyk én in die gees verklarings verbied wat in stryd is met kerkbeleid en tradisionele standpunte.

Dit kom neer op 'n beperking van die Godgegewe reg en vryheid om profeties vir die waarheid van die Woord van God te getuig, het hy gesê.

Naudé praat stadig en duidelik, met 'n diepe oortuiging en 'n ingehoue innerlike vuur. Hy benadruk elke frase en roep uit: "Die keuse waarvoor ek staan, is nie 'n keuse tussen gemeentelike werk of ander kerklike werk nie. Dit is ook nie 'n keuse tussen die NGK en die Christelike Instituut (CI) nie.

"Nee, dié keuse gaan dieper, dit is 'n keuse tussen gehoorsaamheid in geloofsgebondenheid of onderwerping aan die kerklike owerheid. En

sou ek laasgenoemde onvoorwaardelik gehoorsaam, mag ek my eer red, maar verloor ek my siel."

Naudé stel dit onomwonde dat hy die NG Kerk se besluite tot op datum wat hom, die CI en sy maandblad Pro Veritate kritiseer, heeltemal verwerp.

"Vir my is daar slegs een weg, om gehoorsaam te wees aan die Woord van God. Dit is God se Woord en God se Weg vir my. Daarom moet ek gaan."

Daar is skok, ongeloof en verbystering op die gesigte van vele.

Dan rig hy hom in 'n profetiese waarskuwing direk tot sy geliefde NGK en sy lidmate - woorde wat oor die jare pynlik bewaarheid sou word: "As die NGK nie beter gehoorsaamheid aan God verstaan en beoefen nie, gaan ons eindelose skade ly en smart verduur..."

"Ons kerk is besig om onherroeplik die hart van ons (swart) dogter-kerk van ons te vervreem, en om die pad te sluit vir sy getuieis aan die kerke van Afrika!

"As ons kerk voortgaan met die doelbewuste en vreesbevange proses van isolasie, met sy tragiese omtrekking aan die heilige algemene Kerk in Suid-Afrika, dan sal ons geestelik kwyn en sterf."

Met 'n kragtige stem roep Naudé uit: "O my kerk, ek roep jou hiendie môre met al die erns van my siel: Ontwaak voordat dit te laat is. Staar op en reik die hand van Christelike broederskap aan almal wat dit aan jou in alle opregtheid uitreik."

Met ingehoue emosie sluit 'n duidelike bewoë Naudé af met 'n Bybelse oproep: "As God met ons is, wie kan dan teen ons wees?"

Die kerk is doodstil, daar is 'n gedempte gekuk. Baie mense het tranes in hul oë en sakdoeke word uitgehaal. 'n Bewoë Danie du Plessis, hoofouderling in sy diep sewentig, staan stadig op terwyl hy na woorde soek.

Hy sukkel om sy emosie te beteuel, bly vir sekondes lank stil...

"Ons het lank gebid en gheoop dat u antwoord anders sou wees. Daar was soveel wat ds Naudé met al sy talente nog vir sy volk kon doen. Maar God het dit anders gewil."

Oom Bey... na 27 jaar weer 'n dominee

(Foto: Pearle Joubert)

Germiston, 28 Oktober 1990

DIE preek van Beyers Naudé se preek verlede week in die NG moedergemeente Germiston was in die klein 'n roerende simboliese demonstrasie van die geboorte van die nuwe nie-rassige Suid-Afrika - selfs in die apartheidskerk.

Verlede Sondag se preek en gebeure was in die meeste opsigte so anders as sy laaste preek in die vooruitstrewende gemeente van Aasvoëlkop, met sy welgeklede lidmate, en 'n atmosfeer van stroewe Afrikaner-mag in kerk en staat.

Al wat onveranderd gebly het, was Naudé en sy boodskap. Sy teks was uit 2 Konings 22 vers 7: "Ek het die wetboek in die huis van die Here gekry."

Die tema was die herontdekking van die Woord van God en gehoorsaamheid aan Hom - dus net 'n voortsetting van sy 1963-afkeidsboodskap dat 'n mens God meer gehoorsaam as die mens moet wees.

Maar die gemeenste hier was heel anders. Eerstens was daar doodgewone lidmate in dié klein, arme en meestal werkersklas-gemeente.

Tweedens was die helfte van die gehoor van 250 swart, Asiër en bruin, lidmate van naburige NG-sustersgemeentes. Hul sang, informaliteit en blymoedigheid het 'n atmosfeer so anders as die gewone blanke NG dienste gekop.

Derdens word twee bruin ouderlinge as kerk-raadsiede bevestig - die eerste maal in die geskiedenis van die blanke kerk.

Geen wonder nie dat Naudé in sy preek sê: "Dit was die begin van die herstel van die onreg deur die NGK in 1857 toe gekleures uitgedryf is. Die gemeente van Germiston stuur hiermee

'n boodskap dat die gebrokenheid van die gereformeerde familie in Suid-Afrika herstel moet word."

Naudé sê dit is nie toevallig nie dat dit die arm, klein, sukkelende gemeente van Germiston moes wees wat aan die NGK die voorbeeld stel van gehoorsaamheid aan God en sy gebod onder alle omstandighede.

Die geleentheid was dan ook 'n bewys van beide die verset van konserwatiewe blankes in die NG kerk tot die verwerping van apartheid en ook die merkwaardige aanvaarding van nie-rassigheid onder gewone Afrikaner-werkmense.

Twee lidmate het vooraf woedend by die leraar, ds Pieter Dumas, beswaar aangeteken teen die teenwoordigheid van oorsese televisiekameras in die kerk.

Dumas het verduidelik: "Maar julle is dan almal nou heeltemal gek. Moet ons nie die blye boodskap van versoening en eenheid in Christus aan die hele wêreld vanuit Germiston uitjubel nie?"

- HENNIE SERFONTEIN

'Sonder skulderkenning is daar geen versoening'

VOOR die NG Kerk en die regering nie in woord en daad skuld erken vir hul aandeel in apartheid nie, kan daar geen werklike standhoudende versoening in 'n nuwe, post-apartheid Suid-Afrika plaasvind nie. Nie net ter wille van versoening met swartmense nie, maar ter wille van die Afrikanermense self.

Dié waarskuwing en ernstige oproep kom van die 75-jarige kerkman, dr Beyers Naudé, in 'n onderhoud dié week na sy eerste preek in 27 jaar verlede Sondag in 'n blanke NG-Kerk.

Naudé beklemtoon: "Dié vereiste oor skulderkenning is nie net alleen nodig ter wille van die toekomstige nuwe verhouding met die swart gemeenskap nie. Dis miskien nog meer nodig ter wille van die Afrikaner self, want die volle bevryding van sy lewe en sy bestaan, ook as volk, word alleen moontlik wanneer daar 'n suiwering plaasgevind het van die ideologiese magte wat die siel van die Afrikaner vir so lank verslaaf en verkneeg het."

Naudé sê die Afrikaner moet gaan kyk na die ervaring van die Duitse kerk en regering na die val van Nazi-Duitsland in 1945.

"Daar is geen beter voorbeeld nie, want daar is belangrike parallele tussen wat in Hitler se tyd gebeur het en in die ontwikkeling en toepassing van apartheid in Suid-Afrika.

"Van die kant van die Duitse kerk het daar in 1946 tydens die sogenaamde Stuttgart-verklaring 'n vorm van skulderkenning gekom omdat hulle meestal passief gestaan het en slegs 'n klein deel van die kerk Nazisme aktief teengestaan het, teen 'n hoë prys.

"Maar dit was nie genoeg om die siel van die Duitse volk te suiwer nie. Omdat dit nie 'n heelhartige, onomwonde kategorieëse erkenning van skuld was nie, ly die Duitse volk vandag nog daaronder omdat die reinigingsproses nie volledig was nie.

"Dieselfde met die Duitse regering. Weliswaar is biljoene mark aan die Jode en Israel betaal, maar daar was nie 'n volle morele erkenning van die verlede nie, met die gevolg dat die ware gebeure van die Hitler-jare in vele opsigte vir die latere Duitse geslagte verborge gebly het."

Naudé waarsku dat sonder 'n openhartige en eerlike erkenning van skuld aan die kant van die blanke, ons nooit die verlangde vernuwung en vrede in Suid-Afrika sal kry nie. En dit moet kom van die blanke NG Kerk en die Nasionale Party-regering.

Hy sê: "In die eerste plek rus daar 'n spesiale verantwoordelikheid op die NG Kerk. Dit is nie omdat dit die enigste kerk is wat skuldig is aan die beleid van apartheid nie, maar dit is die enigste kerk wat in 'n besondere sin die apartheidswette aangeva het en dit toe op Bybelse gronde regverdig het.

"Maar tweedens moet dit ook kom van die staat en die regering, want hulle het vir soveel jare met trots beweer dat hulle 'n moreel en eties regverdigbare politieke beleid volg.

"Slegs wanneer die huidige regering ook sy skuld erken in die skepping en verdediging van 'n onmenslike beleid soos apartheid, kan daar werklike vernuwung en versoening plaasvind."

Naudé verwys ook in besonder na gevalle in die onlangse verlede toe die regering, met FW de Klerk self aan die voorpunt, te veld getrek het teen die Afrikaners wat in 'n historiese ontmoeting in 1987 die ANC in Dakar ontmoet het. Twee jaar gelede is mense soos Danie Craven en Louis Luyt veroordeel omdat hulle met die ANC in Harare gepraat het.

Hy sê: "Dis nie genoeg om toe te gee dat sulke aanvalle en veldtogte teen daardie mense plaasgevind het nie. Ter wille van 'n morele

Beyers en Ilse Naudé, Dakar, Julie 1987

(Foto: Max du Preez)

suiwering van die verlede en met die oog op 'n mooi en vrye toekoms moet erken word dat daardie aanvalle en ander optredes verkeerd was."

Met verwysing na 'n onlangse uitspraak van oud-redakteur Piet Cillidé dat die NP eers moes kyk of apartheid kan slaag voordat dit laat vaar is, sê Naudé: "Dit is moreel en eties verwerp. Geen gesonde nuwe toekoms kan op so 'n stelling gebou word nie, want dit erken nie die etiese wande van die verlede nie."

Naudé meen die NG Kerk kan en behoort drie spesifieke dinge onmiddellik te doen. Eerstens moet dit alle apartheidswette veroordeel en spesifiek eis dat dié apartheidswetgewing wat nog bestaan, onmiddellik herroep word.

Tweedens moet die NG Kerk onomwonde erken waar hy in die verlede die leiding geneem het in die instelling van spesifieke apartheidswette.

Derdens moet hy samesprekinge met ander kerke voer om die ernstige nadelige gevolge van die apartheidswette aan te dui en om toe te sien dat dit dadelik uit die weg geruim word.

Naudé betreur dit dat die NG Kerk op sy

apartheid op alle gebiede in meer as 40 jaar.

"Ons kan nie sommer die hartseer en ontugtering van drie en 'n half miljoen swartmense ignoreer wat as gevolg van gedwonge verskuiwings gely het nie.

"Ook mag die miljoene nie vergeet word wat as gevolg van die paswette tronk toe gestuur is nie, die honderde politieke gevangenes wat in die tronke dood is nie, die pyn en vernedering van tienduiseende deur die Ontugwet en die diaboliese Bevolkingsregistrasiewet."

Naudé sê die regering kan skulderkenning die doeltreffendste doen deur met sekere praktiese dade gestalte te gee aan ernstige pogings om die onreg van die verlede te herstel.

Hy sê die regering moet eerstens so gou as moontlik alle bestaande apartheidswette afskaf, want tyd is 'n belangrike faktor. Tweedens moet die ernstige inkomste-gaping tussen die swart en blanke gemeenskappe so gou as moontlik oorbrug word.

Derdens moet die swart onderwyskrisis met baie groter erns aangepak word, en vierdens moet die behuisingnood so gou moontlik verlig word.

- HENNIE SERFONTEIN

'Kerk moet met SAKP praat'

DIE kerk is bekommerd oor die oorvleueling tussen die ANC en die SA Kommunistiese Party, het dr Beyers Naudé Woensdag voor die Vereniging van Buitelandse Korrespondente gesê.

Die kerk behoort die SAKP om samesprekinge te vra om "helder en duidelike antwoorde te kry oor sy standpunt oor geloofsvryheid". Die kerk behoort ook nie te huiwer om die ANC en die SAKP aan te spreek oor enige beleidsrigtings van die SAKP wat hy meen politieke hervorming in gevaar stel nie.

Aan die ander kant behoort die kerk, wat so lank op regeringspropaganda gevoer is dat die ANC en die SAKP die uiteindelijke groot bedreiging is, "die feit te aanvaar dat die SAKP 'n wettige party behoort te wees", soos dit is sedert dit op 2 Februarie ontban is.

Kerkgangers behoort te begin verstaan dat die stemlose swart meerderheid die SAKP beskou as een van die grootpartye "wat simpatiek gesind was teenoor hulle doelwitte van bevryding", het hy gesê.

Hy het ook gesê dat gemeentes selfs na die skraping van kerkapartheid in wese gesegregeer sal bly.

"Ek dink nie dit help om mense van verskillende rasse in dieselfde gemeente bymekaar te dwing nie. As dit moet kom, sal dit kom as 'n oortuiging van liefde, samehorigheid en gemeenskap." - AFP

Congress of South African Writers

P.O.Box 421007
Fordsburg
Johannesburg
2033
Tel: (011) 833-2530/1/3

4th Floor
Twiga Centre
68 Central Road
Fordsburg
Fax: (011) 833-2532

THE STATE PRESIDENT
MR FW de Klerk

Dear Sir

RE: REFUSAL TO ALLOW PROFESSOR NJABULO NDEBELE TO LIVE AND WORK IN SOUTH AFRICA

Professor Njabulo Ndebele, National President of the Congress of South African Writers and a distinguished writer and academic, was recently refused a work permit to take up a senior position at a South African University. This effectively prevents Professor Ndebele, a South African by birth, to live and work in South Africa. Considering the crucial period that our country is entering, and the important role that culture can play in healing the many divisions in our society, depriving the country of the service of a person like Njabulo (Internationally recognised for his calm and resourceful leadership in the cultural sphere) will not promote the process of racial and ideological reconciliation we so urgently need.

We believe that Professor Njabulo Ndebele is uniquely endowed to make a vital contribution to national reconstruction and therefore appeal for your intervention and allow the issuing of a work permit to Professor Ndebele so that he may take up the position he has been offered in South Africa.

We are confident that our appeal will receive a positive response, given the circumstance described above.

This letter has been endorsed by the following academics, writers, political leaders, newspaper and magazine editors and journalists, trade unions, publishing houses, churches, student organizations, development projects and other community based service organizations:

University of Western Cape

Prof Ample Coetzee
Hein Willems
Dr Ikey vd Rheede
Ria Olivier
A Swartz
AE Scheepers
JC Bain
J du Toit
S van Wyk
Dr F Hendricks
Larry Pokpas
Dev Pillay
C Addison
Pieter Conradie
Alwyn v Gomsu-

Rand Afrikaans University

Prof C Clayton
Prof Stephen Gray
Cecily Lockett

University of Pretoria

Linda Gilfillan
Dr B Kok
Dr F Kok
Dr W Mackay
G Holcroft

University of Cape Town

Prof JE van der Westhuizen
Prof IE Glenn
Ashraf Jamal
Dr Chris Winberg
Patrick Fish
Cheryl-Ann Michael
Sue Marks
Dr M Beatty
I Nas
AE Smith
Dr M Bock
Dr R Edgecombe
Helen Moffett
Dr F Morphet
Tim James
Kelwyn Sole
Prof SC Satyo
SZ Zotwana
C Dikenl
N Sipamla
I Dowling
C Belling
Ass Prof G Haresnape
Ass Prof Berpelsen
David Medalie
Desiree Lewis
Dr Fischer
John Higgins

University of Natal (Durban)

Prof M Lenta
KSM Gallwey

IL Avin

DM Newmarch
Prof AE Voss
Prof MJF Chapman
Dr JA Kearney
Prof L van der Merwe
MM Green
HT Ngwenya
Dr HP Maltz
Duncan Brown
Lynda Palazzo
S Murray
Prof Ari Sitas

African Studies Department

- JP Kiernan and Staff
Centre for Cultural and Media Studies - Eric Louw and Staff

Afrikaans and Netherlands Dept - Prof Gilfillan and Staff

Industrial Labour Studies Education Project Unit - Blade Nzimande

Culture and Working Life - Staff

University of Stellenbosch

Dr Arnold Blumer
Prof LM du Plessis
Prof G Lubbe
E van der Spuy
Dr A Kritzingen
A Gaglano
A Henderson
Prof M Heyns
W van der Merwe
A Gous
C le Roux
M Jabezweni
B Jordan
Prof G Erasmus

University of Namibia

Theo du Plessis

Association of Drama Departments of South Africa (ADDSA)

Prof D Schauffer (University of Durban Westville)
H Pretorius (University of Stellenbosch)
Veronica Baxter (University of Natal PMB)
Prof L Dalrymple (University of Zululand)
Prof David Haynes (University of Cape Town)

Dr M Naidoo (Giyani College of Education)
J Hookam (UDW)
R Singh (UDW)
K Pillay (UDW)

University of Durban Westville

Prof J Reddy - Vice Chancellor and Rector

Rhodes University

Prof André Brink
Don Pinnock

University of Fort Hare

C Lagan

Vista

A van Niekerk

University of Witwatersrand

Prof G Olivier
Dr KE Thorp
Wilhelm Liebenberg
Dr G Olierpriele
J Potgieter
M van Niekerk
AV Basson
GC Bresten
R Wilson
JA Cambell
MA Joubert
N van Rensburg
Prof R Nethersole
AM Grindrod
Y Kistner
I Hofmeyr
Steve Kromberg
Richard Levin
GR Klein
B Vally
Ann Smith
Kathy Wagner
Hazel Cohen
Merle Williams
Neville Hoad
Kathryn Lalng
Brain Cheadle
Michael Cosser
E Risi
M Fanner
S Bannister
E Walker
J Heinzl
A Wright
J Maller
M Marks
Paul Williams
Prof DP Gampel
Prof J Cock
Dr D Posel

M Sarakinsky

J Winter
SA Eckstein
J Hyslop
MJ Rabodile
M Haywood
B Peterson
Prof P Thuynsma
H Thompson
Tim Trengove-Jones
Hilary Janks
Jean Freed
Philip Galgut
A Foley
Karen Lazar
Martin Orkin
Joan Bellis
Paul Culwick
B Schuble

African National Congress

Alfred Nzo
Aziz Pahad
Joe Slovo
Ahmed Kathrada
Mathew Phosa
Louise CoMin
Themba Lushaba
Rivelle Nkondo
Jessie Duarte
Prof K Kgositsile
Barbara Masekela
P Maduna

Editors

Zwelakhe Sisulu (New Nation)
Aggrey Klaaste (Sowetan)
Max du Preez (Vrye Weekblad)
Irwin Manoim (co-ed Weekly Mail)
ZB Molefe (co-ed City Press)
Thandi Moses (Queen)
Andries Oliphant (Staffrider)

Congress of SA Trade Unions

Jay Naidoo (General Secretary)
Sydney Mafumadi (Assistant GS)
Mi S'dumo Hlatshwayo (National Culture Officer)

South African Council Of Churches

Rev Dr Frank Chikane (Secretary General)

African Writers Associations

Mpuka Radlinku (executive

chairperson)

Film and Allied Workers Organisation

Willie Curry (National co-ordinator)

Pan Africanist Students Organisation:

Maile Monareng

Raven Press

Glenn Moss (Director)

Idasa

Mark Behr
Nic Borraine
Andre Zaaiman

Market Theatre

Barney Simon (Artistic Director)
Mannie Manim (Managing Director)
Jon White-Spunner (General Manager)

South African Musicians Alliance (SAMA)

Jabu Ngwenya (National Organiser)

National Education Co-ordinating Committee

Mel Holland

Community Based Development Programme

David Addler (Director)

The Open School

Colin Smuts (Principal)

NUSAS

Erika Elk (President)

South African Students Press Union

Richard Maguire (President)
Simon Phamillon (General Secretary)

Community Arts Project

Mike van Graan (Director)

Writers From Congress Of South African Writers (COSAW), African Writers Association (AWA) and the Afrikaanse Skrywersgilde

Prof Eklia Mphahlele, Nadine Gordimer, Achmat Dangor,

Don Mattera, Jan Rabie, Elsa Joubert, dr Charles Malan, Boitumelo Mafokeng, Frank Meintjies, Dr Vernon February, Mongane Wally Serote, Junaid Ahmed, Donald Parrenzee, Gladys Thomas, Nise Malange, Henry Zondi, Alfred Qubula, Buysile Jonas, Graham Walker, Jeanette Ferreira, Daphne Mashile, Sizakele Nkosi, Rike Vaughan, Geraldine Watson, Geraldine Engelman, Elaine Pearson, Gary Kitching, Jan Liebenberg, Pieter van der Lugt, Elizabeth Erasmus, D Phungula, P Gorrie, S McLennan, Rachelle Greeff, Erna van Heerden, Johan Degebaar, Anna-Hilge Gagiano, Jeanne Goosen, Sandra Prinsloo, Zena Dues, Andile Nwelende, Victor Shinwenyana, Cindy Maroleng, Günter Parkendorf, Abraham de Vries, Alexander Strachan, Helize van Vuuren, Erica Lemmer, Klaas Steytler, Hilda Grobler, Sally Shorkend, John Duarte, Morakabe Seaghoa, Mxolisi Godana, Ryk Hattingh, Annelie de Wet, Menzi Ndaba, M Meiring, James Cloete, Susan Mable, Ellen Botha, Bonisile Gaga, N Dyantjie, Cora Marais, A van Straten, Hardy Botha, Margarettha Schafer, Welma de Beer, Marietjie Coetzee, Jan van Tonder, Eunice Malan, Lieze Malan, Trudi de Ridder, Welma Odendaal, Hans Pienaar, Matthew Krouse, Zolile Mtshelwane, Sandile Dikenl, K Gottschalk, Rushdy Siers, Aloma Foster, Lionel Bleekers, Gaye Davis, Mewa Ramgobin, C Phaku, Themba Zweni, Mandla Langa, Lewis Nkosi, Ronjle Govender.

Also endorsed by
ANC Youth League
Department of Arts and Culture (ANC)

SRC (University Of The North)
SANSCO

NUSAS
SASPU
PEN International

Skerp kommentaar van Mda

THE PLAYS OF ZAKES MDA
Ingelel deur Andrew Horn
Ravan Press (R34,95)

HELIZE VAN VUUREN

UITEINDELIK het ons 'n volledige versameling van Zakes Mda se dramas - chronologies georden en van 'n insiggewende inleiding voorsien deur Andrew Horn. Die jeugwerk, "Dead End", uit die ses-

tigerjare, steek nogal af teen die latere dramas, maar dis interessant om die dramaturg se ontwikkeling op dié manier te kan meemaak. Hoewel Mda se dramas skerp politieke kommentaar op die Suid-Afrikaanse maatskappy inhou, en hierom gesentreer is, het hy ook besondere vermoëns as dramaturg. Dit blyk veral uit die latere stukke, "We Shall Sing For The Fatherland" (1973), "The Hill" (waarvoor hy in 1979 die Amstel Dramaturg van die

Jaar-toekening gekry het), en veral die meesterlike "The Road" (in 1983 die eerste keer opgevoer).

Mda se styl is sosiaal-krities - politieke dilemmas uit die Suid-Afrikaanse samelewing vorm in elke geval die stilpunt waarom alles dramaties draai. In "The Hill" is dit die kwessie van trekarbeid vir die myne, die negatiewe effek op swart gesinne van die mans-hostels, en die meegaande ontwikkeling van prostitutie.

In "We Shall Sing For The Fatherland" kom die situasie van eertydse vryheidsvegters vir 'n meer regverdigde bedeling ter sprake. Dit is vandag in Suid-Afrika 'n besonder relevante en kontensieuse saak: Mda skets 'n "nuwe" bedeling waar daar steeds 'n klasse-verdeling is, sy dit nou met ander bevoorregtes, en waar die vryheidsvegters wat die nuwe "utopia" moontlik gemaak het, as nuttelose mense uitgeskuif is, irrelevant geword het. Hopelik het ons hier nie met 'n profetiese blik te make nie. In "The Road", vir my die hoogtepunt van die versameling, word by wyse van 'n allegoriese vertelling oor 'n wit boeren 'n swart werker wat saam langs die pad onder 'n boom in die skadu sit, die tipiese Suid-Afrikaanse vooroordele en rassisme gesatiriseer en aanskoulik gemaak. Kwessies soos grondbesit,

kolonialisering, seksuele uitbuiting van swart deur wit, en uiteindelik wraakneming van die swart werker op die wit baas, word sterk dramaties in die satiriese modus uitgebeeld. In hierdie toneelstuk bewys Mda dat hy 'n Suid-Afrikaanse Brecht sou kon word. Sy styl is nie net sosiaal-krities nie, maar toon ook duidelik invloed van die absurde ('n mens dink aan Beckett) en 'n sterk satiriese inslag. Die drama het trefkrag deur die gebruik van humor, waarmee die gehoor vermaak kan word, en waarmee die politieke kommentaar en "boodskap" des te sterker ingang vind.

Zakes Mda sluit by verskillende tradisies aan. Daar is duidelik verwantskappe met die gemeenskaps-teater, soos dit beoefen word op die Kaapse Vlakte (gedokumenteer deur Julian Smith in "Toneel en politiek", 1990. Adam Small se "Joanie Galant", met die groepsgebiedewet en hervestiging in die brandpunt, is 'n goeie Afrikaanse voorbeeld). Mda se oeuvre sluit dus ook aan by die swart "people's theatre" wat in die middel sewentigs, met die groei van die Swart Bewussynsbeweging, sterk ontwikkel het. Die ontwikkeling het 'n oorvloed swart dramas met sosio-politieke temas en die "heroïek" van die onderdrukte en die "boosheid" van die onderdrukker tot gevolg

gehad. Mda se dramas is egter nie simplisities nie - deur sy tegniese en dramatiese beheer, sowel as die invloed van die Europese drama-tradisie, veral die van Beckett en Brecht, het hier met verwickelder drama te make. Die Suid-Afrikaanse maatskaplike probleem drama, soos in die werk van Athol Fugard ("People are Living There" en "Boesman en Lena", byvoorbeeld) of Adam Small ("Kanna hy kó hystoe" en "The Orange Earth"), is duidelik ook 'n ander waarbinne Sakes Mda se werk geplaas kan word.

Andrew Horn bied 'n deeglike inleiding tot en oorsig van Mda se oeuvre, waarin hy telkens ook politieke ontwikkelings skets wat aanleiding gegee het tot die probleme wat in die dramas ter sprake kom. Hiermee maak hy Mda se werk ook vir die buiteland toeganklik.

"The Plays of Zakes Mda" is 'n boeiende leesverving, onmisbaar vir enige leser wat ernstig geïnteresseerd is in Suid-Afrikaanse letterkunde. Hopelik kry ons nog die kans om 'n stuk soos "The Road" ook op die planke te sien.

Helize van Vuuren doseer Afrikaans en Nederlands aan die Universiteit van Natal in Durban.

In dié droogte sal selfs 'n traan verdamp

SPRING OF BITTER WATERS
Short Fiction from Today's China
Vertaal deur Zhu Hong
Allison & Busby

HAZEL WOODWARD

HIERDIE versameling kortverhale gaan oor vandag se China. Amper elke storie handel op een of ander manier oor die mens se gedwarsboomde soektog na 'n ryker lewe.

Hier nog veel meer so omdat van die arbeiders in die verhale self glo hulle is nie op enige soort lewe geregtig nie. Die ou pa in "Family Chronicle of a Wooden Bowl Maker" vra so half verontwaardig: "Wat is ons in elk geval, dat ons seuns soveel geld in 'n oogwink maak? Dis nie reg nie."

Dit wys op 'n basiese probleem - dat die werker se eie besef van sy waardigheid en verdienstelike glad nie bestaan nie.

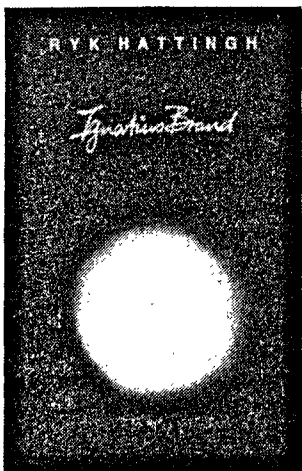
In hierdie stories is die druk nogal herhaaldelik op ironie. Die treurigheid van 'n werker se lot word geïllustreer deur die irrasionele selfs belaglike werklikhede van dié verstarde gebied en basies onsinnige staat. In "Shor-blac: A driver's story" skryf Zhang Xinliang hoe by Dry Ridge selfs 'n traan sal verdamp voordat dit jou oog verlaat.

Maar terwyl jy lees, is dit dinamies en boeiend om te sien hoe die arbeiders se houdings verander - seker omdat die mens self 'n dinamiese organisme is. Hoe hulle sin vir humor oorheers en hoe hulle bewys hulle is oorlewers.

Onder redaksie van KOOS PRINSLOO

IGNATIUS BRAND

'n Nuwe novelle van
RYK HATTINGH

'n Vurige man, dié Ignatius Brand. Sy storie begin in die brandende bosse van die Suid-Kaap en eindig in 'n huis in Johannesburg. Dit is 'n reis deur 'n gekwelde geestelike landskap, ook 'n afskeid van 'n jeug en 'n besinning op die skryfwerk as daad

Bestel NOU regstreeks van TAURUS,
Postbus 39400, Bramley 2018

Prys: R19,95 (AVB en posgeld ingesluit)
of doen navraag by die naaste boekwinkel

THE FOURTH WEEKLY MAIL BOOKWEEK

Sunday 4 - Friday 9 November

presents

OUR WRITERS SPEAK

The Weekly Mail Book Week, a highlight of the yearly cultural calendar, will once again feature prominent writers and journalists. Among the speakers will be poets WALLY SEROTE and DOUGLAS LIVINGSTONE, novelist NADINE GORDIMER and authors PIETER-DIRK UYS and ALBIE SACHS. An exciting feature will be an evocative tribute to the Sophiatown Legend by DRUM writers and musicians.

SUNDAY 4 : 20h00 • MARKET THEATRE

"Cultural freedom and the democratic process"

Introduction by Pieter-Dirk Uys

Speakers: Stephen Watson, Vernon February, Wally Serote, Albie Sachs, Glen Moss (chair)

TUESDAY 6 : 20h00 • MARKET WAREHOUSE

"Poets read"

Speakers: Douglas Livingstone, Wally Serote, Tatamkulu Africa, Ingrid de Kok, Lionel Abrahams, Antjie Krog, Michael Gardiner (chair)

WEDNESDAY 7 : 20h00 • MARKET WAREHOUSE

"Home and exile: Writing and the tyranny of place"

Speakers: Achmat Dangor, Vernon February, Jeremy Cronin, Wally Serote (reading), Jeanette Ferreira (chair)

THURSDAY 8 : 20h00 • MARKET WAREHOUSE

"Our violent society: Local & international perspectives."

Keynote address: Nadine Gordimer

In response: Lloyd Vogelmann, Rian Malan, Jacklyn Cock, Howard Barrell, Mark Orkin (chair)

FRIDAY 9 : 20h00 • MARKET WAREHOUSE

"Drum writers remember — conversations and music from the golden era"

Speakers: Joyce Dube, Aggrey Klaaste, Arthur Maimane, Obad Musi, Harry Mashabela, Humphrey Tyler, Jurgen Schadeberg, Don Mattered (chair)

Tickets R5 • Limited seats available • Enquiries: Weekly Mail 331-3321
Book at Computicket or The Market Theatre 832-1641

So gaan dit, die HNP word mondig

Met die "nuwe Suid-Afrika" op almal se lippe, het die Herstigte Nasionale Party verlede naweek sy mondigwording gevier. INA VAN DER LINDE was daar en gee haar indrukke

DAAR was iets heel gepas aan die feesterein: Die Pioniershuis in Silverton, ou Trekkershuis in Pretoria wat as museum herstel is en vandag knus teen die grootpad na Mamelodi nestel.

Terwyl taxi-bussies Saterdagoggend in 'n dik stroom stad toe koers, vier die Herstigte Nasionale Party sy 21e bestaansjaar onder die blaredak van wistinkhout, helikopterboom en karee. Hier kon feesgangers hulle veilig terugtrek in die retoriek en kultuur van nasionale stryddaes onder die NP van die begin sestigerjare en selfs vroër.

Die HNP het sy ontstaan in 1969 gehad toe 'n paar volksraadslede onder dr Albert Hertzog uit die NP geskors is en daarna hulle eie weg ingeslaan het.

Op die oppervlak het die skeuring met die NP gegaan oor die wenslikheid daarvan dat Maori-rugbyspelers van Nieu-Zeeland Suid-Afrika kon besoek, sê Albert Grundlingh, geskiedkundige aan Unisa. Dit sou dan aldus Hertzog tot "sosiale integrasie lei, aangesien die Maori's met ons Afrikanerdogters sou dans".

Grundlingh meen prosesmatig het die rede vir die skeuring met die NP veel dieper gelê. Die NP het met die geweldige ekonomiese opbloei van die sestigerjare al hoe meer die party van die welvarende en pragmatiese Afrikanersakemanne soos Anton Rupert en andere geword. Dit was nie meer 'n populistiese party vir die sukkelende "klein man" nie.

In die HNP sou die armer Afrikaner 'n nuwe politieke toevlugsoord onder die simpatieke Albert Hertzog vind. Hertzog, fyn beskaafde en welgestelde inwoner van Waterkloof, sou hom self aan die einde van sy lewe ontuis voel tussen die soms ongebreidelde kruheid van partygenote.

In 1990, onder die slagspreuk "Lewe is Stryd", dra die HNP steeds die merk van sy geboorte. Anders as by die fat cat NP-byeenkoms, is daar by die HNP se mondigwording min duur Duitse motors.

Grootdoenerige swier is nie 'n kenmerk van dié party nie - wel so 'n bietjie outyde swier, soos toe die leier, Jaap Marais, daar opdaag in 'n swart en wit Mercury uit die vyftigerjare, met 'n afslaandak, die wapperende oranje, wit en swart van die Party aan weerskante. Dis glo dieselfde motor waarmee hy 20 jaar gelede by die eerste verjaardag van die Party opgedaag het.

Die organiseerders moes die opkoms teleurstellend gevind het. Daar was beswaarlik meer as 400 mense met net hier en daar 'n jong gesig. Ouerige mans in terylene- of safaripakke gee mekaar met eelterige hande stewige handdrukke.

Grundlingh bestempel die feesgangers as "die wit werkersklas van die vyftiger- en sestigerjare - mense wat met die stygende inflasie onder toenemende finansiële druk kom".

Van die huidige Afrikaner-werkersklas - dié wat in kakieklere by die AWB-vergaderings opdaag - was daar weinig te bespeur. In alle waarskynlikheid verkies hulle om op 'n Saterdag liefs met 'n bottel brandewyn en coke

te verwyas om na vervelige toesprake van ou omies te luister.

Daar is stalletjies met voortreflike vetkoek en maalvleis, groente van die plaas, pannekoek en braaivleis. Vir R8 is daar 'n plakkaat van Paul Kruger te koop, en dan is daar die boeke: "Woorde, waarhede en wysede van Christiaan de Wet"; 'n boek oor JG Strijdom; 'n fotojoernaal - "Kavallerie - Divisionen der Waffen SS"; heelwat oor die New Age, die Illuminatie en die Vrymesselaars.

Seremoniemeester Koos Hough probeer die verrigtinge met 'n aantal grappe opvrolik. Byvoorbeeld: "FW de Klerk is soos Simson - sy krag sit in sy hare."

Of "Danie Craven sal nooit so oud word soos hy lyk nie." Maar sulke spitsvondighede slaag nie daarin om die algemene sombere en neerdrukkende gees te lig nie. Die viering van die HNP se 21e verjaardag is ongetwyfeld 'n ernstige saak.

'n Afslaer veil later Africana op: Soos die program van die 1965-jaarkongres van die NP. "Ai vriende, maak dit u nie hartseer nie?" wil die afslaer weet.

Dit is opvallend in watter mate die party om Jaap Marais sentreer. Netjies geklee in sy grys pak, fier en regop met oë wat 'n bars kan kyk, versinnebeeld oom Jaap nie net die party nie, maar ook die geïdealiseerde beeld van 'n koersvaste, onkreukbare Afrikanerpolitikus van weleer. Almal wil graag met oom Jaap blad skud, of 'n woordjie of twee wissel.

Later sit hy op die verhoog saam met die witkop Willie Marais, die ander LV wat destyds saam met Hertzog en Louis Stoffberg die HNP help stig het.

"Louis Stoffberg hoort eintlik ook vandag saam met ons," sê 'n voormalige hoofsekretaris nostalgies. En 'n mens wonder waar is die professore van destyds:

Willie Lubbe, PFD Weiss, en AD Pont. Van die ou garde is ook heelwat oorlede sedert die onstuimige jare van 1969. Soos Beaumont Schoeman, SED Brown, Gert Beetge en dr Hennie Terblanche.

Die toesprake volg die voorspelbare retoriek wat Afrikanerpolitiek vir soveel jare gekenmerk het. Maar te midde van al die oproepe om stryd, is daar 'n mate van angvalligheid te bespeur - 'n onsekerheid oor die toekoms, 'n beklemdeheid oor die "nuwe Suid-Afrika". En 'n verlange na die dae "toe die witman nog 'n witman was", soos Fanie Jacobz, voormalige hoofsekretaris dit noem. Hulle vrese is nie alles ewe ongegrond nie.

En daar's 'n hunkering na die dae toe dit wou begin lyk of die HNP dit gaan maak. Soos die hoogtepunt in die 1981-verkieping toe hy ongeveer 200 000 stemme op hom getrek het. En met verbittering word verwys na die rugstekers wat die HNP van sy glorie beroof het.

Jaap Marais is waarskynlik korrek as hy beweer dat die KP op die rug van die HNP gery het toe Andries Treurnicht in 1982 van die NP weggebreek het, meen Grundlingh. Marais gee voor dat getalle nie alles in die politiek is nie; hy moet dit ook werklik glo want anders is dit moeilik om te verstaan

HNP-kultuur... een-en-twintig jaar se plakkaat

waarom hy vir so lank reeds só 'n eensame stryd stry. Terselfdertyd moet dit ongetwyfeld die party tot nadenke stem dat die KP die parlementêre regterleuel uitmaak.

Sê Grundlingh: "Sommige kommentators is by tye neerhalend teenoor die HNP. Vanweë die party se antikwariese rassistiese beleid lok hy miskien so 'n reaksie uit. Maar is dit genoegsame rede om die party sonder meer uit die hoogte te verkleineer?"

"Baie lede van die HNP en hulle geesgenote verteenwoordig 'n eerlike werkersklas. Hulle verdien nie om deur die "nuwe" Suid-Afrika agtergelaat te word nie. Kultureel en andersins

sal dit egter 'n moeilike taak wees om hulle te oortuig dat hulle heil nie in die steriele en gedateerde randeierpolitiek lê nie, maar in groter samewerking met die nie-rassige vakbonde."

* Net na oom Jaap se verjaarsdagrede kom daar 'n aankondiging dat die eenaar van motor so en so dringend die veiligheidsmanne van die HNP moet gaan spreek. Daar's by die motor ingebreek en 'n radio is gesteel.

Dit is my motor. Die inbraak is die vorige aand in Johannesburg gepleeg. 'n Oom langs my pomp my in die ribbes: "Sien jy", sê hy, "so gaan dit."

Boem! Koffie is net die ding vir bomme en koerasie

TE veel koffie is swak vir jou hart maar goed vir jou sekslewe, verhoog jou konsentrasie maar verswak die gehalte van jou werk. En nog raarder maar selfs waarder - koffie kan gebruik word om bomme te maak. Vra maar die ANC.

Koffie is saam met aluminium en kalium-permanganaat gebruik om die heel eerste bom te maak wat die ANC geplant het. Dit was in Desember 1961 by die paskantoor in Durban.

Hoewel Gesondheidsleer-boeke reeds op laerskool leer dat te veel koffie jou kans op 'n hartaanval kan verhoog, het navorsing van die Amerikaanse nasionale koffieraad in New York onlangs weer dié stelling bevestig - maar darem gewys dat koffie goed vir die koerasie is.

Koffie het nog altyd 'n slegte naam gehad. Vele toetse, veral deur die Kaiser Permanente Mediese Sentrum, het lankal al gewys dat meer as vier koppies koffie per dag 'n mens se kans op 'n hartaanval met 40 persent verhoog. In 1973 het die sentrum bevind dat koffie geen direkte rol speel in die voorkoms van hartaanvalle nie.

Die bevinding is egter vanjaar aangepas: die Kaiser-Sentrum sê die her-eksaminering van vroeër gegewens wys hoe meer koffie gebruik word, hoe groter is die kans vir hartaanvalle en dat mense met hartprobleme nie meer as vier koppies koffie per dag moet drink nie.

Die beweringe dat kafeïene 'n mens se koerasie help 'opstoot', kom van 'n studie wat onder 800 inwoners van Michigan, almal ouer as 60 jaar, gedoen is. Dié wat koffie drink, of dan 62 persent van hulle, geniet steeds 'n aktiewe sekslewe terwyl net 37 persent nie-koffiedrinkers nog seks gehad het.

Navorsing het ook gewys dat ouer manlike koffiedrinkers minder geneig is om impotent te wees.

Die Amerikaanse nasionale koffieraad het onlangs sy eie toetse onder koffiedrinkers gedoen en die volgende bevind:

- * ouer mense wat gereeld koffie drink, is seksueel meer aktief as nie-koffiedrinkers,
- * 'n koppie koffie soggens laat mense beter en wakkerder voel,
- * koffie, maar veral gekookte koffie, verhoog die cholesterol-vlakke in die bloed,
- * koffie kan die kolon en rektum teen kanker beskerm,
- * te veel koffie kan die oorsaak van kanker van die blaas wees,
- * koffie versterk die uitwerkinge van te veel spanning,
- * koffie verhoog die kans op hartaanvalle.

Navorsing wat aan die Naval Health Research Centre in San Diego gedoen is, het gewys dat mense wat soggens 'n kafeïenpil, gelykstaande aan twee koppies koffie drink, waaksamer en in 'n beter bui is as mense wat nie koffie drink nie.

Sweedse navorsers het ook gewys dat koffie werksdoeltreffendheid verhoog deurdat dit die brein se vermoë om inligting te verwerk, verskerp. Daar bestaan egter meningsverskil oor die invloed wat koffie op breinkrag het: navorsing deur ander institute wys dat koffie werksdoeltreffendheid verhoog, maar nie noodwendig die gehalte van die werk nie.

Dieetkundiges sê dat koffie geen vitamien of minerale bevat nie. En die Amerikaanse dieetkundige vereniging sê dat koffie kalsiumafskeiding verhoog. Aan die ander kant kan melk saam met koffie dié afskeiding demp.

Koffie is volgens navorsers ook gewild weens die afwesigheid van kalorieë. Indien room en een teelepels suiker egter in 'n koppie koffie gegooi word, bevat dit sowat 150 kalorieë.

Hoewel navorsing gewys het dat koffie nie verslawend is nie, ondervind swaar koffiedrinkers, wat meer as vyf koppies per dag drink en dan skielik heeltemal ophou, senuweeagtigheid, irritasie en 'n onvermoë om te konsentreer. Baie swaar koffiedrinkers ondervind ook swaar hoofpyn wanneer hulle ophou koffie drink.

Navorsing kon egter nog nie bewys of koffiedrinkers "verslaaf" aan kafeïene raak nie.

* Behalwe die eksperimente van die ANC met koffie in bomme, is bykans geen verdere navorsing in Suid-Afrika gedoen oor die uitwerking van koffie op menslike gesondheid nie.

- PEARLIE JOUBERT

KLAGTES EN NAVRAE

Enigiemand wat probleme het met die tuis- of posaflewering van Vrye Weekblad, moet dit asseblief onder ons verspreiders se aandag bring. Die regstreekse klagtelyn van Times Media Beperk, ons verspreiders in die Transvaal en die Vrystaat, is (011) 497-2911. Mev Rossouw van Allied Publishers, wat die Kaapse verspreiding hanteer, se nommer is (021) 511-0003. As jy nog ontevrede is of oor die algemene beskikbaarheid van Vrye Weekblad wil kla, bel gerus vir Cathy Fennessy by (011) 836-2151.

Vrye Weekblad

Wit boere boer nie beter as swart boere nie

"DIE bestaande landboustelsel is nie lewensvatbaar nie, nie op 'n ekonomiese, tegnologiese of ekologiese grondslag nie. Herstrukturering van die georganiseerde landbou is dus noodsaaklik, ongeag die huidige politieke situasie."

S6 sê dr Simon Brand, die direkteur van die Ontwikkelingsbank. En Johan van Rooyen, die groepbestuurder vir landbou-ontwikkeling, stem saam.

As uitgangspunt, sê Van Rooyen, moet daar gevra word wie veronderstel was om in die verlede uit die landbou- en grondbesitbeleid voordeel te put en wie daardeur verloor het.

Die afgelope dekade of wat het die landboubeleid wit kommersiële boere en grootskaalse, heeltydse eienaar-boere bevoordeel en gediskrimineer teen bona fide- en huurder-boere.

Vir swart boere was die prentjie nog erger. Toegang tot grond is beperk tot 13 persent van die land se grond in terme van die 1913- en 1936-wette op grondbesit, en hulle het so te sê geen toegang tot hulpbronne, finansiering en krediet nie.

Brand voel sterk daarvoor dat die mite dat swart boerdery op klein skaal noodwendig swak boerdery is, en wit boerdery op groot skaal goed is, die nek ingeslaan moet word. Navorsing onder suikerboere in KwaZulu en kleinboere in Zimbabwe het byvoorbeeld reeds getoon dat indien swartmense, en kleinboere, dieselfde ondersteuningsdienste en ander hulpbronne ontvang, hulle wat ekonomies doeltreffendheid betref beter as groot wit boere vaar.

Daar word dikwels aangevoer, veral in regse boere-kringe, dat die huidige stelsel doeltreffend is, en dus nie daarmee gelol moet word nie.

Voorstanders van die huidige bedeling voer aan dat Suid-Afrika se landbousektor daarin geslaag het om genoeg voedsel vir sowel binnelandse gebruik as uitvoer teen relatief lae pryse te produseer - in die sewentigerjare die sesde goedkoopste ter wêreld - en dat die landbousektor twee keer soveel werk as nywerhede en die mynbedryf vir elke rand wat belê is, verskaf het.

Van Rooyen en Brand sê egter dié "sukses" is teen aansienlike koste bereik wanneer dit aan standaarde van ekonomiese doeltreffendheid gemeet word en 'n mens die ekologiese en politieke lewensvatbaarheid in berekening bring.

'n Beduidende aantal wit boere is in die moeilikheid en het 'n groot skuld. Van Rooyen beraam dat net 20 persent van bestaande wit boerderye sonder uitgebreide ondersteuning en hulpmiddels nou ekonomies kan voortbestaan.

"Sowat 27 persent van kommersiële boerderye produseer sowat 73 persent van die kommersiële produksie. Die ander 70 persent ploeter taamlik ondoeltreffend met produksiefaktore rond.

"Dit is belangrik om kennis te neem van navorsing wat toon dat selfs die meer doeltreffende boere sterk gesteun word deur belastingbeskerming, geadmistrateerde pryse en bemarkingsstelsels wat nie noodwendig ekonomies doeltreffende produksie aanmoedig nie."

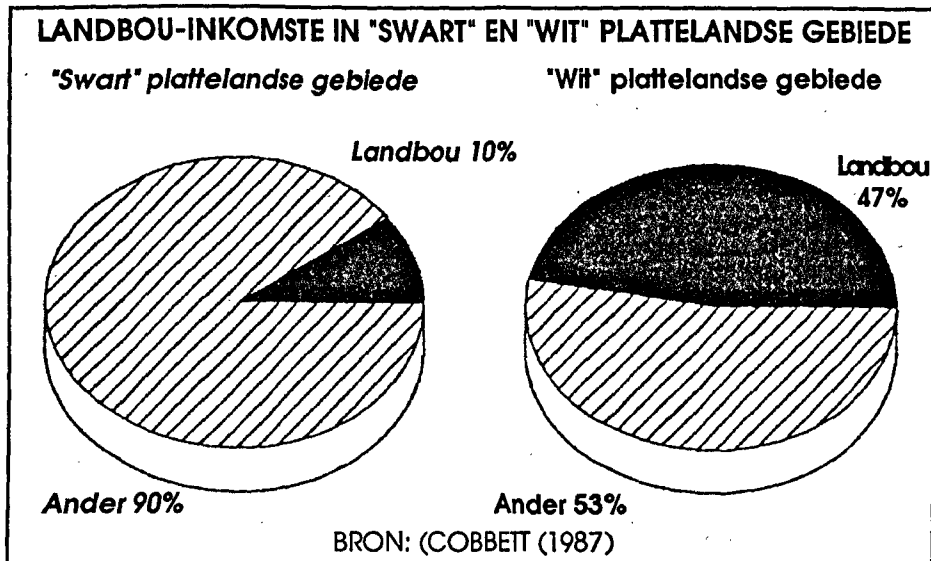
S6 betaal boere weens belastingtoegegewings net 30 persent van die teoretiese belastingbedrag. Belastingvoordele op byvoorbeeld die koop van trekkers het tot oormeganisasie gelei - en tot die ploeg van grond wat nie daarvoor geskik is nie.

Subsidies, die kunsmatige hoë mielieprys en die belastingvoordele van meganisasie vir saai- en oesmaatskappye, het dus nie-onderhoubare graanproduksie op ongeskikte grond vir kortermyn- finansiese voordele aangemoedig.

'n Aanduiding van die misbruik van die ondersteuningsmaatreëls is dat die getal plaaswerkers van 2 482 000 in 1970 tot 1 180 000 in 1985 gedaal het.

Dit was ten spyte van die feit dat arbeidskoste minder gestyg het as die koste van masjinerie, en dat die produktiwiteit van arbeid meer gestyg het as dié van masjinerie.

Wanneer dit kom by grondkwessies, sal die regering nie sommer die voorstelle van die Ontwikkelingsbank van Suider-Afrika in die wind slaan nie. En oor een saak voel amptenare van dié bank sterk: dat die mite dat swart boere swakker as wit boere boer die nek ingeslaan moet word. **CHRISTELLE DE JAGER** kyk in die jongste aflewering van ons groot grond-debat na hoe doeltreffend die wit landboustelsel werklik is

In die swart landbou is die oneweredige verdeling van produksie nog erger as in die wit landbou. Hier word 90 persent van die produksie deur 5 persent van die boere gelewer.

Dit skep die indruk dat swart boere onekonomies en ondoeltreffend is, maar Van Rooyen en Brand sê dit moet in die regte perspektief gestel word.

Benewens die wetgewing wat swart grondbesit beperk, het swart boere ook beperkte toegang tot hulpbronne en ondersteuningsdienste gehad. Die hele stelsel was teen hulle gemik, sê Van Rooyen.

Swart boere kan byvoorbeeld nie by blanke koöperasies as volwaardige lede registreer en vir die voordele van lidmaatskap kwalifiseer nie.

Toegang tot voorligting van 'n hoë gehalte en opleidingsdienste is selde aan swart boere beskikbaar, en toegang tot krediet en ander finansiële hulp is amper niksbeduidend. Die situasie waarin swart boere hulle bevind is gewoonlik van so 'n aard dat kommersiële finansieringsinstellings en die Landbank nie gereedlik geld beskikbaar kan stel nie.

Suid-Afrika was in die verlede trots op sy "gevoerde landbounavorsing". Van Rooyen sê egter dit mag gevorderd wees, maar dit is beperk en eksklusief. Dit is hoofsaaklik gerig op die grootskaalse kommersiële boer en geringe toepaslike tegnologie is ontwikkel wat die probleem van kleiner, bona fide- of huurder-boere, swart of wit, aanspreek.

Brand sê dit is duidelik dat "binne die huidige tydsgewrig dit ondenkbaar is dat 'n stelsel van ongelyke toegang en ongelyke regte enigsins verder gehandhaaf kan word".

Die Ontwikkelingsbank stel voor dat alle beperkende wette onmiddellik geskrap word - soos die wette op grondbesit. Geskiedkundige onregte kan egter nie geïgnoreer word nie en daar kan nie staat gemaak word op 'n perkelose vryemarkstelsel om gelyke toegang tot grond te verseker nie.

Hulle stem saam met die ANC wanneer dié gelykberegting (affirmative action) voorstel om dit prakties moontlik te maak vir swartmense om gelyke toegang tot die landboustelsel te kry. Die hulpmaatreëls moet egter nie van permanente aard wees nie want dan sou dit net meebring dat sekere groepe groter toegang kry as ander groepe, waarsku Brand.

Die Ontwikkelingsbank glo dat gelykberegting binne die raamwerk van 'n vrye mark moet plaasvind, en dat deregulering van

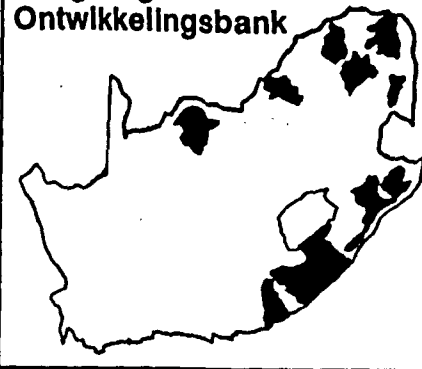
die landboustelsel en voedselbemarkingstelsel dus ook nodig is om monopolistiese neigings teen te werk.

Die landbou moet soepeler gemaak word om bona fide boere, huurder-boere en kleinboere te akkommodeer, en daar moet dan terselfdertyd gekyk word na ander wette wat verband hou daarmee, soos die huidige beperkings op die onderverdeling van grond.

Brand sê eiendomsbesit is ook nie die enigste metode waarvolgens grond beskikbaar gestel kan word nie.

Ander metodes wat oorweeg kan word, is die verbetering van grondhuurmaatreëls sodat beide partye doeltreffende beskerming gevolg die wet geniet, die aankoop van grond deur die staat en die herverkoop of die beskikbaarstelling daarvan aan swart kleinboere, en waar die Landbank in staat gestel word om swart boere te finansier om grondaankope op 'n gewillige koper/verkooper-grondslag aan te

Die Groot Debat oor Grond: Die gedagtes van die Ontwikkelingsbank

skaf.

Plaaswerkers kan ook by wyse van aandeelhouding betrek word by boerdery-organisasie, en 'n vakbond vir plaaswerkers moet gevestig word.

Brand sê om te gesteld te wees op eiendomsbesit as die enigste manier van toegang tot grond, kan teen die potensiële bewerking van grond werk. Die geld wat gebruik word om grond te koop kan in baie gevalle eerder gebruik word vir die bewerking van die grond.

Brand en Van Rooyen waarsku egter teen nasionalisering van grond. Brand sê die program vir die konsolidasie van grond het duidelik aangetoon watter gevare die aankoop en uitdeel van grond deur die staat kan inhou.

Toegang tot finansiering, dienste, voorligting en opleiding moet ook pro-aktief aangespreek word, sê die Ontwikkelingsbank.

Van Rooyen stel voor dat gevestigde kommersiële boere in die algemeen die dienste van die private sektor behoort te bekom. Die Staat sal dan sy tradisionele dienste - soos voorligting, opleiding en navorsing - kan rig op die ontwikkelende sektor en die kleinboere, wat tot dusver afgeskeep is.

Van Rooyen wys daarop dat soortgelyke prosesse in Zimbabwe bygedra het tot die verhoging van die produktiwiteit van die kleinboer-sektor, terwyl die kommersiële sektor nie negatief beïnvloed is nie.

'n Gevaar wat dikwels genoem word, is die ontwrigting van voedselproduksie, maar Van Rooyen sê dat Suid-Afrikaanse boere genoeg oorskot produseer. Al styg verbruik dus met 20 tot 30 persent, sal daar nog nie voedsel ingevoer hoef te word nie. 'n Sekere mate van aanpasbaarheid is dus moontlik terwyl daar na 'n nuwe stelsel beweeg word.

In die algemeen bepleit die Ontwikkelingsbank 'n evolusionêre benadering, wat op lang termyn daarop gemik is om die landbou soepeler te maak en wat aandag gee aan die behoeftes van alle boere, nie net grootskaalse, voltydse, wit eienaar-boere nie.

"Markkragte het reeds tot 'n herbesinning gelei, maar daar moet nog heelwat gedoen word. Politieke, ekologiese en ekonomiese werklikhede vereis dit," sê Brand.

Die verhaal wat die syfers vertel

DIE totale grondoppervlakte van Suid-Afrika, insluitende die "selfregerende" en "onafhanklike" state, behels 119,6 miljoen hektaar. Wit gebiede bestaan uit 85,5 persent. Ongeveer 81,2 persent van die wit gebiede is kommersiële landbougrond, 9,6 persent word vir natuurbehoud gebruik, en 9,1 persent vir ander doeleindes.

'n Totaal van 93 persent van die swart of ontwikkelende gebiede word vir landbou gebruik. Amper 16 miljoen hektaar (15,6 persent) van die wit kommersiële gebiede is potensiële ploegbaar, terwyl net 2 miljoen hektaar (11,8 persent) in die ontwikkelende gebiede ploegbaar is. Net 11,1 persent van die grond in Suid-Afrika wat geskik is vir saai- en oesmaatskappye, kom dus in die swart gebiede voor.

In die wit kommersiële landbougebiede is daar 10,3 miljoen hektaar (65 persent) grond met 'n gemiddelde tot hoë potensiaal vir ploeg. Die swart ontwikkelende gebiede is meestal in die vogtiger oostelike helfte van die land, maar omdat dit gewoonlik op steil terrein is, is die grond gewoonlik prakties moeilik bewerkbaar.

Saaiboerdery op tegnies nie-ploegbare grond is algemeen in Wes-, Oos- en Noord-Kaapland, in die Vrystaat en Wes-Transvaal. Weens beperkte natuurlike potensiaal is daar min ruimte vir sywaartse uitbreiding van saai- en oesmaatskappye in dié gebiede.

Dit is net in Oos-Transvaal en Natal waar daar nog bewerkbare grond met 'n hoë potensiaal is wat nie tans vir saai- en oesmaatskappye gebruik word nie. Baie hiervan word vir veeboerdery gebruik, en die res is natuurreservate in openbare besit.

Daar is dus relatief min ploegbare grond wat nie benut word in beide die wit kommersiële landbougebiede én in die swart ontwikkelende gebiede nie, en daar is min ruimte vir sywaartse uitbreiding van landbouproduksie in Suid-Afrika.

Met die aanspraak wat in die nuwe Suid-Afrika op toegang tot grond en die landbou gemaak gaan word, beteken dit noodwendig 'n herstrukturering van die huidige stelsel.

Ek behoort, daarom is ek

DIE bouwerk van die waarde van die mens in die tradisionele Afrika-godsdiens berus hoofsaaklik op drie pilare: die gemeenskap, die mens (motho-umuntu), en die Godheid (Modimo).

Die insigte van Afrika-godsdiens se paaië loop reeds by Genesis uiteen met die Westerse siening. Die Afrika-mite oor die ontstaan van die mens, plaas die mens reeds in 'n gemeenskap: "Die eerste mense," sê die mite, "het uit 'n gat in die grond gekom" of "uit 'n bedding riete" - mans, vroue en kinders ingesluit.

Sentraal in die mite staan die veronderstelling dat mense altyd deel van 'n gemeenskap was, selfs in sy voor-bestaanstydperk. Die mens is net volledig mens binne 'n gemeenskap.

John Mbiti, 'n Afrika-teoloog van Kenia, het die gedagte goed vasgevang toe hy die diktum van Descartes, "Ek dink, daarom is ek" as volg aangepas het: "Ek behoort, daarom is ek."

Die hoofsentrum van bestaan is die gemeenskap: dit kom eerste en die eis om voortbestaan is van primêre belang in elke situasie. Dit is net deur die voortbestaan van die gemeenskap dat die mense waaruit dit bestaan, kan oorleef.

Daar is geen oorlewing in isolasie nie. Ek meen Afrikane het 'n geweldige probleem met die konsep "individu". Bestaan daar so-iets?

Die eerste verantwoordelikheid van elke wese is om die gemeenskap te help voortbestaan. Die gemeenskap is groter as die somtotaal van die mense waaruit dit bestaan. Dit sluit ook die dierelewe, die plantegroei, alle natuurlike voorwerpe en die Voorvaders in.

Dus het nie net mense die "reg om te wees" nie, maar ook alle ander dinge op aarde. Alle bewussyn ontstaan hier en is feitlik 'n manifestasie van die Bestaansbron - die Godheid (BoModimo).

Die laaste aflewering in ons reeks oor verskillende gelowe in Suid-Afrika se sienings oor menseregte, kom die tradisionele Afrika-godsdiens aan die beurt. Dit word behartig deur prof GABRIËL M SETILOANE van die Departement Godsdiensstudies aan die Universiteit van Kaapstad.

Die voorafgaande is bepalend vir die houding jeens alle ander wesens, menslik en nie-menslik. Omdat alle ander voorwerpe met die Godheid vervul is, moet alles met groot versigtigheid en sensitiviteit benader word.

Wat die mens betref, is daar 'n Sotho-Tswana-gesegde wat dikwels gebruik word: "Motho ke Modimo" - letterlik: 'n menslike persoon is Goddelik - God. Wat beteken dat die mens onskendbaar, heilig en onaantasbaar is en dus hoe arm, gebrekkig, beskeie ookal, nie 'n voetbal van gemaak mag word nie, omdat hy inherent Goddelik is. Kgaba - vergeldende beregting - wag op enigeen wat dié feit ignoreer.

Die tradisionele Afrika-siening van motho (umuntu) - die menslike persoon - is onlosmaaklik verbonde aan die siening dat hy tot 'n gemeenskap behoort en in 'n verhouding met 'n gemeenskap staan.

Die mens is nie 'n geslote, selfgenoegsame, selfbeskikkende entiteit (individu?) volgens die Westerse wêreldsiening of psigologie, afkomstig uit die Griekse Platoniese metafisika, nie.

Montho-umuntu konseptualiseer eerder 'n dinamiese, kragopwekkende en uitgaande, 'n saamhorige en

deelnemende krag, energie of mag. Waarneming van enige gemeenskap op enige tydperk sal 'n kookpot van aktiwiteite van verhoudinge en interaksie van menslike kragte blootlê, inderdaad ook van nie-menslike

'Die hoofsentrum van bestaan is die gemeenskap: dit kom eerste en die eis om voortbestaan is van primêre belang in elke situasie. Dit is net deur die voortbestaan van die gemeenskap dat die mense waaruit dit bestaan, kan oorleef.'

aktiwiteite wat in interaksie is.

Vincent Mulago, beskryf die vloeibaarheid en dinamika van die Afrika-ervaring van bestaan as volg:

"Die deelname vervul die funksie om spesifieke wesens te integreer, en binne die hele plan van die sigbare

en onsigbare wêreld te plaas, sodat elke werklikheid 'n plek en 'n waarheid in die skakeling en verhouding met die geheel kan vind. Deelname kan daartoe bydrae om die behoefte aan 'n doktrine te vervul, wat dieper gewortel is in die konkrete en universele lewe, meer sensitief ingestel is op alle ervaring van menswees, en beter reageer op die aspirasies van die menslike siel en menslike denke."

Vir ons doel is dit voldoende om op te merk dat wat ons ook al uit die fundamentele Afrika-siening van die syn kan aflei, dit altyd "n gemeenskap van wesens in lewenskragtige deelname" is.

Nog 'n unieke element in die fundamentele Afrika-siening van die wêreld, is die begrip van die "God-met-ons" in alle sake. Die Godheid is nie iets daar buite, waarna op vasgestelde tye en in tye van nood uitgereik word of wat in spesiaal opgerigte tempels en altare skuil nie. Dit is hier en nou, in elkeen en in elke ding en elke oomblik. Van God kan mens nie wegkom nie, dit is tweede natuur - nee, dit is die natuur self!

Ter opsomming glo ek dat ons wat vanuit 'n fundamentele wêreldsiening kom, heeltemal ander verwagtings en 'n ander bydrae het om te lewer ten opsigte van 'n lewesaam met mense uit 'n Grieks-Romeinse metafisiese agtergrond.

Tweehonderd jaar van Christelike sending-breinspoeling het dit nie heeltemal uitgewis nie.

Inteendeel, in tye van krisis waar die gemeenskap (botho) en die verstaan van menswees, met die gevolglike miskenning van die Godheid, self bedreig word, word Afrikane gedryf om ankerplekke in hulle verlede op te soek.

Dit behoort nie net die Afrikane te wees wat dit doen nie. In die verlede is die wysheid van Afrika geïgnoreer in die opbou van 'n denkraamwerk en optrede ten opsigte van ons saam-lewe op dié aarde. Laat die ineenstorting van die Oosblok-lande se denkraamwerk tot waarskuwing dien! Dit waarborg nie noodwendig die korrektheid van die Westerse denkraamwerk (kapitalisme) wat opgebou is rondom individuele vryhede en sogenaamde regte nie.

Argeoloog kom daagliks met verdere bewyse dat die menslike lewe in Afrika, eintlik in Suidelike Afrika, lank voor enige ander plek ter wêreld bestaan het.

Die argitekture en bouers van die nuwe Suid-Afrika sal hulself en ons almal 'n ongunstig bewys as hulle die stommiteite en dwaashede van hul voorgangers voortsit en nie uit die put van tradisionele Afrika-ervaringe en wysheid skep nie.

Ek verseker u, daar is veel meer hier as wat die oog kan sien, veral die gesofistikeerde en koesterende Westerse oog.

NOU ja, daar het jy dit, een kerkverband maar steeds twee kerke: die oop, wit NG Kerk (NGK) enersyds, en die oop, nie-rassige Verenigende Gereformeerde Kerk (VGK) andersyds! Hoe kies 'n mens nou?

Die afgelope sinode van die NG Kerk wys op 'n kruispad binne die gelede van die NG Kerk-familie. Die NG Kerk se keuse vir 'n oop, wit NGK staan lynreg teenoor die keuse vir 'n nie-rassige VGK. Die gronde vir dié stelling is legio. Kom ons fokus op die diepste hiervan.

Die NGK het aangenaam verras met die besluit dat apartheid sonde is. Juis daarom was die teleurstelling so groot toe die NGK besluit op een kerkverband na die model van 'n oop, wit NGK. So kan swart kerke nou gemeentes van die NGK word.

Siedaar, 'n nuwe versoeningsgemeenskap. Dit is egter teologies ondenkbaar dat jy apartheid as sondig afwys en dan op versoek van onder andere juis daardie sondige verdeeldheid, verder konkretiseer in 'n oop, wit NGK, asof die sondeval van apartheid nooit plaasgevind het nie.

Die teologiese denkprosesse was altyd geplaas deur die keuse vir 'n model terug voordat die val plaasgevind het, of vir 'n model wat die sondeval ernstig opneem, die totale aard van die lyding daardeur veroorsaak aan die vel voel en die wet van historiese beregting (regverdiging) voluit loop.

Sedert 2 Februarie 1990 het die breë samelewing van Suid-Afrika ook besef dat daar net twee wesenlik sinvolle modelle oorgebly het, naamlik die pre-apartheidmodel of die post-apartheidmodel. Dié noodwendigheid geld beide kerk en staat in die wegbeweeg van

Die oop NG Kerk of die Verenigende Gereformeerde Kerk?

apartheid. Jy kan net vorentoe of agteruit.

Die NGK het heel duidelik vir 'n pre-apartheidmodel in die verwesenliking van die ideaal van een kerkverband vir die familie van NG Kerke gekies. Dié model is natuurlik ook 'n gerieflike keuse, want dit stuur ver genoeg weg van die vraagstuk van die veronregting en die lyding wat deur apartheid veroorsaak is en waartoe die Belydenis van Belhar ons almal met Bybelse helderheid oproep.

'n Mens sou nou met reg kon vra of die NGK se historiese besluit om apartheid tot sonde te verklaar, nie bloot 'n poging is om die historiese sonde van apartheid onskadelik te maak in 'n verklaringsvorm, eerder as om die volle beregting van die veronregte aan die lig te bring nie.

Die NGK moet egter onthou dat versoening alleenlik op die weg van vergifnis na 'n mens toe kom. Die Bybelse boodskap van die vergewende genade van God ontmasker die sonde telkens as menslike skuld en nie as 'n op sigselfstaande, ontleedbare verskynsel nie. Aanvaar dit nou maar as komende van 'n sondaar wat daardie les self geleer het.

Wie dit nie toegee nie, soek altyd tevergeefs op die weg van vroeëre onskuld in die

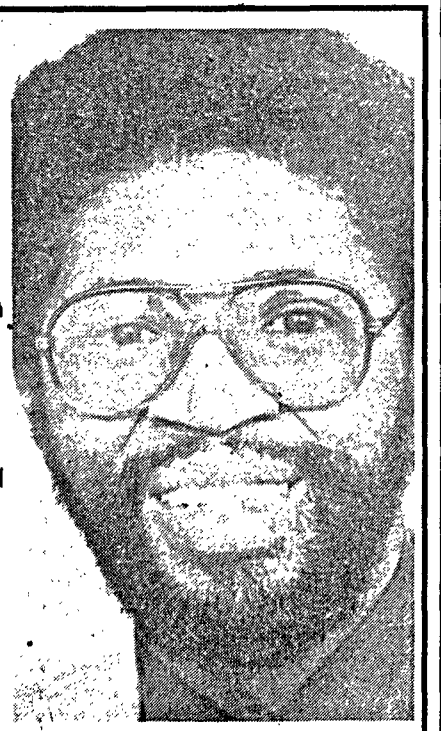
kring en na die legende (illusie?) van die heilheid wat voor die val bestaan het.

Daarteenoor staan die post-apartheidkeuse vir die VGK. Dit is die keuse wat erns maak met die sonde van apartheid en wat die lyding daarvan aan eie bas wil voel en op die lydingsweg met Christus die versoening wil ontdek. Daar bestaan 'n misplaaste neiging om die begrip nie-rassigheid alleen maar as die vereniging van wit- en swartmense te verstaan.

Feitlik egter is die nie-rassigheid waarna ons streef gegrond op die protesterende vereniging van die onderdrukte en veronregte in die gegewe situasie van onreg (Suid-Afrika). Daarop volg die besluit van die gelowiges om te staan waar God staan, dit wil sê aan die kant van die veronregte in belang van die vestiging van historiese beregting vir alle veronregte. As sulks is dié keuse in ooreenstemming met die Bybelse Godsgelof soos uitgedruk in die Belydenis van Belhar (1986).

God is die Hulp van die hulpelose en die kerk volg God daarin getrou na. Met dié Belydenis in die hart sal ons die pad dwarsdeur die puin van apartheid tot in die sosiale, politieke, ekonomiese en kerklike strukture van die toekomst moet loop. Voorwaarts na 'n post-

Geloofspraatjies

RUSSEL BOTMAN

apartheidsgemeenskap, voorwaarts na 'n post-apartheidskerk!

Die oue moet verbygaan sodat die nuwe kan deurbreek.

Hoe kan ons nou hoop om in die ou sakke van die wit NGK (of van die Kleurling-NGSK of in die Indiër-RCA, of die swart NGKA) die nuwe wyn van 'n post-apartheidsgemeenskap behoue te laat bly?

(Russel Botman is predikant van die NG Sending-gemeente Wynberg in die Kaap)

Wat is die wortel van dié bloeddorstigheid?

'N GROEP van so tien mans het Dinsdagoggend twee vermeende rowers buite Vrye Weekblad se kantoor in Newtown, Johannesburg, met knopkieries, hamers, messe, pangas en sambokke aangerand. As dié twee teen die tyd nog nie dood is nie, gaan hulle baie ernstige letsels oorhou.

Vrye Weekblad se personeel het probeer tussenbeide tree en waarskynlik gekeer dat die twee op die plek vermoor is. Die hele voorval het meer as 'n uur lank geduur.

Die aanrander het aan my gesê die twee het 'n ou man wat op pad was om R200 op die perde te gaan verwerf, beroof en met 'n mes in sy rug gestek.

Die polisie is dadelik van die voorval ingelig. Hoewel die polisie-kantore van Brixton en John Vorster-plein binne vyf minute se ry van Vrye Weekblad se kantore geleë is, het die polisie amper 'n uur geneem om op te daag. Die ambulans wat aangevra is, wou weet of die beseerde wit of swart was en het ook eers saam met die polisie aangekom.

Tot sover die feite.

As joernalis en gewese dienspligtige het ek al baie dooie mense gesien. Ek het al dosyne kere gesien hoe word mense doodgeskiet - in Mosambiek, Angola, Namibia, Noord-Ierland, Soweto en Sebokeng. As oorlogskorrespondent in Angola het 'n sterwende Swapo-soldaat my aan die hand gevat en sy laaste woorde aan my gesê.

Dit is deel van my werk om dié goed te sien. Omdat jy dit professioneel as joernalis ervaar, raak dit jou nie so intens nie.

Maar Dinsdag was ek tot in my fondamente geskud. Ek sal dit solank ek leef nie vergeet nie.

Daar was 'n ongelooflike koelbloedigheid, nee, bloedlus in die mense se optrede. Die meeste aanrander het nie die twee se oortreding gesien nie, net van ander daarvan gehoor. Elke paar minute het die kieries met alle mag op die twee se koppe geklap, en die sambokke hul velle oopgevelek. Tussen-in is hulle gevloek en geskop. Dit het aangehou en aangehou en aangehou. Ek moes twee keer 'n man se arm vasvang wat die slagoffers met 'n lang, skerp mes in die bolyf wou

steek. Die slagoffers se koppe en gesigte was later onherkenbaar vermink en hul lywe vol bloed. En dit het aangehou en aangehou. En hoe meer die twee om genade smeek, hoe meer word hulle aangerand.

Daar was 'n groot aantal omstanders naas die sowat tien aktiewe aanrander. Van hulle het die mense aangemoedig. Daar was bloed in die lug, en die mense was soos 'n trop hiënas.

Ek het die gevoel gekry dat as daar 'n buiteband beskikbaar was, dié twee ongelukkiges net daar met groot entoesiasme genecklace sou gewees het.

Dit is so dat die omgewing waarin ons kantore geleë is, nie die veiligste is nie. Daar is daagliks aanrandings, inbrake en motordiefstalle in die kort straat voor ons kantoor, selfs helder oordag. Daar was vanjaar al etlike moorde en ernstige aanrandings buite die hotel oorkant ons. En hier is 'n polisieman 'n baie skaars artikel.

Die punt is dat roof of aanranding nie in ons omgewing 'n rariteit is nie. Dieselfde mense wat die twee Dinsdag wou vermoor, het waarskynlik self al menige aanrandings en diefstalle in die omgewing ge-

MAX DU PREEZ het al baie dooie mense gesien, ook hoe mense doodgeskiet word. Maar wat dié week buite die kantore van Vrye Weekblad gebeur het, sal hy nooit vergeet nie

sien sonder om enigiets daaraan te doen. Hoekom dié keer so moordlustig word?

Een van die omstanders het vir my gesê die mense reageer so omdat die man wat hulle aangerand en beroof het, "oud en onskuldig was en net 'n paar rand op die perde wou sit". Maar respek vir ouderdom verklaar nie die bloeddorstigheid heeltemal nie.

'Daar was 'n groot aantal omstanders naas die sowat tien aktiewe aanrander. Van hulle het die mense aangemoedig. Daar was bloed in die lug, en die mense was soos 'n trop hiënas.'

Wat dadelik vir my duidelik was, was dat dié mense nie eens daaraan gedink het dat dit 'n saak vir die polisie is nie. Ek het herhaaldelik gevra dat hulle die twee net moet aanhou tot die polisie kom, maar ek is aangekyk asof ek sê Marsman-tjies is op pad om te kom red.

Dit is asof die mense glo, en een het dit ook aan my gesê, dat as hulle nie self reg en geregtigheid toepas

nie, daar nie so iets sal wees nie. Die polisie is daar om na wit belange om te sien. En as ek terugdink hoe polisiemanne 'n middeljarige swart egpaar behandel het wat verlede naweek 'n inbraak by John Vorsterplein gaan aangee het - ek was daar om die diefstal van Vrye Weekblad se motor op presies die plek waar Dinsdag se aanval plaasgevind het, aan te meld - dan is ek nie verbaas dat dit die houding is nie.

Dit is seker 'n baie subjektiewe opmerking, maar ek is seker as ons Dinsdagoggend gesê het twee witmense word vermoor, sou die polisie baie gou op die toneel gewees het. Dit bring 'n mens by die vraag of 'n groot deel van die frustrasie met die polisie nie is dat hulle nie so maklik vir die swart bevolking beskikbaar is in tyd van nood as vir witmense nie. Dié verskynsel kom ook algemeen in die geweldgeteisterde Natal voor: as daar 'n aanval plaasvind, kan dit tot 'n dag neem voordat die polisie daar aankom. Dit word deur kenners beskou as een van die redes vir die byna algehele ineenstorting van wet en orde en reg en geregtigheid in dié gebied.

Ek het 'n vermoede daar gaan heelwat witmense wees wat s6 'n voorval aanskou en dit dan verklaar deur te sê dit is die swartmense se gewelddadige mentaliteit of dat dié bevolkingsgroep nie die menslike lewe so hoog ag soos witmense nie.

Dit kan ek nie aanvaar nie. Dit is nie my ervaring van 'n lewenslange kontak met swartmense nie, ook nie as joernalis waar ek soms in baie gespanne townships moes ingaan

nie. (Daar was 'n jongerige swartman op die rand van die skare Dinsdag wat sy kop weggeruk het elke keer as die kieries klap, en hy het openlik staan en huil.)

Dan dink ek ook terug aan my dae as verslaggewer in Namibia. Ek het 'n hofsaak gedek van 'n Afrikaanse boer van Tsumeb wat een van sy werkers stelselmatig oor drie dae doodgemartel het. Sy enigste sonde was dat hy 'n Owambo-spreekende was en dus Swapo-gesind was. Die boer het sy bure uitgenooi om te kom kyk en hulle het langs die sterwende man, wat met 'n ketting aan die voorstoep vasgemaak was, gebrui en gedrink. Hulle het grusame foto's van hulle en die slagoffer geneem wat by die hof ingedien is. In die hof is getuig dat die boer 'n voorbeeldige lid van die samelewing was, en 'n sielkundige het selfs getuig dat hy iemand was "wat nie 'n vlieg sou seermaak nie". Hy het toe 'n opgeskoute vonnis gekry.

In die laaste paar jaar was deurtientalle soortgelyke hofsake.

Dink maar aan die Ermelose rassiste laasweek wat jong swartmense uitlok om in die munisipale swembad te gaan swem, en as hulle ingaan, word hulle erg aangerand. En so kan 'n mens aangaan.

Nee, die verklaring kan nie 'n "etniese mentaliteit" wees nie. Want dan gaan die Afrikaner ook maar sleg daarvan afkom.

'n Deel van die verklaring van Dinsdag se voorval is sekerlik dat 'n groepspigose (mob psychology) gegeld het. Mense, wit, swart, geel of bruin, tree heeltemal anders in 'n groep op as wanneer hulle op hul eie is.

Maar selfs dit is nie vir my verklaring genoeg van wat ek ervaar het nie.

Ek dink daar moes 'n hoë mate van menslike vervreemding, van intense innerlike frustrasie en 'n oorweldigende sin van hulpeloosheid en magtelosheid by die aanrander en van die omstanders gewees het om hulle tot so 'n punt te dryf.

Dié faktore, wat in 'n groot mate produkte van geslagte van apartheid, swaarkry en armoede is, moet van die grootste bedreigings wees vir 'n vreedsame, verdraagsame samelewing in die Nuwe Suid-Afrika.

Ongasvryheid by die jintelmans se oornagplek

SUID-AFRIKA is tradisioneel 'n gasvrye land, word ons vertel in brosjures wat in die buiteland versprei word.

Of die woord altyd gestand gedoen word vir vlugvoos reisigers by hul aankoms op Jan Smuts, is 'n ander saak. En met die slegte polarisering in ons gemeenskapslewe, het mense huiwerig geword om hulle harte en huise oop te gooi vir vreemdelinge.

Die gesprekke wat jy nog 'n paar jaar gelede sommer met Jan Rap en sy maat aangeknop het, het skraler geword. Groetery op straat met die verbyloop in die stad is al amper snaaks. Rylopers sukkel. Herberg bied na 'n toevallige ontmoeting byna 'n verskynsel om oor te skryf.

En in dié wye en droewe land het ons elke herberg en elke opvangslag nodig; elke skuiling teen die son en elke voetpaadjie na fonteine se appeltjies vir 'n dieper dors.

Dié stuk wêreld anderkant Saldanha en voor jy Namakwaland propers bereik, word die Sandveld genoem. Stories oor daardie kontrei is legio en die laaste paar jaar het Ferdinand Deist in sy vermaaklike "Pofadder en Peddelford", "Die Pompoerelkonsernt" en "Bon appeltiet op Eselspoort" baie lesers hieraan bekend gestel.

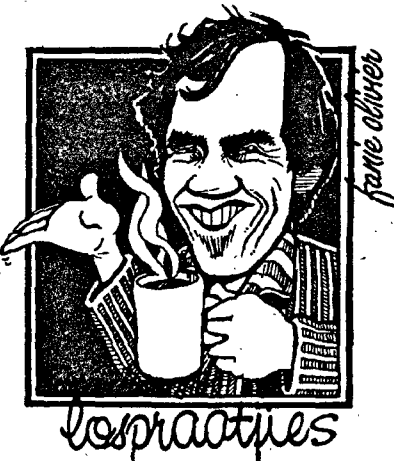
Die vroegste reisigers uit die Kaap het hierlangs gaan verken, koers gekies noorde toe s6 met die een oog op die see om darem nie te ver te verdwaal nie. En versigtig met die waterkan, want die wêreld anerkant die Bolandse berge was maar bra onvriendelik as dit nie gereën het nie, die vlaktes onvriendelik in die son, triestig juis as die reën besluit om te val.

'n Rusplek langs die pad, is wat mens nodig gehad het.

En gedoriewaar! Net daar waar dit die nodigste was, het die land sy arms oopgegooi in 'n soetwaterfontein en 'n dak oor die kop in 'n groot grot op die sandveldvlakte tussen wat vandag Graafwater en Doringbaai is.

Dis 'n blyplek daardie waarvan die besoekersboek menige spoghotel se baas jaloers sal laat blaas. "Heerenlogement" is die naam wat dit vroeg reeds gekry het - die oornagplek van die jintelmans: Gentlemen's Lodge sou daar vandag in neonligte geflikker het.

Hier was nou 'n blyplek waarvan elke reisiger kon droom. Net laag genoeg teen die berghang uit om nie te moeg te maak as jy opklim na 'n dag se reis nie, hoog genoeg om ver te kan kyk tot doer waar die see

breek, diep genoeg sodat die westewind nie die koue orals kon injaag nie en met 'n wilde agter in 'n bars wat eietydse potplantvoorsiensers moet laat bloos.

En nie net sommer 'n kamer nie! Hendrik Swellengrebel beskryf in 1777 dit soos volg: "Deze bergen hebben de naam van Heerenlogement, vermits er in de tegen elkaar opstaande klippen, verscheiden holen, onder andere twee, als zeer ruime kamers zijn; in een dezer is aan 't einde eene bank even als in een Theater, door de natuur geformeert; beiden loopten ze Amphitheaters gewijze. Hier groeien verscheiden boomen uit steenrots, zonder

dat er eenige aarde bij is."

Dis g'n wonder nie dat een van die vroegste Nederlandse verkenners van ons landskap, Oloff Bergh, by sy oorblyslag in hierdie grot sy naam in 1682 op die besoekersboek ingekrap het. En by sy terugkeer aan goewerneur Simon van der Stel entoesiasies vertel het van hierdie ideale uitspanplekkie vir 'n moeë gees, veral in die vroegleente wanneer die blommeskou gereël word.

En so het oom Simon ook gegaan en geskryf dat hy daar was, en na hom soveel ander verkenners van die Suid-Afrikaanse landskap. As jy die name van dié verkenners wil weet, kan jy geduldig teen die mure gaan lees en hulle neerskryf: kornmandeur Slosko, Francois de Vailant, die befaamde Sweedse botanikus Thunberg, KL Zeyhler en die energieke en onstuutbare Andrew Geddes Bain.

Dit is daarom te verwagte dat hierdie uithangoornagplek 'n nasionale historiese monument sou word, reeds in 1939 geproklameer. Op hierdie tydstip is daar name en voorletters van 174 mense aangeteken.

Op 10 Oktober 1990 ('n ideale dag vir die verkenning van hierdie aard) klop ek en my twee reisgenote

aan by die boer, ene Van Zyl, op wie se plaas dié stuk geskiedenis geleë is. 'n Kennisgewing op die geslote hek s6 ons moet die sleutel by hom kry.

Watter onbeskryflik onbeskofte ontvangs wag daar nie op ons deur 'n half-oop kombuisdeur nie. Nors, onvriendelik en uiters onbedagsaam (hemel, dis moersver van Venda se Thohoyandou tot hier!) word ons toegang geweier, gedreig dat daar opgetree sal word as ons sy eiendom sou betree.

Besoekers het die plek glo beskuldig - dit kan ek aanvaar: elkeen krap of verf sy naam mos vir 'n vale.

Maar dan soek jy 'n ander oplossing. Laat mense betaal en stuur 'n gids, een van die werkers op die plaas wat jy op 'n historiese opleidingstoer neem, saam met hulle bergop om hulle te vertel oor die blyplek en sy besoekers se geskiedenis.

Maar om sommer net hierdie historiese hotel te sluit sodat niemand daarna kan gaan kyk nie. Dit mag nie, glo ek. As die boer nie kan nie, dan moet die Monumentekommissie help om te sorg dat eietydse reisigers nog kan gaan uitspan vir 'n kwartiertjie of so in die oop arms van die natuur se eie uithangplek doer in die Sandveld.

Vrye Weekblad

Beyers Naudé

Ons bring vandag hulde aan Beyers Naudé.

Geen Afrikaner-leier voor of na hom is so verguis, verwerp en vervolg nie.

Sy sonde? Hy het as Christen geglo in reg en geregtigheid en aan die gelykheid van alle mense voor God. En hy het opgestaan en dit hardop gesê en uitgeleef.

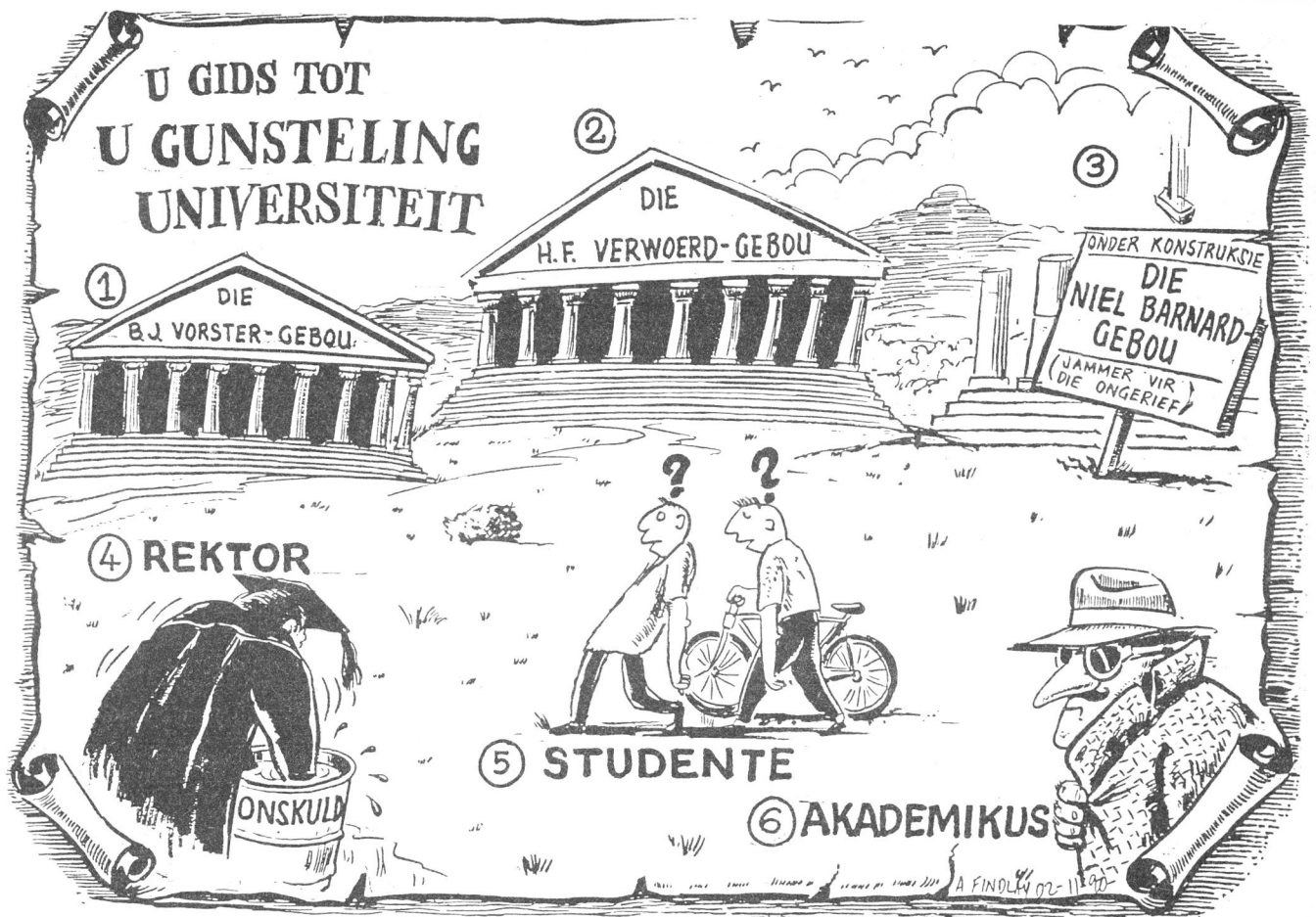
Heelwat water het die laaste kwarteeu in die see geloop. Die vaders van Afrikaner-nasionalisme en van apartheid en hul slim plannetjies en praatjies het 'n paar keer bollemakiesie geslaan, maar Naudé staan vandag nog waar hy toe gestaan het. Sonder bitterheid. En steeds 'n Afrikaner.

Dit is bemoedigend dat 'n wit NG-gemeente hom nou weer genooi het om die eerste keer sedert 1963 te preek.

Ons hoop van harte dit is die begin van 'n nuwe era vir Naudé, waar sy eie taalgroep met nuwe oë na hom gaan begin luister en hom sal respekteer vir wat hy die laaste twee dekades vir sy land en mense gedoen het.

Nog meer as dit: Ons hoop sy sterk boodskap gaan inslag vind dat daar geen werklike versoening kan wees tensy die NG Kerk en die Afrikaner en sy regering nie in woord en daad skuld erken vir die ongeregtigheid van apartheid en hul landgenote om verskoning vra nie.

Want dit sal vir Beyers Naudé oorgenoeg beloning wees vir sy eensame stryd oor baie jare.

Twee jaar oud

Vrye Weekblad is Maandag 4 November presies twee jaar oud.

Dit was 'n stormagtige twee jaar, en al die storms het ook nog nie bedaar nie.

Maar vandag kan ons een ding sê wat ons gehuiwer het om 'n jaar gelede hardop te sê: Vrye Weekblad het gekom om te bly. Vrye Weekblad gaan 'n blywende verskynsel in die Suid-Afrikaanse media-wêreld wees.

Want dit gaan nou goed met Vrye Weekblad. Op alle vlakke.

Nou ja, miskien sou dit gehelp het as ons regskoste minder was en ons minder tyd in howe en by prokureurs moes bestee.

Maar in die onverdraagsame Suid-Afrika van vandag is dit ook seker maar die prys wat 'n mens moet betaal vir onafhanklikheid en 'n sterk geloof in die publiek se reg om te weet.

Aan ons lesers en vriende wil Vrye Weekblad se personeel vandag sê: Dankie. Ons gaan nog harder probeer om dié vriendskap warmer en ryker te maak.

En aan ons vyande sê ons: Toe nou maar. Julle gaan ons tog nie onderkry nie, julle kan ons net sowel begin lees en geniet. Dalk leer julle iets.

Die Jode

Rabbi Ady Assabi, waarom ons in dié uitgawe berig, is 'n dapper man en 'n man met visie. Sy boodskap van versoening, dialoog en nugterheid is soos 'n vars briesie. Ons het meer godsdienstige leiers soos hy nodig.

Die rabbi het dié week 'n paar dinge gesê waarom ons al lankal sterk voel.

Om die regering van Israel of die besetting van Palestynse gebiede te kritiseer, selfs skerp te kritiseer, beteken nie 'n mens is anti-Semities of anti-Israel nie.

Die Joodse gemeenskap in Suid-Afrika moet ophou om elke keer so emosioneel te oorreeger as daar van ANC- of PAC-kant iets gesê word waarvan hulle nie hou nie. Dit is in die Joodse gemeenskap se belang om regstreeks en openlik met dié groepe in dialoog te tree.

En laastens: dit het tyd geword dat die regering van Israel regstreeks met die verteenwoordigers van die Palestyne gesprek voer en die spanning in die Midde-Ooste ontloot wat die hele wêreldvrede bedreig.

Njabulo Ndebele

Njabulo Ndebele is 'n baie talentvolle man. Hy word wyd gereken as 'n skrywer en akademikus.

Ndebele is pas die posisie van hoof van Afrika-literatuur van die Universiteit van die Witwatersrand aangebied - in sigself 'n belangrike pos.

Die regering weier om hom 'n werkspermit te gee. Hy het een nodig, want Ndebele is in Lesotho gebore.

Soveel kleinlikheid assosieer ons met die PW Bothabewind, nie met die sogenaamde era van Boere-glasnost onder FW de Klerk nie.

Die geval Ndebele is belangrik genoeg vir die kabinet om self in te gryp en die man se permit sonder verwyf uit te reik as die neandertalse burokrasie dit nog langer vertraag.

BRIEWE

Vrye Weekblad plaas graag briewe wat nie die wet oortree of lasterlik is nie, mits die korrespondent se naam en volledige adres bygevoeg word as 'n skuilnaam gebruik word. Briewe korter as 200 woorde sal voorkeur geniet, en die redakteur behou die reg voor om briewe te verkort. Skryf aan: Vrye Weekblad Briewe, Posbus 177, Newtown 2113. Of bel met jou mening na (011) 836-2151.

Bespoedig dié mense se vrylating

Dr PJD Lourens van Quellerna skryf 'n ope brief aan ons lesers:

My dogter was dertig dae in aanhouding en vier jaar in die tronk. Daar is sy met 'n jongman getroud wat nou al baie jare in die gevangenis sit. Hul oortreding - en in Suid-Afrika die grootste denkbare oortreding - was dat hulle hul aan die kant van die onderdrukte geskaar het.

Die lyding van my dogter, haar man en skoonfamilie is natuurlik net 'n druppel in die see van pyn wat apartheid oor dié land laat spoel.

Besef die mense in die land in watter soort samelewing ons leef? Besef die mense hulle eie aandaagdigheid?

Ek smee u: Delf in u mens-wees in, probeer besef wat dit vir die persoon self en dié wat na aan hom/haar is beteken as hy/sy in die tronk is. Tronkstraf vir politieke gevangenes het net een doel: om die gevangene en sy familie te verneder en te breek. Die regering weet dit: soos so baie ander dinge, laat dit hulle koud.

As u nog 'n bietjie mededoelers in u het, smee ek u: skryf 'n brief aan die Staatspresident, dring by hom daarop aan dat die vrylating van politieke gevangenes bespoedig word.

Bietjie meer vryheid

Julla Smuts van Wynberg skryf:

Na rype beraad het ek uiteindelik besluit om die pen op te neem ten einde my ontevredenheid - en ontnugtering - uit te spreek oor die kwynende gehalte van sekere van u verslaggewers se taal- en stylgebruik.

Waar kom David Greybe byvoorbeeld aan die term "Hoof van Staf" om Chris Hani se rang te beskryf? Of is dit dalk die ANC se eie benaming, in reaksie op die aanvaarde term wat dekades lank reeds deur die SA Weermag gebruik word? Dan is daar ook die kwessie van die "onderstebo afkappingstekens" wat konsekwent gebruik word by die woord "n", om nie te praat van die soms ongelooflike woordbreuke aan die einde van 'n kolomreël nie!

Moet asseblief nie dink dat ek nou net probeer kleinlik wees ter wille van "puritiese benoudheid" nie; ek was juis nog altyd besonder beïndruk deur die suiwerheid en gemaklike idioom van u verslaggewers se

taalgebruik en beveel dan ook Vrye Weekblad sedert sy ontstaan aan by dese en generasie 'n voorbeeld van "lekkerlees-Afrikaans"

Hoe lyk dit met 'n bietjie meer "vryheid" - en 'n bietjie minder anargie - in belang van die nuwe Suid-Afrika se wordende waardestelsel.

Die reg om te weet

Die Transvaal-streek van The Black Sash skryf:

The Black Sash has always stood for freedom of speech and for the right for people to have access to information. Because of its obvious commitment to these principles Black Sash welcomed the arrival of Vrye Weekblad and the pioneering way in which it tackled some of the atrocious wrongs being perpetrated by those in control in South Africa.

It is therefore distressing for us to note that in these supposedly enlightened times the State continues to victimise your valuable newspaper. It is also sad to note that though today quoting Joe Slovo is sanctioned by the State, Vrye Weekblad will soon be going to court to appeal against a suspended sentence for quoting him and contravening the Protection of Information Act.

We in the Black Sash wish to let you know that we are aware of the extensive damages claims Vrye Weekblad is facing for bravely exposing the actions of three civil servants, the harassment of you and your staff, and the continuous undermining of your newspaper. We support you in your struggle to advance the cause of a free press and the public's right to know what is being done in their name.

Arme Helen

Pamela Armstrong (geb Klingwell) van Table View skryf:

Nou is daar 'n film oor die arme ou Helen Martins, lees ek in Vrye Weekblad. Ons wat op Nieu-Bethesda gebore en getoë is, lag ons simpel oor die stont. Wys jou net - hoe groter die stont, hoe meer geld maak 'n mens.

Wanneer tree Helen se familie in om 'n

end aan die gemors te sit?

Van Bethesda gepraat: ek lees 'n advertensie vir die verkoop van 'n huis teen 'n helse prys. Ek bel die agent. Waar is die plek? "Oh, it's where the French people live," hoor ek. French people!!!

Verslete assegaai

Aluta Discontinua van Lynnwoodrff skryf:

Noudat vrede in Suid-Afrika aangebreek het, het die ANC se Umkhonto we Sizwe (MK) 'n verslete assegaai geword wat liefse deur die kryger weggegooi moet word voordat sy kinders daarmee speel en hulself beseer. Waar vrede heers is daar geen behoefte meer aan 'n doodmaakwapen nie - dit kan net tot onoordeelkundige bloedverlies lei.

Hoevel MK-lede soos Chris Hani die bestaan van dié terreurorganisasie probeer regverdig deur hoofsaaklik van twee argumente gebruik te maak, naamlik dat dit steeds 'n skild is waarmee die mense hulself kan verdedig, asook dat dit in die weer-mag van die nuwe Suid-Afrika geïntegreer moet word, blyk beide dié argumente strooihalmpies te wees waarna gegryp word.

Eugene TerreBlanche se regverdiging vir die bestaan van die militêre vleuel van die AWB as 'n verdedigingsmeganisme vir die volk, kon net sowel uit die mond van Hani gekom het, met al verskil die vervanging van die letters W en B met dié van N en C.

Geen land kan enige militêre opbou van politieke aard binne sy grense bekostig nie. 'n Mens kry andersins die plofbare situasie dat twee (of meer) radikale magte die status quo (en mekaar) vanuit opponerende pole aagluur en presies dieselfde regverdiging voorhou om hul ondersteuners aan te vuur.

MK het geen militêre oorwinning behaal nie en het dus geen reg om daarop aanspraak te maak om die weer-mag van 'n nuwe Suid-Afrika te wees nie. Dit blyk daarom dat MK nie meer relevant is vir 'n nuwe Suid-Afrika nie. Dit sal in belang van alle nuwe Suid-Afrikaners wees dat MK eerder ontbind en sy lede in die aktiewe ekonomie opgeneem word. (Brief verkort - Redakteur)

Aanstap, Rooies, die pad s lank en swaad

VIR lank het Pieter-Dirk Uys dit maklik gehad om sy satiriese stukkies bymekaar te maak. Die kabinet en die politici van die Nasionale Party het dit vir hom geskryf.

Brolloks wil nou vir Pieter-Dirk 'n nuwe, ryk bron van skreusnaakse twak aanbeveel: die bladsye van die Kommunisteparty se mondstuk, Umsebenzi.

Om die waarheid te sê, as 'n mens van dié kru propaganda en retoriek hardop uitlees, dink mense jy is besig om gek te skeer.

"Build the workers' vanguard! Theory is a weapon! Forward to a people's government!" bulder die slogans dit uit tussen-in stellings soos: "The lesson for the revolutionary alliance is that we must inspire the popular masses with a much greater sense of initiative."

Erens was daar iemand wat onthou het van wat elders in die wêreld gebeur. Hier amper teen die einde staan die verlaterige slagspreuk: Viva the spirit of glasnost!

Maar die kameraad wat die stuk oor die kommuniste en godsdiens geskryf het, het nog nie mooi gehoor wat die Moederparty in Moeder Rusland doen nie. Oor gelowiges wat by die SAKP wil aansluit, seg onse kameraad: "The nature of the differences between communism and religion, as outlined above, do not warrant - in the current situation - a specific prohibition on believers joining the party. However, the party must take a firm stand in its own ranks against manifestations of idealism and against unscientific analysis."

* Nou waar sou die Kommuniste se reputasie vandaan kom dat hulle denkers en intelligente mense is?

Pasop vir kleivoete

Bittergal is laasweek getref deur oom Paul Kruger se destydse woorde in Holland soos deur Vrye Weekblad aangehaal: "Jullie moet ons nie verafgoden nie!"

Dit was nou Oom Paul se waarskuwing teenoor mense wat so uitasem-bewonderend was teenoor hom en die Boere wat die Britse Empire aangevat het dat dit hom skoon senuagtig begin maak het.

Bittergal het, terwyl hy die Afrikaanse dagblaai en Sondagkoerant die laaste week of drie gelees het,

begin wonder of FW de Klerk nou nie as 'n klein godjie gesien word nie.

De Klerk is 'n mens. Hy is nie 'n messias nie. Hy is miskien 'n man met visie en 'n uitstekende politikus, miskien selfs 'n staatsman. Maar hy bly mens. Dit is onregverdig teenoor hom om hom op 'n troon te plaas.

Miskien moet dié sikofante ook onthou dat daar nog fasette van die De Klerk-bewind is waarvoor ons eendag nog jammer gaan wees. Soos sy onvermoë om sy veiligheidsmagte tot orde te roep. Soos sy regering se onlangse nuwe plan vir onderwys wat gemengde skole aktief ontmoedig en ouers wat hul kinders na normale (oop) skole wil stuur, daarvoor laat betaal.

* Staan op, FW, en sê vir jou onderdaniges: Jullie moet my nie verafgoden nie!

Kameraad Carel en broer Mark

Brolloks het nou al soveel goeie goed gesê oor daardie gawe oom wat so in die verre verlede leef, Carel Boshoff, dat daar die risiko is dat Brolloks as 'n agent van die Afrikaner-Volkswag gesien kan word.

Maar tog. Brolloks het altyd waardering vir opregtheid, integriteit en goeie maniere, al kom dit van 'n Rip van Winkel.

Die jongste lekker storie oor Oom Carel kom van 'n kollega wat die ander aand 'n geleentheid by die Britse ambassade in Pretoria bygewoon het.

Oom Carel was daar, so ook 'n ou Swart Bewussyn-kameraad wat in die sestigerjare op Robbeneiland was en tans 'n sterk leierskapsposisie in die PAC het, Mark Shinnars.

Dié twee het al nader aan mekaar begin beweeg tussen die partytjiegangers deur, en nie lank daarna nie, was hulle kliphard aan die gesels.

En oom Carel vertel van sy tuisland wat hy in die Noord-Kaap wil hê en hoe hulle die woestyn gaan laat blom. Kameraad Mark sê maar dan wil julle al weer swartes uitskop, maar Oom Carel sê nee, solank swartes in die minderheid is en daar 'n wit regering is, is alles orraait. En hulle praat saam oor die familie en help mekaar die lekkerste kos op die tafel uitsoek, nes ou vrinne.

* En die hele gesprek was in Sotho en in Afrikaans...

'n Soort galgehumor

Bittergal dink die wonderlikste

boek wat dié jaar hier gepubliseer is, is Ben MacLennan se boek oor die ligter kant van apartheid.

En Bittergal kan nie help om nog een of twee stukkies oor te vertel nie.

"People have a silly idea there must be freedom of the press, and no repression. They don't realise ideas are also a source of evil." Prof. Andrew Murray, voormalige lid van die Direkoraat Publikasies, in die Cape Times, 20/2/1987. (Vir 'n oomblik het Bittergal gedink dié uitspraak is deur 'n bekende landdros of Prokureur-Generaal gemaak...)

"Does the hon member believe for one single moment that in the Native mind there is no such a thing as a national consciousness? Of course every Native has the consciousness that he is a Native." Hendrik Verwoerd in die Volksraad, 28/5/1951.

En nog een: "A 13-year old African babysitter appeared in court on a charge of assault because he hugged a white child in his charge. He had knelt down and opened his arms, and the little girl had run to him and they had hugged." Frontline, April 1985.

* Ja'k. En eendag gaan ons kinders 'n boek lees oor die ligter of absurder kant van ons tye, en uit hul mae lag oor uitsprake oor die totale aanslag, groepsregte en ras-eksklusiewe skole.

Buthelezi by die dag meer soos 'n skugter minnaar

VRINDE, vir Egbertus kom Admiraal Buthelezi by die dag meer soos 'n skugter minnaar voor. Skugter om meer as gebaartjies te maak. Skugter om shoulders te rub met vredespraatjies, persoonlik in persoon.

Vir elke uitnodiging is daar 'n verskoning, en 'n mens skraap die bodem van die trommeltjie skoon blink as jy aan redes probeer dink waarom jy nie vrede wil praat met die Nobelpryswenner vir Vrede nie. Is ons dan nie almal broeders in die struggle nie?

Intussen kom Oswald aangedraf met 'n ou uitknipsel waarvan ons almal vergeet het: onthou julle, geliefdes, hoe die Zoeloes amok maak in Natal, aan die Rand, en oral, ai so mooi, met hul tradisionele wapens soos pangas?

Onthou julle die onrusbarende berigte van Inkatha types wat deur die regering opgelei word om skares op te stook? Onthou julle die ontkenning?

Nouja, wat julle almal vergeet het, is hoe daar vragte Zoeloes van Natal af aangery is om ander swartmense in die Kaap op hulle plek te sit, alles in die naam van wet en orde.

Dit was glad nie 'n ongewone gesig die afgelope paar jaar nie.

Wat ook interessant is omtrent dié gedoente is dat die regering klaarblyklik etniese verskille uitbuit en aanblaas om sy eie doel te dien. Dit laat jou na jou asem snak as jy weer dink aan die boosheid op die treine aan die Rand. Kan mense so sinies te werk gaan in die Nuwe Zuid-Afrika?

Onse Harry

Dinge verloop darem eienaardig in die lewens van die conservatiewe liberals. Dis nou siele soos Admiraal Buthelezi en Harry Schwartz, onse Harry. Daar word nou gepraat van Harry as Ambassadeur iewers in die buitenste ruim, of selfs Ingeland. Dit sal mooi pas: dan kan Harry na hartelus al die manewales van die weermag goedpraat, en dies meer. Maar staan die kêrel se kop nie kabinet toe nie?

General Electric

Van die Admiraal gepraat: seg Oswald mens kan na hom verwys as General Marine, met sy vloot-connections. Seg miesies Klaagvoort dit maak van Magnus PI seker General Electric. Seg Moeder nee, eerder General Accident. Sela.

Pampoentekort

Egbertus sien op die TV dat dit alweer Halloween is oor die groot waters, en dinge spook te lekker by President Bush, daardie ongelooflike filosoof. Mens wonder of daar nie dié tyd van die jaar dalk 'n tekort aan pampoene is vir al die spoke nie. Seg Moeder hulle kan altyd in onse kabinet kom leen. Moeder klink by die dag meer na 'n verbitterde oud-BSB, veral vandat sy nie die ambassadeurskap na Ullundi ingepalm het nie.

Dik geld

Die stomme DP met sy geldtekort en personeelprobleme lek seker sy lippe af wanneer Oom Mandela so deur die universe reis en astronomiese bedrae ontvang vir sy party. Met 'n paar miljoen hier en daar sou die DP dalk nog kon skop tot die volgende verkiesing. Is dit nie te sappig nie dat die Japanse regering nie die ANC wil help nie? Geld is dikker as water, en 'n NP-regering is seker wat hulle soek.

Sappige cheek

Intussen moet big business hier te lande ook maar lelik kopkrap oor die ANC se versoeke om 'n ou bydraetjie. Put your money where your mouth is was nog nooit 'n gemaklike gesegde nie, veral met party van die geldbaronne wat dan hul nekke sou moes stop. Dis boonop 'n sappige cheek van die antichris om by sulke oorde aan te klop, en die eierdane wat die kollektiewe managing directors oor die volgende paar weke gaan uitvoer belooft om groot opwinding en vermaak te verskaf.

Nobelprys vir blomkool

Vrinde, julle het tog al vir Egbertus as 'n wetenskaplike leer ken, of

hoe?

Daarom so 'n stukkies op die wetenskapsfront voordat ons na sulke dull dinge soos die politiek terugkeer. Die Nobelprys vir Fisika is vanjaar toegeken aan 'n vent wat quarks ontdek het. Gryp jou dit aan. 'n Quark is die kleinste voorwerp wat bestaan, en hy is nou nie werklik ontdek nie.

Nee geliefdes, hy is so klein dat geen mikroskoop hom sal raaksien nie, en sy bestaan kan maar net afgelei word.

Soos wanneer Moeder snags met haar oor teen die Klaagvoorts se slaapkamerdeur staan. Haar teenwoordigheid kan maar net afgelei word.

Nou wonder Oswald wat sy kans is om die volgende prys los te slaan vir die spesie van blomkool wat niemand nog gesien het nie, maar wat dus moet bestaan. Seg Oswald hy sal seker nie 'n Nobelprys wen nie omdat hy swart is.

Bioniese prins

Die ander wetenskaplike oddity is Prins Charles, armlastige van Engeland.

Die stomme siel se arm pla hom so dat hy dit nou in towerwaters dompel. Iets waaraan hy nie gedink het nie is dat hy nou metaalpenne in die joint het, soos 'n bioniese prins. Sal die goed nie dalk roes nie? Seg Moeder te oordeel aan Di se afdraende-gesig die afgelope ruk kan die prins gerus belê in nog 'n staalpen, vir die wis en die onwis.

HOE RYM DIT DAN?

EGBERTUS KLAAGVOORT

Close

Egbertus lees nou die dag ekstasies in die koerant "Defence Minister Fired".

Kon dit wees? Hoe het Madam De Klerk se man die moed bymekaar geskraap om die ou spannetjie op te breek?

Ag dit was 'n droom, kortstondig soos die roos, of die DP. Die berig kom toe uit Praag in plaas van Pretoria. But it was close.

Kleinadvertensies

Om 'n advertensie in hierdie kolom te plaas, bel vir Peppy of Cathy (011) 836-2151, faks (011) 838-5901, of skryf aan Kleinadvertensies, Posbus 177, Newtown 2113. Die spertyd vir kleinadvertensies is 5 nm op die Dinsdag voor publikasie.

PERSOONLIK

Die Takhare vir Vrede se gee die hart 'n kans

Die Bleskoppe teen Apartheid se had weet jy, Marika het ontwikkel in 'n first lady waarvoor ons nie meer skaam hoef te wees nie.

WOONPLEK

Accommodation offered. Person wanted for post-apartheid, pre-liberation household. Any gender, any proclivity. Phone Shurley (w) (011) 23-1210 or (h) 648-8337

Kamer vanaf Januarie 1991, volle gebruik van huis se geriewe. Op busroete na Wits, ideaal vir nagraadse student - R350. Skakel Jean (011) 636-1162 (w)

DIENSTE

CITY COLLEGE
7th Floor Charleston House, 161 Commissioner Street (between Delfers and Von Wielligh Street.) Johannesburg 2001

- Computer courses
- Secretarial courses
- English
- Enrolments accepted throughout the year
- Accommodation available
- Free job placement advice given

ENROL NOW
TEL: (011) 29-4116/7
The future is yours through education

DRESSMAKING & DESIGN
BE QUALIFIED TO START YOUR OWN BUSINESS ENQUIRIES
CITY DRESSMAKING & DESIGN SCHOOL
7th Floor Charleston House
161 Commissioner Street (between Von Wielligh and Delfers Street)
Johannesburg 2001.
Tel (011) 29-4116/7

BEDREWE VERWER
Hulse, woonstelle, kantore. Uitstekende verwysings. Vir verdere inligting skakel (011) 728-4678 (Vrydae, Saterdag en Sondag) of skakel (011) 787-7734 Maandae

TIK- EN VERTAALWERK
Bel Louisa by (012) 46-6577

DIENSPILIG ADVIESDIENS
Vir gratis en onafhanklike advies op enige navrae oor dienspilig. Skakel: Durban - (031) 301-5663 Richard (w); Pietermaritzburg - (0331) 944079 Mark (h); Kaapstad - (021) 689-1194 (5:30nm tot 7:30nm); Grahamstad - (0461) 26067 Rudl (h) of gaan na die Metodistekerk, Pritchardstraat 79 op Dinsdae vanaf 4:30nm tot 7:00nm

POWA (People Opposing Women Abuse) is 'n ondersteuning- en inligtingsdiens vir mishan-

delle en verkragte vroue. Ons bied ook werksinkels en opleidingsprogramme aan oor geweld teen vroue. Vir verdere inligting skakel (011) 642-4345

VISUAL ART COURSES
Learning to see. Eye training to look at shape, form, colour, dimension translated into drawing, painting, sculpture and crafts. Classes available day and evenings for children and adults. Phone Maggie van Wezel at 614-7297 after 5pm

The Institute For Philosophical Practical and Teaching offers the opportunity to gain perspective on existential crises and problems in living. For more information phone (011) 648-3079

SA Instituut vir Konfliknavorsing en -bestuur: Konflik kan op 'n skepende wyse beheer word. Ons is hier om Suid-Afrika te wys hê. Rig navrae oor lidmaatskap of oor ons gereelde praatjies en seminare aan die Instituut in Johannesburg by (011) 482-2128 of faks (011) 482-2450. SA Insti-

tut vir Konfliknavorsing en -bestuur, Posbus 890601, Lyndhurst 2106

GEBEURE

Environment for a changing South Africa Film Festival & Conference
31 October - 3 November
Senate House Basement
University of the Witwatersrand
Toegang gratis. Almal welkom

FUNDRAISING MORNING MARKET
3 November 8.30 to 15h30 at 48 First Ave, Illovo

Free parking at St Davids Marxist Brothers School, a block away
A boutique for top quality designer clothes, the best second-hand book stall in Jhb, and games stalls
Also needlework, home produce, collectables and records. Don't miss our pottery, jewellery and gardening stalls. Refreshments are available.
A great outing for the whole family.

FREELANCE JOURNALISM
Writing popular articles and news for pleasure and profit.
(Thursday - Sunday, CCE Building, West Campus)
Nov 15, 16 - 19:30 - 22:00,
Nov 17 - 09:00 - 16:30,
Nov 18 - 09:00 - 12:30
Fee: R250 (incl handbook, notes, Sat lunch, teas)
For further information please contact:
CENTRE FOR CONTINUING EDUCATION at 716-5509/10/8026

AA LIFE VITA DANCE UMBRELLA 1991
The third annual Dance Umbrella will run at Wits Theatre from Monday, 25 February to Saturday, 9 March 1991
The Dance Umbrella, sponsored by AA Life Vita and organised in association with the Wits Performing Arts Administration, aims to provide a platform for all the talented contemporary choreographers and dancers in our country. Entry forms are now available from Nicola Danby at (011) 492-1420, or write to PO Box 11159, Johannesburg 2000. Closing

date for entries is 15 November 1990.

MARK

PHAMBILI BOOKS:

Just arrived: New selection of Academic Titles
22 Plein Street

Tel: (011) 29-4944

WANTED:
Second-hand, Left Wing Books, in good condition, Phambili is buying

Open: Mon-Fri 9h00-17h30

Saturday 9h00-13h00

Sundays 13h00-17h00

Vrye Weekblad

Vrye Weekblad is 'n onafhanklike weeklikse koerant wat uitgegee word deur Wending Publikasies Beperk (Reg. no. 88/04168/06). Die direkteure van Wending Publikasies Beperk is Max du Preez, Christo Nel, Chris Otto, Van Zyl Slabbert en Sample Terreblanche. Die aandeelhouers van Wending Publikasies Beperk is die direkteure en werknemers van die maatskappy.

Wending Publikasies Beperk en Vrye Weekblad se adres is: Breëstraat 153, Newtown.
Die posadres is Posbus 177, Newtown 2113.
Die telefoonnommer is (011) 836-2151-9 en die faksnommer 838 5901.

Redaksie

Redakteur: Max du Preez
Senior skrywers: Jacques Pauw, Ina van der Linde en Hennle Serfontein
Nuusredakteur: Hans Plenaar
Sub-redakteur: Ryk Hattingh
Nuusredaksie: Christelle Terreblanche, Christelle de Jager, Audrey Brown, Pearlle Joubert, Phineus Tshukudu, Irene Louw
Fotoredakteur: Lise Joubert
Ontwerp: Esma Anderson, Tinus Horn en Andrea Vinassa
Vrydag-redaksie: Andrea Vinassa, Koos Prinsloo
Sportredakteur: Tinus Horn
Vrye Weekblad Boeke/Books: Koos Prinsloo, Ryk Hattingh
Navorsing en biblioteek: Laetitia Pople

Bestuur

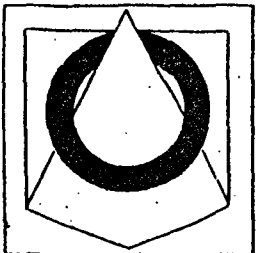
Advertensies en bemerking: Manie Eagar.
Redaksionele assistent: Cathy Fennessy
Boekhouding: Clara Nkutha
Kantoorbestuur: Joseph Moelaesi, Vernon Zulu, Peppy Marpan

Buitkantore

Kaapstad-kantoor: Christelle Terreblanche.
Tel (021) 47-4860 en 47-8819
Pretoria-kantoor: Ina van der Linde. Tel (012) 834 879

Vrye Weekblad kos R1.33 plus 17c AVB. Dit kos R75 (AVB ingesluit) om vir 'n jaar lank in te teken, en R40 (AVB ingesluit) vir ses maande. In Nambla, Swaziland, Lesotho en Botswana kos die koerant R1.50 plus verkoopbelasting. Tariewe vir buitelandse Intekenare is op navraag by (011) 497-2911 beskikbaar. Probleme met verspreiding moet gerig word aan Cathy Fennessy by (011) 836 2151.

JACOB JREGOP

HELP OM VERLORE ENERGIE TERUG TË PLAAS DEUR DIE VOEDINGS-VITAMINES WAT VIR NORMALE LIGGAAMLIKE FUNKSIES VEREIS WORD, TE VERVANG

Stuur R20 (AVB ingesluit) vir 30 kapsules, saam met die kupon hieronder, aan: EMCOR, Posbus 582, Milnerton 7435. Tel (021) 551-4360

Naam: .....

Adres: .....

..... Postkode: .....

Telefoon: .....

OOK VERKRYGBAAR BY JOU NAASTE APTEEK

REGTE, EGTE, GOEIE GESONDHEIDS-VOEDSEL

Fruits & Roots verskat die beste gehalte voedsel en natuurlike produkte - handhaaf die hoogste gesondheids- en ekologiese standarde.

FRUITS & ROOTS VIR BETER GESONDHEID NATUURLIK

NOU OP 'N NUWE RUIM PERSEEL NET 1 BLOK STRAAT AF!

Rockeystraat 28a, Bellevue, 2198
Uit Beuzidenhoutlaan
Tel (011) 648-0251 Faks (011) 648-9509
Handelsnavrae welkom

Kashgar

Handgeweefde dhurries (gestreepte katoensakke) en silwer juweliersware van Nepal, Indië en Thailand te koop.
Winkel 68, The Firs, Rosebank, Tel: (011) 880-3566

Tarief: R15 vir 25 woorde of 'n gedeelte daarvan

Maandelange gerugte oor Suid-Afrikaanse atlete wat positief vir opkickers getoets is, het dié week met 'n skok-onhulling van die Springbok-kapteln, Stan Valentine, gewig gekry.

Valentine sê nie minder nie as veertien atlete was verlede jaar skuldig aan dié misbruik, maar die atletiekbase het besluit om hul name te verswyg. As dit waar sou wees, moet al die beamptes wat daarvan geweet het, summier die trekpas kry.

Die probleem, verneem ons, is dat van ons heel beste atlete onder die oortreders tel. As dié mense geskors sou word, sou die gehalte van ons atletiek eensklaps dramaties afneem.

Dit wil die beamptes natuurlik ten alle koste verhinder. Hoe gaan hulle dán skares lok?

Sulke kortsigtigheid kan ons atletiek 'n knou toedien waarvan hy nooit sal herstel nie.

Sê nou maar die sportboikot teen Suid-Afrika word binnekort opgehef, en ons kry teen die verwagting in 'n kans om in 1992 aan die Olimpiese Spele deelneem?

Steroïdes: 'n Inspuiting waarsonder ons atletiek kan klaarkom

Laaste sê

TINUS HORN

Veertien Ben Johnsons het ons nie nodig nie, dankie.

Die jongste toets-metodes kan spore van steroïdes naspur wat so lank as vyf jaar vantevore gebruik is. As ons die dag ons hertoetred tot die internasionale arena maak, moet dit met "skoon" atlete wees.

En, sê Valentine, atlete wat nie opkickers gebruik nie, sal op 'n streep uitree as die skuldiges nie gou vasgevat word nie.

Watter sin is daar aan deelname as jou teenstanders met 'n on-

regverdige voorsprong begin?

Sou die atlete daad by die woord voeg, sou dit beteken dat die SA Baan- en Veldvereniging met 'n spul verneukers sit, terwyl die atlete wat eerlik wou meeding, van die kantlyn toekyk.

Valentine meen die groot geld-bonusse wat atlete met top-vertonings kan verdien, dra by tot die probleem, en vra dat toetse by alle groot byeenkomste gedoen word. Alle uitslae moet natuurlik bekendgemaak word (hulle kan sommer met daardie 14 name

begin).

Waar kom Suid-Afrika se opkikker-probleem vandaan?

Jare se isolasie het ons standaard laat verslap en terwyl die kans van wêreld-deelname maar skraal gelyk het, het 'n skorsing nie dieselfde verpletterende implikasies vir 'n Suid-Afrikaner as vir 'n internasionale atleet ingehou nie.

Nou is die prentjie besig om dramaties verander. Die tyd om reg te ruk, is dalk korter as wat ons dink.

OP het WP in 'n wurggreep

OP papier lyk die Westelike Provinsie minstens net so goed toegerus vir eendagkrieket soos die Oostelike Provinsie, kampioenspan in die Nissanskild- en Benson en Hedges-reeks.

Adrian Kuiper is verreweg ons land se beste eendag-kolwer en as Daryll Cullinan die dag op dreef is, stuit niemand die lopievloed nie. Boonop kan Eric Simons, Dave Rundle en Meyrick Pringle teen die einde met mening onder die boulwerk inklim.

Die einste Simons, Rundle en Pringle steek ook nie te sleg teen die OP se boulaanval af nie.

Uitslae in die afgelope twee jaar se wedstryde met beperkte boulbeurte tussen dié twee spanne sal 'n mens egter laat glo dat Lawrence Seeff se manne glad nie op dieselfde veld as Kepler Wessels-hulle hoort nie.

Verlede jaar het die OP die WP drie keer in Benson & Hedges se aandreeks verniel. Die groot slagting was egter in die halfeindronde van die reeks om die Nissanskild-eers met 10 paaltjies en 'n week later met meer as 100 lopies.

Woensdagaand was dit weer sulke tyd.

Op die mak st Georgepark-baanblad het die OP se totaal van 168/7 na 'n maklike teiken vir Kuiper-hulle gelyk. 'n Kolftempo van 'n raps meer as drie lopies was al wat hulle nodig gehad het om verlede jaar se vernedering te wreek.

Maar wat 'n fiasko was hul kolfbeurt nie! Nie eers die besering wat Cullinan van die kolfblad weggehou het, kan as 'n verskoning gesien word nie. Binne die bestek van vier lopies het vyf paaltjies gespat. In 'n wilde jaagtog na lopies is só 'n insinking verstaanbaar. Met 24 lopies op die telbord, is dit nie.

Hoe verklaar 'n mens die WP se onbehoelheid?

Al wat 'n mens kan dink, is dat hulle vas oortuig is dat hulle nie die OP in 'n eendag-wedstryd kan klop nie. Kuiper misluk byvoorbeeld keer op keer - en nie altyd omdat hy die lopietempo met groot hou probeer opjaag nie.

Aan die ander kant verdien die OP darem ook 'n bietjie lof.

Die manne van die Baai se veggees ken geen perke nie. Hulle hou nie op spook vir 'n oorwinning tot die laaste bal geboul is nie, soos hul oorwinnings in verlede jaar se aandreeks-eindstryd en Woensdagaand se kragmeting getuig.

Hulle het Woensdagaand gesien verdedigende boulwerk sou

hulle niks in die sak bring nie en die paaltjies aangeval - met verwoestende gevolge.

Tim Shaw, wat verlede jaar sy plek in die Springbokspan aan Rundle afgestaan het omdat hy na die keurders se mening net die lopietempo in bedwang hou en nie deurbrake kan bewerkstellig nie, het Woensdag gewys hoe doeltref-

fend hy kan wees as hy die penne aanval.

Vier paaltjies vir agt lopies in nege beurte is syfers wat 'n paar jaar gelede sensasioneel vir 'n draaibalbouler in 'n eendag-wedstryd sou wees.

Vir Die OP se teenstanders lyk die res van die seisoen nie juis rooskleurig nie.

En daar waai Minnie se kop

Gaan Minnie die volgende slagoffer van Luyt se ysterhand word?

Transvaal is terug in die woestyn

Oor 'n berg onder dié opskrif, waarin ons voorspel het dat Derrick Minnie se kop gaan waai omdat hy Louis Luyt openlik teëgegaan het, was die Transvaalse rugbybaas vroeër vanjaar kwaal ontstoke.

Vandeesweek verneem ons Minnie se tyd as Transvaal se afrigter is verby. Harry Viljoen, 'n oud-skrumskakel van Transvaal, is sy opvolger.

Dat Viljoen 'n goeie afrigter is, is nie te betwyfel nie. Hy het vanjaar wondere met Transvaal se B-span, die Roolbokke, verrig. Vir sy onthulwe hoop 'n mens net hy weet hoe om die baas tevrede te hou.

Die eerste van twee rugby-toetse tussen Frankryk en Nieu-Seeland vind môre in Nantes plaas, en word regstreeks op TV1 uitgesaai. Die ander groot sporthoogtepunt van die naweek wat deur die SAUK gedek word, is die einde van die Rapport-fletstoer en Nissanskild-krieket. In sokkerkringe loop die belangstelling hoog vir die wedstryd in die Engelse eerste liga tussen Liverpool en Tottenham Hotspur. Albei is dié seisoen nog onoorwonne. Dié wedstryd word Sondag regstreeks op M-Net uitgesaai.

Die week se volledige sport-programrooster is:

SAUK:

Vrydag, 2 November:
TV1, 18h00: Fletsy: negende dag van die Rapport-toer; Gillette se World Sport Special.
TV4, 17h00 en TSS 21h00: Soccer Scene.
Saterdag, 3 November:
TSS, 13h00: Nissanskild-kwartelind-

stryde.

TV1, 12h00-1756: Perdewedrenne van Gosforth Park, Sellagvaart (BOC-uitdaag-wedvaart) Tennis: ATP-toernooiereeks; rugby: Frankryk teen die All Blacks (afskop 16h00).

Sondag, 4 November:

TV1, 05h15: Motorwedrenne: Australiese Formule 1 Grand Prix.
TSS, 09h45: Krieket: Nissan-kwartelindstryde.

Maandag, 5 November:

TV1, 21h00: Krieket-sage: episode 2; Fletsy: Atletiek: droommylbyeenkoms op Coetzenburg.

Dinsdag, 6 November:

TSS 21h00: Motorsport en branderplankry.

Woensdag, 7 November:

TSS, 16h10 en 21h00: krieket: B & H aandwedstryd tussen Natal en Westelike Provinsie.

TV4, 14h00: Episode 10 van die World of Boxing.

Donderdag, 8 November:

TSS, 21h00: Amerikaanse voetbal, Yshokkie en snoeker.

M-NET:

Vrydag, 2 November:

18h30: World of National Panasonic

20h40: Mud and Glory: Die heelagters

Don Clark en Bob Scott.

22h30: Perdewedrenne: "Willie Shoemaker's last ride."

Saterdag, 3 November:

14h30-18h00: World of National

Panasonic; motorsportnuus; Rugby:

The Barbarians: the final match.

Sondag, 4 November:

16h00: Nashua se Engelse sokker:

Spurs teen Liverpool.

18h45: Rugby: Ransfuryskild-wedstryd

tussen Auckland en Otago.

Dinsdag, 30 Oktober:

06h40: Perdewedrenne: Melbourne

Cup.

Woensdag, 31 Oktober:

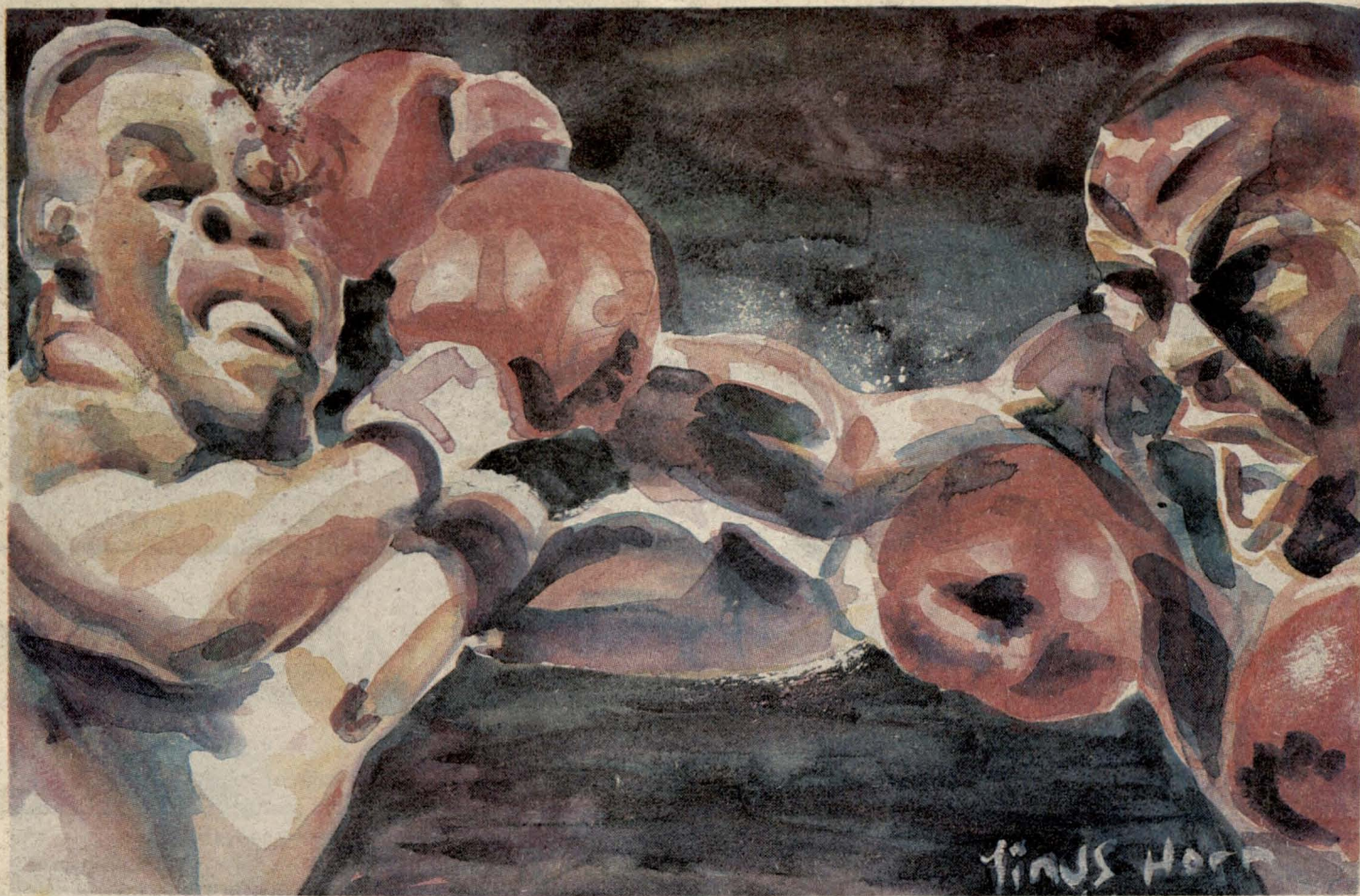
22h40: Rugby: Mud and Glory: Match

of the century (Auckland teen Canterbury).

Boks: Waarom?

Teenstanders van boks is net so fanaties soos die sportsoort se miljoene aanhangers. Elke jaar hoor ons dat dit barbaars is, dat dit geen plek in 'n beskaafde samelewing het nie en dat dit verbied moet word. Tog bly boks floreer. TINUS HORN kyk na dié bloedige sportsoort se aantrekkingskrag en vra ons voorste bokser, BRIAN MITCHELL, wat geen geheim van sy Christenskap maak nie, hoe die Bybel se vrede en liefde met die geweld in die kryt rym.

BOKS is 'n sportsoort vol teenstrydighede. Die eienskappe wat van bokkers wenners maak, sal byvoorbeeld geen byval in 'n Sondagskool se leerplan vind nie, maar elke tweede bokser sê ná 'n oorwinning daar en dan 'n dankgebed op.

Evander Holyfield het dit gedoen nadat hy verlede Vrydag vir Buster Douglas in drie rondes verpletter het, en Brian Mitchell, Suid-Afrika se suksesvolste bokser, doen dit na elke geveg.

Hoe bring 'n mens die twee bymekaar?

"Boks is my werk," sê Mitchell. "Ek weet wat ek doen, en my teenstander weet wat hy doen. Dis nie 'n straatgeveg nie. Jy wil slaan sonder om geslaan te word, maar ek weet nie van enigiemand wat sy teenstander werklik wil skade aandoen nie."

Mike Tyson, gewese swaargewig-wêreldkampioen, het egter by 'n geleentheid gesê: "Ek probeer my teenstander op die punt van sy neus tref, omdat ek die been in sy brein op wil slaan."

Is dit moontlik dat Tyson werklik so bloeddorstig kan wees? Miskien. Dit is egter meer waarskynlik deel van die koue oorlog wat alle belangrike gevegte voorafgaan.

Net soos Tyson hard werk aan sy beeld as gevoellose vernietiger, ken Mitchell en Holyfield klaarblyklik maniere om ons te oortuig dat hulle eintlik goeie ouens is.

Mitchell sê hy bid nooit vir 'n oorwinning nie, maar net vir sy eie veiligheid en dié van sy teenstander. Maar moet iemand wat so 'n waagstuk aangaan, nie maar die gevolge dra as iets verkeerd loop nie?

"Daar is 'n element van gevaar in alles wat ons doen. Die noodlot slaan oral toe, net net in die bokskryt

'Ek probeer my teenstander op die punt van sy neus tref, omdat ek die been in sy brein op wil slaan.' - Mike Tyson

nie," sê Mitchell.

As 'n bokser in die kryt sterf, word daar dae, selfs weke lank op die voorblaai van koerante daarvoor geskryf. Dié soort publisiteit skep die indruk dat boks baie gevaarliker is as wat dit lyk wanneer iemand magteloos oor die toue hang terwyl die houe op hom reën.

As 'n mens na bokkers luister, sou jy sê skeidsregters stop gevegte eerder te vroeg as te laat. "Ek het niks makeer nie. Hy't my glad nie seergemaak nie," is 'n bekende referen van ontevrede bokkers wat met tegniese uitklophoue verloor het.

In haar opspraakwekkende essay, "On Boxing", maak die Amerikaanse skrywer Joyce Carol Oates die volgende gevolgtrekking: "Die kans dat 'n bokser in die kryt sterf, is omtrent so groot soos die kans dat jy môre in 'n motorongeluk

omkom, of in 'n lugramp, of 'n fratsongeluk in die bad..."

Twee kryt-sterftes het die afgelope paar jaar in Suid-Afrika opslae gemaak: Die van Brian Baronet en Jakob Morake.

Laasgenoemde se dood was die direkte gevolg van houe wat Mitchell in hul derde kragmeting geplant het.

Dit het byna die einde van Mitchell se loopbaan beteken en hoewel hy dit nog steeds nie heeltemal verwerk het nie, sien hy dit vandag as 'n ongeluk wat niemand kon voorsien nie.

Dié tragedie ten spyte, sê Mitchell vandag: "As ek van voor af kan kies, sal ek weer 'n bokser word."

Omdat so min bokkers in die kryt sterf, sou 'n mens seker kon sê 'n bokser wat 'n noodlottige hou plant, is nie meer skuldig as iemand aan die stuur van 'n motor wat buite beheer raak en 'n voetganger dooddry nie.

Maar wat van die stelselmatige breinskade wat bokkers opdoen van te veel houe teen die kop? Dít kan nouliks as 'n steelhou van die noodlot bestempel word.

Selfs Muhammad Ali, van wie Norman Mailer geskryf het: "He worked apparently on the premise that there was something obscene about being hit," kon nie daaraan ontkom nie. Deesdae praat hy pynlik stadig en met 'n sleep tong.

"Die kuns is om betyds op te hou," sê Mitchell. "Die ouens wat seerkry, is bokkers soos Tommy Hearns wat lankal oor die muur is. Ongelukkig weet die meeste bok-

sers nie wanneer hul beste tyd verby is nie."

Hy noem die name van 'n paar kampioene wat skade vrygespring het: "Sugar Ray Leonard, Marvin Hagler... en Brian Mitchell."

Hy sê sy geveg vroeg aanstaande jaar teen Tony Lopez om die onbetwiste junior liggewig-titel van die wêreld is beslis sy laaste, of hy wen of verloor. "Nee, nie eers groot geld sal my van plan laat verander nie. Ek sal met genoeg in die bank uitree."

Waarom begin 'n seun boks, en waarom raak toeskouers daarvoor gaande?

"Iets wat gevaarlik lyk, is opwindend. Mense is nou eenmaal so, of hulle van die gedagte hou of nie," meen Mitchell. Anders gestel, maak boks die dierlike instinkte in ons wakker.

Mitchell is waarskynlik reg, al sê baie boksgesdriftiges graag dat twee briljante bokkers dié sportsoort tot 'n kunsvorm verhef.

Dit is immers nie die klassieke bokkers wat die adrenalin laat pomp nie, maar wel manne soos Tyson en Roberto Duran. Vegtersinstink speel 'n veel groter rol in hul welslae as kryt-vaardighede.

En skares duld nie bokkers met 'n gebrek aan dié soort instink nie.

Suid-Afrika se uitklopkoning, Johnny du Plooy, het baie ondersteuners ingeboet toe hy in sy eerste geveg teen Mike Weaver in sy hoek bly sit het en teen Reynaldo Snipes bes gegee het nadat hy sleg slae verduur het.

Ná die geveg teen Weaver het iemand in die persbank waarskynlik

die gevoel van die ontevrede skare opgesom toe hy gesê het: " 'n Bokser wat só slae kry, behoort op 'n draagbaar kleedkamer toe te gaan."

Duran self het in Panama oornag van 'n legende in 'n skandemaker verander toe hy sy rug op Sugar Ray Leonard gekeer en gesê het: "Genoeg!"

Die boodskap is eenvoudig: toeskouers verkies 'n bokser wat bereid is om vir húl vermaak onnodig straf te verduur bo een wat die handdoek ingooi.

Dit is nie net avontuurlus wat jongelinge na die kryt aantrek nie. Die voormalige swaargewig-kampioen Jack Dempsey het gesê: "When you're fighting, you're fighting for one thing: Money."

Volgens Oates het Michael Spinks opgehou boks nadat hy 'n Olimpiese goue medalje gewen het, en werk gekry by 'n fabriek, waar hy toilette moes skoonmaak en vloere skrop. Wie kan hom verkwalik dat hy weer begin boks het?

"Boks gee vir baie seuns uit die laer klasse van die samelewing 'n kans om iets te bereik," sê Mitchell. Misdad sou volgens hom in baie gevalle die enigste ander uitweg gewees het.

Alles in ag genome, lyk dit nie asof daar werklik 'n grondige rede is om boks te verbied nie.

Anti-boks-aktiviste sal stellig hul stryd voortsit - en verskerp elke keer as iemand seerkry. Maar dit lyk na 'n verlore stryd. Die mense wil dit hê en dis gewoonlik die bepalende faktor.

Boks is hier om te bly.

'n Nuwe toneelbond

Verskeidenheid

*Hoe staan sake deesdae in die
Kaapse toneel? MA Nolte stel
ondersoek in*

onder redaksie van
ANDREA VINASSA

DIS nie sonder ironie nie dat, terwyl daar 'n dinamiese nuwe alliansie van toneelgroepe in die Kaap aan die ontstaan is, Kruik-Toneel self na bedankings, verskuiwings en dreigemente van afdankings weifel op die afgrond van chaos.

Op 'n belangrike daglange seminaar wat deur CAP (Kaapstad se Community Arts Project) onder leiding van sy dinamiese direkteur Mike van Graan onlangs gereël is, het 'n groot getal mense wat alle teatergroepe verteenwoordig, besluit om saam te werk aan 'n gemeenskaplike toneelverbond. Op dié seminaar is 'n werkgroep aangewys wat planne en oogmerke moes definieër. Daar is onder meer besluit om te werk aan 'n toneelfees in Kaapstad aan die einde van aanstaande jaar.

Die werkgroep het intussen aanbeveel dat The Western Cape Theatre Alliance (sy voorgestelde naam) op 24 November op 'n groot vergadering wat soveel moontlik belangegroepes verteenwoordig sy beslag kry. Daar sal 'n nuwe komitee verkies word en 'n driemaand-plan voorgestel word.

Volgens die voorgestelde werkbeginsels van die WCTA, is dit 'n losse verbond van individue en organisasies met toneelbelange wat gesamentlik sal werk om 'n florerende teaterkultuur in die Weskaap op die been te bring. Daar word ondermeer sterk klem gelê op onderrig en opleiding.

(In haar inleiding by die seminaar het ANC-kultuurleier, Barbara Maskela, veral aandag gevestig op die opvoedingstaak van kultuurwerkers. Volgens haar sal Suid-Afrikaanse toneel nou moet werk aan 'n nuwe gees van versoening. Dit kan dien as terapiemiddel vir die sieleskade van jare se geweld.)

Die verbond verwerp spesifiek rassisme, seksisme en sal volgens demokratiese beginsels besluite neem. Polities sal hy hom nie met enige groep vereenselwig nie. Tog sal daar klem gelê word op behoeftes van gemeenskappe wat in die verlede nie toegang tot toneel en teaterbevoeghede gehad het nie.

Eerder as individue, sal die verbond se verskeie lede as organisasies ingespan word om uitvoering te gee aan die oogmerke.

'n Wye verskeidenheid organisasies het aan die aanvanklike seminaar deelgeneem en is op die werkkomitee verteenwoordig: CAP, Kruik, die Baxter-Teater, die Mark-Teater, al drie die plaaslike universiteite te dramadepartemente, die Joseph Stone, Lavis Art Centre, Jazzart, die Eoan-groep, die New Africa Project, Young People's Theatre Trust, die RGN, Sadwu, Imvaba, Protec en die Stedelike Stigting, om maar 'n paar te noem.

Waarnemers is dit eens dat as dié groepe almal kan saam werk, die toneel in die Weskaap inderdaad kan bloei.

Hoe Kruik se voorsitter dink

JOHAN ESTERHUIZEN was een van die sleutelsprekers by CAP se onlangse toneelseminaar. Esterhuizen was Kruik-toneel se omstrede hoof wat met "Piekniek by Dingaan" in die sop beland het, maar tog aansienlike steun opgebou het vir die werk wat hy oor die jare in sy afdeling gedoen het. Dit is om en by hierdie tyd dat George Loopuyt die Engelstalige Keith Grenville bo-oor hom aangestel het. Esterhuizen het intussen bedank en is nou lektor op Stellenbosch-Universiteit.

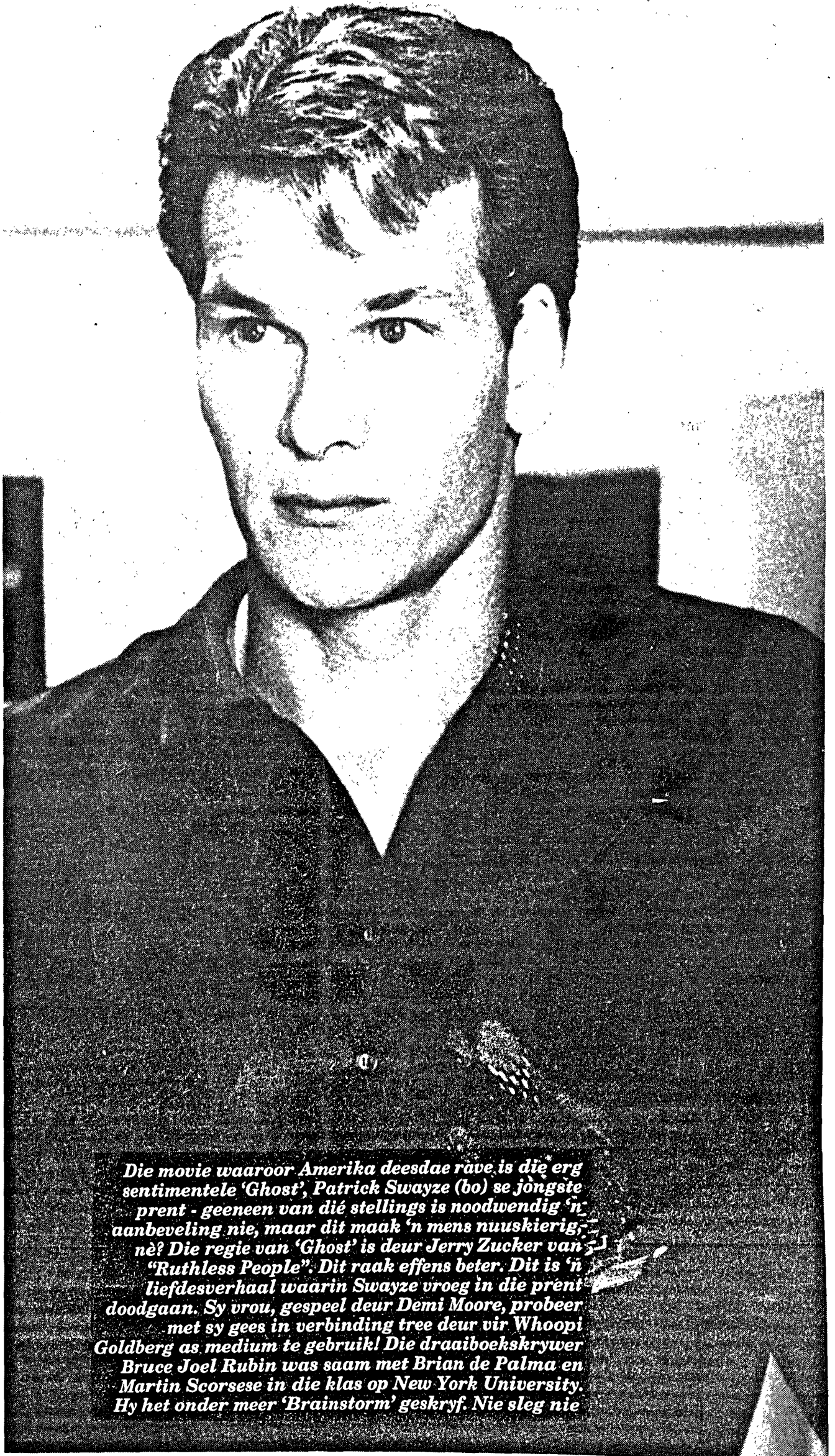
Op die CAP-seminaar het Esterhuizen insiggewend aangehaal uit notas wat hy destyds ontvang het van mnr JDP van der Merwe, toé die ondervoorsitter, vandag die voorsitter van die Kruik-raad en 'n man met 'n proevinger in die toneelpastei. Van der Merwe was veral sterk gekant teen "Indaba", 'n ietwat politieke revue met Afrikaanse en Xhosa-poësie.

Hannes van der Merwe skryf op 17 Desember 1986: "Hierdie is (vir die grootste deel) geen indaba nie, maar 'n aaneenflansing van alles wat negatief was en is in die toepassing van 'n beleid wat goed begin het en goed bedoel was, maar later in die hande van die wetstoepasser anders begin loop het. Die opeenvolging van gebeurtenisse só dramaties voorgestel, is niks nuuts nie en kry jy op elke straathoek in Amsterdam, Berlyn of Londen waar die AAM en die ANC dit in pamflette versprei.

"Ek wil nie in detail ingaan nie, maar kan dit bespreek indien nodig en indien die opsteller dink sy kan iets leer uit 'n gesprek. Met graagte want sy openbaar 'n heel besondere skryftalent.

"Slotsom 1. Die stuk kan hoegenaamd - ek herhaal hoegenaamd, nie opgevoer word nie, al is sekere dele ook hoe briljant.

"2. Dit sal raadsaam vir die hoof van toneel wees om die afgerolde eksemplare in te roep en nie te sirkuleer nie. Dit mag vir Kruik probleme skep onder regulasies tans van toepassing op geskrifte en koerante."

Die movie waaroor Amerika deesdae rave is die erg sentimentele 'Ghost', Patrick Swayze (bo) se jongste prent - geeneen van dié stellings is noodwendig 'n aanbeveling nie, maar dit maak 'n mens nuuskierig: nè? Die regie van 'Ghost' is deur Jerry Zucker van "Ruthless People". Dit raak effens beter. Dit is 'n liefdesverhaal waarin Swayze vroeg in die prent doodgaan. Sy vrou, gespeel deur Demi Moore, probeer met sy gees in verbinding tree deur vir Whoopi Goldberg as medium te gebruik! Die draaiboekskrywer Bruce Joel Rubin was saam met Brian de Palma en Martin Scorsese in die klas op New York University. Hy het onder meer 'Brainstorm' geskryf. Nie sleg nie

Een Kaas-en-tamatie, toasted, asseblief

WANNEER dit die dag werklik oes gaan, wanneer g'n sonkol in die huis dring nie en daar geen hoop is om redding uit grimmige gedagtes, speel ons 'n ou-ou spel: Wat sal jy die meeste mis as jy vir vyf jaar tronk toe gaan?

Met ander woorde, cheer up Charlie, dit kon erger gewees het. Loop kombuis toe en gaan maak vir jou 'n happie wat jy die hele vyf jaar lank na sal verlang: 'n Kaas-en-tamatie-toebroodjie. Of 'n stukkie kaas op 'n beskuitjie, of 'n smeersel korrelmaaskaas op bruin roosterbrood, met Marmite, of 'n blokkie gouda met 'n lepeljie druivekonfy.

My peetkind Kolya se eerste woorde was "kaas-en-tamatie", gesê terwyl hy die samie in sy vuus vasklou. Hy kon net-net loop. Die grimmigheid verdwyn, en die lewe gaan voort.

Ek verstaan prisoniers kry werklik nie veel kaas as deel van die dieet in die tronk nie. En seriously, wat doen jy sonder kaas? Hoe kry jy byvoorbeeld 'n kind groot? Male sonder tal staan die peuter voor die yskas, Wagtende op Coke of roomys. Maar as hy eers 'n stuk geel kaas in die hand het, is die Kaap weer Hollands.

Die gehalte van die meeste kaas in ons land stem jou weemoedig. Die vakuumpverpakte blokke in die supermark is nie hul naam werd nie, die tekstuur is seperig en hulle smaak na niks, dus moet jy vindingryk wees. Koop byvoorbeeld cheddar kaas in Kaapstad by die wonderlike winkel genaamd Wellington Fruit Growers, tussen Plein- en Darlingsstraat. Dis 'n iewat onttellende winkel, volgedrom van mense soos 'n Durbanse basaar, maar hul kaas word op bestelling van die blok af gesny, en jy kry lieflike Cheddar en soetmelkkaas.

Simonsig naby Stellenbosch maak kaas wat die moeite werd is, en Towerkop by Ladismith ook. Die beste gehalte kaas in ons land is, vreemd genoeg, feta, en blykbaar het ons Suid-Afrikaners 'n hengse smaak daarvoor ontwikkel, want dit

verkoop by die ton.

Simpel kosskrywers praat van Parmesaan. Dis verkeerd, hoor, Parmesaan beteken iets of iemand uit Parma, g'n beduidenis van kaas nie. Italianers praat anyway van grana, dis gerasperde kaas, en hulle weet goed jy kan nie klaagerasperde kaas hou of verpak nie. Dus, of koop 'n vars stuk, of vra jou pastasmous om dit vir jou te rasper.

Ons pastasmous in Seepunt, unreconstructed Italian, verskaf heelwat plesier. Hulle maak alles self, en is lekker puriteins oor pasta, soos hulle moet wees.

Die Signora was eendag hoogs ontsteld toe 'n Namibië-kugel, (ja, hulle bestaan geklee soos 'n krismiskat, met goue hoëhakskoene, uit 'n Merc klim, die winkel instap en vra: WAT IS DIT?

Wat is wat? vra signora. Die pasta. PASTA? Hoe kook 'n mens dit? In water? Hoe? Braai jy dit nie in olie nie...?

Signora het 'n kwartier na die skermutseling nog gebewe van ontsteltenis, terwyl signora haar paai, en skouerophalend vir ons verduidelik sy moet maar die klante aan hom oorlaat, hy verstaan mal mense...

Ewenwel, by hulle is daar 'n masjientjie wat ek begeer, wat Parma-kaas vir jou oprasper, want met 'n handraspertjie is dit nie maklik nie. Die kaas word kliphard namate dit verouder, en die beter oud as jonk. Pakkies Parma-kaas smaak na niks, dis geldmors.

Die eerste lekkerny om met Parma-kaas te maak, is knoffel-en-kaasbrood. Sny Franse brood in sny en smeer met knoffel en olyfolie. Rooster die stukkie tot bros, strooi Parmakaas bo-oor en verhit weer. Heerlike happies by 'n braai of voor pasta.

Hier is 'n nuwe weergawe van soufflé met kaas. Moenie vir soufflé bang wees nie - dis maklik, en vreeslik indrukwekkend. Koop 'n soufflé-bak by Clicks, een wat groot genoeg is vir ten minste vier mense.

Kaas-en-suurroom-soufflé

Smeer die soufflé-bak met botter, klop nou 250 g roomkaas met 'n houtlepel saam met vier eetlepels suurroom. Maak heeltemal glad.

Skei drie eiers. Voeg een dooier op 'n slag by jou kaasmengsel, klits goed, en voeg dan vier eetlepels melk, 'n knip sout en 'n bietjie vars peper by.

Klits die eierwitte in 'n aparte bak tot mooi styf. Voeg twee eetlepels kaasmengsel

by die wittes, en gooi dan die hele klomp wittes terug in die ander bak. Roer versigtig deur, en moenie klop nie.

Giet die beslag in jou soufflé-bak, en onthou dit gaan rys. Bak teen 100 grade Celsius tot dit mooi bruin is - dit neem sowat 35 minute. Moenie die oond oopmaak om te kyk nie, jy sal dit berou.

Neem die soufflé reguit tafel toe en skep dadelik op.

Poeding? Onthou tog die van ryp Camembert met stroopvye of siterkonfy. Vriendin Ilza vertel van iemand wat reddeloos verlief geraak het op 'n man wat gesê het, op s'n Afrikaans: Nee dankie, nie Camembert nie, kan ek seblief van die Brie kry?

Joanna, Tony en die boontjie

"A Midsummer Night's Bean" is Joanna Weinberg - "The Black Sundaes" - en Tony Bentel se nuwe kabaret, wat by Café Le Chic, Vierdelaan 85, Melville, Johannesburg op die planke is. Die show begin 10.30nm en is Woensdae, Vrydae en Saterdag te sien.

Delheim se voorste rooies

purper-rooi. Die neus is 'n goeie gehoute cabernet-vrug, met ondertone van kassia en klein bessies. Die hout is teenwoordig maar nie oorweldigend nie.

Op die palet vertoon die wyn onmiddellik 'n groot konsentrasie geure. Die bessievrugte van die cabernet en die soet vanielje van die nuwe hout word deur 'n gawe hoeveelheid tannien verbind.

Die wyn is reeds genietlik maar het nog tyd nodig. Die gehalte en styl van dié cabernet herinner 'n bietjie aan die styl van die Grand Reserve van 'n paar jaar gelede, so goed is die wyn.

Uit die kelderantekeninge blyk dit die 1988 Delheim Cabernet Sauvignon is 'n versnit van 90% cabernet en 10% merlot. 'n Slim wyn en dit wys die wyn is sorgsaam vervaardig. En boonop baie goeie waarde vir geld.

Saam met die Cabernet is ook die 1988 Delheim Pinotage en die 1988 Delheim Shiraz uitgereik. Aldrie het reeds goue medaljes losgeslaan by die Stellenbosch en SA Kampioenskap vir Jong Wyne.

Uitmuntende wyne maar na my mening nie so goed soos die cabernet nie en bloot weens gebrek aan nuwe eike. 'n Mens kan aanvoer dat dié twee wyne nie nuwe hout vereis nie maar net 6 of 8 maande se blootstelling kan 'n groot verskil maak. Miskien moet Philip 'n paar vate so uitreik.

Ook die 1987 Delheim Grand Reserve, die vlagskip van die Delheim-stal, is uitgereik. 'n Heerlike wyn, veral as jy besef die wyn was 16 maande lank in hout.

Die Grand Reserve het 'n hoë cabernet-inhoud: 80% cabernet en 15% cabernet franc. Net 5% merlot in dié wyn en 'n mens kan sê Philip Constandius het sy eksamen met vlieënde vaandels geslaag. Die Grand Reserve is beter as die 1986-wyn. Jy kan dit 'n paar jaar hou, maar steek dit goed weg want jy gaan in die versoeking kom om 'n bottel of twee oop te maak. 'n Uitmuntende wyn.

BJ LANKWARDEN skryf oor wyn

DELHEIM is 'n bekende naam onder geesdriftige wynversamelaars én geleentheidsdrinkers. Toe Kevin Arnold, die voormalige wynmaker op dié landgoed dus weg is Rust en Vrede toe, het baie mense gevrees die bekende Delheim-rooiwyne sou sleg daaronder ly.

Ek het 'n ruk gelede nuwe uitreikings van Delheim gekry waarvan die uitstekende chardonnay reeds in dié rubriek bespreek is.

Noudat die rooiwyn ná die vervoer tot bedaring gekom het, het ek die 1988 Delheim Cabernet Sauvignon onder hande geneem.

1988 was nie een van die maklikste jare vir cabernet-druive in die Kaap nie. Daarom alle eer aan die nuwe keldermeester, Philip Constandius, want hierdie is na my mening die beste Delheim Cabernet tot op hede.

Reeds die kleur verklap die gehalte van die wyn: 'n diep, donker, edel,

dié week by die MARK-TEATER

UPSTAIRS BY DIE MARK

STARBRITES - deur Barney Simon en die spelers Musiekregisseur - Duze Mahlobo - Marionette en ontwerp deur Handspring Puppet Company - Ma tot Vr 8.15nm Sa 6.15nm en 9.15nm

MARK-TEATER

Ma - Vr: 8nm. Sa: 6nm & 9nm

PIETER-DIRK UYS

'A KISS ON YOUR KOEKSISTER'

- Tot more

KIPPES BY DIE MARK

Di tot So: 9nm

Wired to the Floor
Tel: 832-1646

Telefoon 832-1641

Bespreek by enige Computicket, tel 28-3040

Johannesburgse Vlootmark: Elke Saterdag van 9vm tot 4nm
Nuwe mark in Pimstraat van 9vm tot 4nm. Sondag by die Mary Fitzgeraldplein van 9vm tot 4nm.

DIE LAAGER

Christopher Durang se LAUGHING WILD - Regie deur FIONA RAMSAY Met Vanessa Cooko en Robert Whitehead
Ma tot Vr 8.15nm; Sa 6nm & 9nm

BEELDENDE KUNS

THE Market GALLERIES

SKILDERYE, BEELDHOUWERK en GRAFIESE KUNS

deur die studente van die Beeldende Kunsdepartement Skool vir Kuns en Ontwerp Technikon Witwatersrand tot 9 November

Warehouse by die Mark-Teater

Weekly Mail Boek-Fees begin 4 Nov

Meer teater vir minder geld! Sluit aan by die

WINDYBROW

DRAMA CLUB

Opwindende en eietydse aanbiedings in 'n unieke teaterkompleks

Kontak Kelly of Margaret by (011) 720-7009 / 720-7094/5

Twee kaartjies vir 10 Truk-Toneel produksies teen R100 per jaar

PLUS kortings by die Conservatory Restaurant & Hillbrow Record Centre

COSAW-fees

COSAW bied van 10 November in die Mark se Warehouse 'n fees van drama, musiek, poësie en prosa, dans, video en besprekings aan. Verrigtinge begin tienuur in die oggend en duur tot elfuur die aand.

Die park 'n Bassoneske extravaganza

DIE PARK

Deur Botho Strauss. Uit die Duits vertaal deur Arnold Blumer
Regie: Marthinus Basson
Ontwerp: Marthinus Basson en Reiner Leist
Beligting: Malcolm Hurrell
Met George Ballot, Gretha Brazelle, Peter Butler, David Clatworthy, Neels Coetzee, Mary Dreyer, Robert Finlayson, Gustav Geldenhuys, Frans Kalp, Antoinette Kellerman, Albert Maritz, Mudu Mkize, Andre Samuels, Edward Turner, Elma Van Wyk.

WILHELM SNYMAN

NA die eerste helfte van verlede Saterdag-aand se Suid-Afrikaanse première van Botho Strauss se DIE PARK by die Nico, het Kaapstad se tradisioneel blasé teatergehoor iewat oorbluf en uisvoos uit die gehoorsaam gester. Die vorige 90 minute was dalk net te oorweldigend om onmiddellik te verwerk. Gevoelens het gewissel van volslae verstomming tot totale beneweldheid.

Die toneelstuk (byna te prosaies 'n woord vir so 'n "Bassoneske extravaganza") het in sy doel duidelik geslaag. Dit het mens in en uit Shakespeare se MIDSUMMER NIGHT'S DREAM meegevoer, van 'n fantasie towerwêreld tot 'n plotselinge landing terug op Moeder Aarde vir Antoinette Kellerman as 'n weldbedeelde koei. Die karakters en handeling word deur die gees van Shakespeare se komedie A MIDSUMMER NIGHT'S DREAM opgehef, gedisoriënteer en belaglik gemaak. Die tirannie van die liefde, met al sy verwarring, selfsutigheid, dwaasheid en voorspelbare onvoorspelbaarheid word 'n magiese komedie. Dit is wat Strauss in die vooruitsig stel indien Titania (Antoinette Kellerman) en Oberon (Peter Butler) hulle in hierdie lewe sou bevind - in 'n moderne vervreemde samelewing waarin die karakters die slagoffers word van hulle eie projeksies. Die onuitgesproke vraag wat Strauss so vermoedig aan ons stel is "Sal ons dit kan hanteer?" Derhalwe die fantasie, wat slegs 'n verbeeldingryke verwerking van die lewe is, 'n gemaklike opvatting van ons moderne samelewing - die eindelose soeke na en beheptheid met die self, wat liefde byna buite bereik stel. Maar selfs dít is 'n oorvereenvoudiging. Marthinus Basson slaag daarin om 'n toneelstuk van

Wagneriaanse proporsies op te hef tot 'n snel-bewegende, vlot en vaardige teatrale ervaring wat in die hande van 'n minder ervare regisseur op sy heel beste slaapwekkend sou wees en andersins blote marteling.

Die toneelveranderinge is vinnig - daar was immers te veel om tred te hou met telling - , subtiele verwysings en gespot (bv. die onderstebo Duitse vlag) en die simboliek is so flink dat mens letterlik nie weet wat om volgende te verwag nie.

Die sukses van die produksie is natuurlik die resultaat van deeglik georkestreerde spanwerk. Die opvoerings van die onderlinge akteurs was uitstekend, maar wat veel meer treffend was, was die noue samewerking. Antoinette Kellerman is wonderlik as 'n declassé en sletterige Titania. Peter Butler is boeiend as die hedendaagse Liberace doppelgänger, Oberon. Baie goeie spel is ook gelewer deur Gretha Brazelle wat skynbaar ongeforseerd 'n wonderlike oorgang maak van 'n slonseryge neurotiese hausfrau Helma na 'n seksbom wat haar soos 'n meermin oor 'n bomstomp drapeer. Elma van Wyk is briljant as 'n wonderlike "freaked-out" meisie en ook as die koketterige bediende. Gustav Geldenhuys is oortuigend as die effens arrogante Wolf en so ook David Clatworthy (alhoewel mens hom nie altyd

kon hoor nie) as die verbeeldinglose en iewat stuurse yuppie George, wat deurmekaar raak met die up-tight, ambisieuse en toevallig, nogal rassistiese Helen (Mary Dreyer).

Die kompleksiteit van die produksie met al sy visuele effekte weerspreek 'n baie eenvoudige waarheid, die onbevoegdheid van die drie paartjies om blywende liefde te vind wat die naam werd is.

Arnold Blumer se vertaling verdien kommentaar. Dit is immers meer as dít; dit is 'n verryking van die Afrikaanse taal. Hierdie vertaling vloei met filosofiese nuances en kom as die oorspronklike teks voor, wat uiteraard die kwaliteit van 'n vertaling bepaal.

Reëls soos "vrotvrye lewenstye" en vele ander van soortgelyke kundigheid is verstommend. Die volmaakte kunsvaardigheid wat deur so 'n uitdagende produksie vereis word, kan slegs met die lees van die oorspronklike Duits werklik waardeer word.

Met hierdie opvoering van "Die park" kom ons weer tot die besef dat kunstenaars soos Marthinus Basson en Arnold Blumer nie misgekyk moet word. Suid-Afrikaanse gehore moet blootgestel word aan kontemporêre Europese teater en produksies soos hierdie in 'n eie idioom, maak die teater dus ook ons eie.

Lafenis ná die musiekdroogte

HENNING VILJOEN by die opera

NA 'n periode van musikale drōogte kom TRUK met twee opwindende musikale belewenisse in 'n week na vore, met die aanbieding van "Turandot" en die jaarlikse SAL/TRUK Galakonsert. Na verlede jaar se fiasko het ons nou weer 'n konsert beleef wat die woord Gala regverdig.

In beide gevalle was die gemeenskaplike faktor wat die musikale sukses en opwinding verseker het die uitmuntende Italiaanse dirigent Carlo Franci. Hy het omonwonde weer eens bewys dat musiekmaak by die dirigent begin en eindig.

Franci het daarin geslaag om die normaalweg tam Nasionale-orkes met musikale vuur te begeester en om spel van hoogstaande gehalte te lewer. Dit is ook lanklaas dat die TRUK-koor met soveel resonante projeksie en oorgawe gesing het.

Ongeag of dit "Turandot", of die ouverture tot Rossini se "Il Barbiere di Siviglia", of Glinka se "Russlan en Ludmilla" ouverture, of selfs Johann Strauss se ietwat banale Bandiete Galop is, slaag Franci om teklens nuwe musikale nuances in die werke oop te dek. In "Turandot" het hy my telkens koue rillings in my rug laat kry met die reikwydte van die klankpalet wat hy in die opera ontgin het.

Die heraanbieding van Neels Hansen se veelgeroemde produksie van "Turandot" is soos beleë rooiwyn - dit word net beter en indrukwekkender. Daarom is dit jammer dat daar ongelukkig net een onverklaarbare regievoering in die klimaks van die opera ingesluit het. Sou die ysprinses, al het sy emosioneel gesmelt, haar plat op die naaf van haar rug brandend van begeerte voor Calf gaan neervel? Verwag 'n mens nie meer dekorum by 'n Oosterse prinses nie?

Sophia Larson oortuig as die ysige Turandot met haar koue Nordiese stem. Hoewel die hoë register nie altyd maklik projekteer nie, lewer sy 'n vertolking van hoë musikale meriete.

Giorgio Tieppo het in "Turandot" sowel as met die Galakonsert die harte van die Transvaalse operapubliek gesteel. Hy het getoon dat hy in die gewilde "sokkerlied" geensins vir sy meer beroemde landgenoot Pavarotti agteruit hoef te staan nie - geen wonder dat hy

die gehoor dan ook telkens met sy opwindende vertolking van "Nessum dorma" oorrampel het nie.

Met haar TRUK-debuut het die baie belowende Virginia Davids as Liu goeie oomblikke beleef, maar vokaal-tegnies lê die rol nie gemaklik in haar stem nie.

Die skitterende trio, Ping (André Howard), Pang (Barry Coleman) en Pong (George Kok), saam met Rouel Beukes as 'n uitmuntende Timur, het almal meegehelp om een van daardie rare opera-aande te verwesentlik waar alles meewerk tot 'n grootse musikale ervaring.

Ewe eens het die SAL/TRUK Galakonsert, met die jong Italiaanse sopraan Fiamma Izzo D'Amico en die tenoor Giorgio Tieppo gesorg vir 'n aand van loutere musikale lekkerte.

Fiamma Izzo D'Amico beskik oor 'n pragtige liriese stem, wat miskien nog nie oor die volume beskik vir al die arias wat sy aangedurf het nie, maar sy het gekompenseer met haar stylvolle vertolkings. Met haar fyn musikale aanvoeling is dit te verstane waarom sy op so 'n jeugdige leeftyd as 'n Karajan protegé die wêreldaandag op haar gefokus het. Wat 'n voorreg om hierdie talent op so 'n vroeë stadium op 'n plaaslike verhoog te kon hoor!

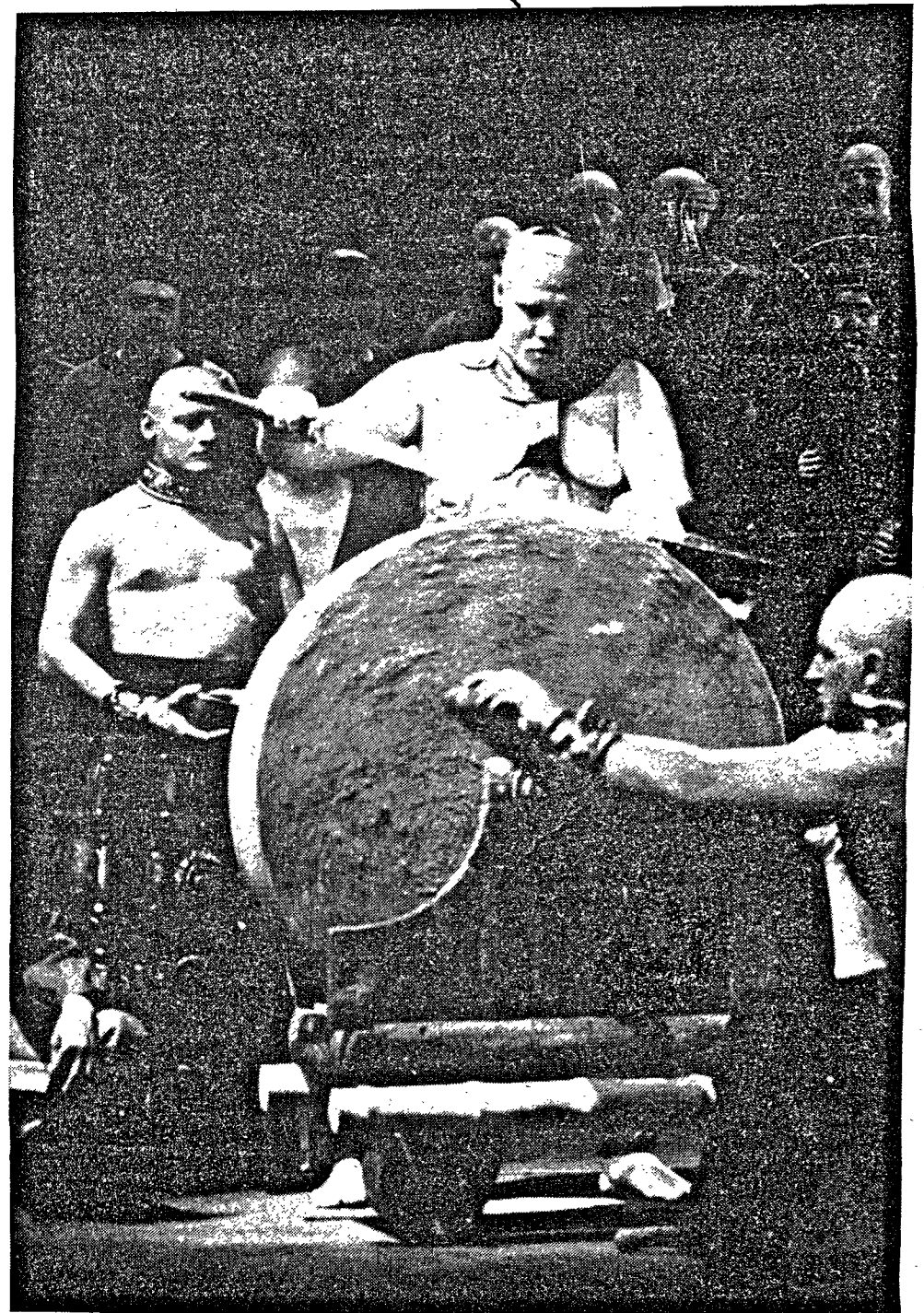
Hoe lyk dit met haar as Mimi in "La Bohème"? Haar meesleurende vertolking van "Mi chiamo Mimi" en die duet met Tieppo "O soave fanciulla" het net die aptyt gewek om beide in die volledige opera te hoor.

In skrilte kontras met dié twee hoogtepunte was KRUIK sa aanbieding van Donizetti se "L'Esir d'Amore" wat nie eers "provincz-bühne" staandaard gehaal het nie, maar eerder laat dink het aan 'n hoërskoolproduksie van 'n Gilbert en Sullivan opera - en dit was veronderstel om staatsgesubsidieerde opera te wees!

Die ondergang van die aanbieding was van die begin af in die orkes gepleeg deur die dirigent Louis Salemno wat nóg die orkes, nóg die sangers musikaal-ritmies kon integreer.

Verder was dit net Juan Pedro Garcia Marqués as Dulcamara wat enigszins die musikale standaard bereik het wat van 'n professionele operaverhoog verwag kan word.

Samuel Cook (Nemorino) en Sharon Rostorf (Adina) het teleurgestel die kere wat 'n mens hulle kon hoor en De Wet van Rooyen (Belcore) se huidige sangstandaard is net een groot verleentheid. Ek het ook gewonder wat

1985 se Ping, Pang en Pong

van die KRUIK-koor geword het wat vroeër vanjaar so in "Fidelio" beïndruk het.

Hierdie aanbieding van KRUIK het, soos met TRUK se aanbieding van dieselfde opera, net bevestig dat dit 'n werk is wat alleen aangedurf behoort te word as daar eerste klas sangers is, anders val dit totaal plat.

* Die 1990 Staatsteater Operastigting-toekenning is vanjaar na afloop van die SAL/TRUK Galakonsert aan die tenoor George Kok toegeken. Dis seker om nou te probeer

vergoed vir vroeë miskiening, want vantevore was die doel van die toekenning om te dien as 'n aanmoedigingsbeurs vir die ontwikkeling van belowende talent, soos dit ook duidelik blyk uit die vorige winners soos Rouel Beukes, Mathilda Hornsveld, Barry Coleman en André Howard. George Kok het al meer as sy belofte bevestig.

Nietemin George Kok verdien die erkenning en dit sal hom in staat stel om hom ten volle in die nuwe helde-tenoor 'fach' in te gawe, waarop hy hom deesdae begin toelê.

'Enemies' original and brave work

ENEMIES, A LOVE STORY
With Ron Silver, Lena Olin,
Anjelica Huston, Margaret
Sophie Stein
Director: Paul Mazursky

PETER GOLDSMID

CHOOSING one person to love nearly always has as its consequence the loss of freedom to love others. It's a loss that few people in the Western world seem able to accept - as evidenced by high rates of infidelity.

Nor does it help much to point out that the limitation is inherent in the meaning of choice itself.

But when you add to the tension between commitment and freedom the guilts and anguish of Holocaust survivors, relationships can become unbearably fraught and motivation ultimately impenetrable.

This is the theme of "Enemies, A Love Story" and it is just its refusal to yield pat explanations which makes director Paul Mazursky's movie adaptation of Isaac Bashevis Singer's novel so fascinating.

Herman (Ron Silver) is a concentration camp survivor who has married the Polish peasant girl (Margaret Sophie Stein) to whom he owes his life. But he mostly treats her like the family servant she once was, reserving his

passion for another camp survivor, Masha (Lena Olin).

Masha is as beautiful as his doting wife is plain. The lovers are consumed by passion and haunted by the horrors they have shared.

The New York of 1949 they inhabit is worlds away from wartime Poland, but present behaviour is shaped by past experience, though Mazursky's use of flashback is minimal - and all the more effective because of it. At times he uses only sound to recreate Herman's inescapable nightmare.

Herman's failure to leave his loyal wife is a product of guilt and inner paralysis rather than prudent assessment of Masha's instability.

So he leads two lives, succeeding only in keeping all three parties unhappy. But not the audience.

The story is handled with considerable humour. Herman's situation is painful, but it is also absurd and Mazursky treats it with a lightness of touch which maximizes the humour inherent in many of the situations.

Herman had married Yadwiga believing his first wife to have died in the camps. But as if his situation was not difficult enough, she unexpectedly turns up again. Their meeting is not an occasion for overflowing emotion of tender reunion. Instead they begin bickering, taking up no doubt where they left off when war and the Nazis separated them.

Anjelica Huston has a wonderful time with the part of Tamara, Herman's first wife. Dry,

cynical yet oddly tender, she soon perceives that Herman needs mothering and managing.

But he refuses her help, preferring to mess up his life in his own way. This leads to some near farcical situations, but tragedy is never far either.

The ending is deeply moving. We may not fully understand why Masha and Herman do the things they do, but they have become real people and we have come to care for them. It is upsetting that they refuse to give us a Hollywood happy ending, but they have given us something much rarer, a sense of real life and a palpable sense of loss at its missed opportunities.

Love is not enough, it seems, and the one you most love may do you most damage, all the more destructive for being unintended. It is in this sense that Herman and Masha are enemies.

"Enemies" is truly original work - and rather a brave one. Its complex and somewhat pessimistic vision is unlikely to have mass appeal. Nor is Mazursky always completely successful in expressing it.

But he does well enough to provide a fascinating and challenging experience to anyone prepared to bring a little thought and patience into the theatre with them. You'll have some fun, you'll be moved and maybe you'll think a bit about the choices you made in your own relationship.

And that's a lot, yes?

Director Paul Mazursky

Die SAUK beter wakker word

HANLI VILLIERS skryf oor TV

EN toe was ons al die tyd reg!

Gillian van Houten, wat Dinsdagaand vriendelik maar tog saaklik die SAUK se Engelse nuusdiens verlaat het ("This is not 'Good night' but 'Goodbye'." Glimlag. Uit.), is inderdaad Sondag een van die vier aanbieders van M-Net se "Doen dit"-musiek-finalé, "For the Sake of our Children".

Dit op sigself is nie aardskuddende nuus nie. Wat wel betekenisvol is, is dat sy nog een is van 'n hele rits top-aanbieders van die SAUK wat hul gewig by M-Net ingegooi het. Die feit dat Gillian nou een van die genooide aanbieders is van een van M-Net se grootste plaaslik-vervaardigde extravaganza laat 'n mens ook dink die gerugte dat sy haar binnekort permanent in die geledere van M-Net gaan bevind, is dalk nie sulke wilde stories nie. Volgens dié gerugte het M-Net Gillian 'n aardige sommetjie aangebied om betrokke te wees juis by sulke spesiale programme en later ook by nuus-uitsendings - sou die betaalkanaal die groen lig kry van die Regering vir die uitsaai van nuus.

Met "For the Sake of our Children" sluit M-Net sy landwyse "Doen dit"-veldtog af, waarmee hy Suid-Afrikers deur 'n verskeidenheid van programme wou aanmoedig om die wêreld 'n beter leefplek te maak vir hul kinders.

Gillian deel die verhoeg met Doreen Morris, Scot Scott en die akteur John Carson.

Die program word om 7 nm. vertoon en bevat musiek van ons beste plaaslike kunstenaars, onder andere P.J. Powers, Yvonne Chaka Chaka, Tsidi Leloka, André Schwartz, Alida White (Nataniël se 'belle'), John Cecil, Jennifer Ferguson en die Drakensbergse Seunskoor. Die musiek word ondersteun deur asembeurende spesiale effekte (s6 belowe die nuusverklaring), vuurwerkvertonings en danse.

Wat dié musiek-extravaganza 'n nuuttjie vir M-Net maak, is dat die program net oorspronklike plaaslike materiaal bevat en deur Bill Faure in die M-Net-ateljees vervaardig is.

TERUG na Gillian en wat haar bedanking by die SAUK vir dié instansie beteken. Onlangs nog is Gillian as die beste

vroulike aanbieder op TV aangewys deur die lesers van die Edgars Club-tydskrif. Voorheen is sy ook al aangewys as die beste TV-aanbieder. As dié 'moeder'-instansie nie binnekort iets doen omtrent die behoud van die lojaliteit van sy werknemers nie, gaan hy op 'n dag agterkom al sy beste mense het bedank en werk by M-Net.

Dink maar aan al die mense - top-mense - wat al van die SAUK na M-Net migreer het: Doreen Morris, eens die eerste swart kontinuïteitsaankondiger op TV1 en nou die glansmeisie van "Revue Plus"; Barry Ronge, eers by "Collage", nou ook by "Revue Plus"; Pieter Cilliers, bekroonde uitvoerende regisseur van "Potpourri" en nou uitvoerende regisseur van "Carte Blanche"; Ruda Landman en Derek Watts, albei by "Carte Blanche", waar aansienlik beter gebruik gemaak word van hul joernalistieke en aanbiedings-talente; en nou ook Barry Lambert, die man wat die seker die grootste sport-"coup" vir die SAUK vermag het: die verkryging van die uitsaai-egte van die Wêreldbeker-sokkerreeks. Lambert het vandesweek bekend gemaak het hy is aangestel as die nuwe hoof van M-Net se sportdepartement.

En dit is net die bekende name.

Geen wonder nie die SAUK dans behoorlik rond om die "aanslag" van M-Net af te weer. Die jongste nuus is juis dat die twee nuwe "diepte-nuusspanne", Penny Smythe en Pat Rogers, en Harald Pakendorf en Annette du Plessis oorsee gestuur gaan word om meer te leer omtrent die aanbieding van aktualiteitsprogramme soos Ted Koppel se "Nightline".

Hier te lande is Pieter, Derek en Ruda egter al lankal besig om presies dit met "Carte Blanche" te doen. (Toevallig het M-Net vroeër vanjaar vir Pieter Cilliers op dieselfde "pelgrimstog" na Amerika en Brittanje gestuur!)

RUDA en Gillian is egter twee bevoorregte vroue om hul talente s6 te kan uitleef te oordeel na 'n spesiale reeks waarmee M-Net op Sondagmiddag om 4:40 nm. begin.

"Women of the World" is in Londen vervaardig deur Sandra Carter en Richard Squire vir die maatskappy Women of the World Productions en is 'n huldeblyk aan die vrou van vandag. Deur middel van onderhoude wat vroue met vroue gevoer het in agttien verskillende lande word getoon hoe die wêreld verander het vir die vrou, en wat die moderne vrou se hoop en drome,

doelwitte en vrese is, en die mylpale wat sy al bereik het.

In van die episodes word gewys wat die "geisha"-leefwyse in Japan behels en word gesels met top-aktrises soos Duitsland se Hannah Schygulla en Brasilië se Sonia Braga (die sensuele spinnekopvrou in "Kiss of the Spiderwoman").

Yoko Ono praat oor die rol wat sy in haar man, die oud-Beatle John Lennon, se lewe gespeel het; madame Jehan Sadat vertel van haar stryd vir vroue-regte in Egipte; en Duitsland se Viola Hallman, die hoof van 'n staal-empire van etlike biljoene rande, bespreek die voortdurende oorlog tussen die twee geslagte.

Onder die sportsterre wat besoek word, is Chris Evert en Engeland se Olimpiese swemmer Lucinda Green. Die Russiese prima-ballerina Galina Ulanova staan haar eerste onderhoude in jare toe, en die Amerikaanse vegvlieënier Sheila O'Grady vertel van haar stryd om deur haar manlike kollegas aanvaar te word.

Van die vroue wat die onderhoude voer, is Jane Seymour, Jacqueline Bisset, Diahann Carroll en Michelle Lee.

M-Net het die hele reeks van agttien episodes gekoop en sal dit in die loop van die volgende paar maande vertoon. Sondag se episode word Woensdagmiddag om 12:05 nm. herhaal.

In die rolprente vanaand en die naweek tree die vrou ook sterk na vore (en in watter uiteenlopende gedaantes!), met Ken Russell se "The Boy Friend" Saterdagdagaand op TV1, en "9 to 5" en "Two Women" met Sophia Loren onderskeidelik vanaand en Sondagdagaand op TV4.

"The Boy Friend", s6 die Amerikaanse resensent Pauline Kael, "kon 'n pragtige klein musiekspel gewees het, met al die bittersoet vreugde van die jazz-typerk wat terselfdertyd dwaas en roerend was". Maar ongelukkig het die regisseur Ken Russell die eenvoudige gegewe s6 gekompliseer (die eerste opvoering van dié Sandy Wilson-musiekspel was al in 1953 in Londen) dat dit die kyker al sy vreugde ontnem.

Die uiteinde is 'n eindelose string virtuose nommers, met karakters wat dierbaar een-dimensioneel bly. Een s6 'n karakter is Twiggy, wat die assistent-verhoogbestuurder speel, verliet op die ster, wat uit die bloute aanges6 word om die vroulike ster se plek in te neem wanneer dié beseer word.

Laasgenoemde rol word deur Glenda

Jackson vertolk. " 'n Wonderlike kamee" beskryf Kael haar spel.

Kael is selfs minder positief oor die regie van "9 to 5", 'n feministiese wraakfantasie waarin drie kantoorwerkers (Lily Tomlin, Dolly Parton en Jane Fonda) hul lui, opgeblase en onsensitiewe baas ontvoer, martel en leer om vroue te waardeer. Dit word vanaand om 9.04 nm. op TV4 vertoon.

Die regisseur, Colin Higgins, noem sy "a young fossil who sets up flaccid, hand-me-down gags as if they were hilarious, and damned if the audience doesn't laugh".

Dit spreek boekdele vir die drie hoofspelers, meen Kael, dat die fliëk s6 'n groot treffer was en soms werklik snaakse tonele bevat het. Vreemd net, s6 sy, dat 'n mens half vergeet Fonda is in die omgewing - "she seems to get lost in the woodwork".

Sophia Loren het 'n Oscar as beste aktrise gewen vir haar rol in "Two Women" (Sondagdagaand om 9.04 nm. op TV4), waarin sy 'n Italiaanse ma speel wat saam met haar jong dogter probeer om van die verwoesting van die Tweede Wêreldoorlog te ontkom deur terug te vlug na haar geboortedorp in die berge.

Dit is 'n roerende prent, realities en met fyn regie deur Vittorio de Sica. Carlo Ponti is die vervaardiger. Eleanor Brown speel die rol van Loren se dogter, Rosetta, terwyl Jean Paul Belmondo die jong onderwyser speel wat op Rosetta verlief raak.

WAT van 'n prys vir die vreemdste uitsaaityd van die week? So-iets gek word nogal 'n werklikheid as 'n mens deur die SAUK se programroosters blaai.

Terwyl uiters vervelige programme soos die geskiedenisboekherhaling "Op spore na m6re", "The Ropers", selfs "Plekpot" of "Skattejag" in die spits-kyktyd uitgesaai word, word 'n uitstekende, hoogs vermaaklike, spannende dokumentêre program deur die Pulitzer-bekroonde joernalis Jack Anderson, "Who murdered JFK", op 'n Donderdagaand (22 November) om 11 nm. die nag uitgesaai.

In dié program, wat by 'n onlangse voorskou vir die pers gewys is, ondersoek Anderson die feite en bespiegeling rondom pres. Jack Kennedy se dood en trek verbande met 'n komplot van die CIA om Fidel Castro van Kuba te vermoor en dreigemente deur die Mafia om Kennedy uit die weg te ruim.

Stel maar die video-opnemers - verpligte toerusting as 'n mens met die SAUK se programopstellers te doene het!

Arme Ethel

HETTIE ABRIE kyk terug op 'n tyd toe vrouekunstenaars so skaars soos hoendertande was

DIE "Art Nouveau"-tydperk strek volgens geskiedskrywers vanaf 1890 tot 1910 en was 'n oorwegend "toegepaste" kunsbeweging. Die kunstenaars het kers opgesteek by (onder andere) Japanese ontwerp - ingevoerde porseleinstukke na Europa was destyds toegedraai in papier wat met Japanese illustrasies versier was. Verskeie boeke oor dekoratiewe Japanese kuns word ook gedurende die 1880's gepubliseer.

Verder word die kunstenaars beïnvloed deur die vereenvoudigde figuratiewe uitbeeldings van die Middeleeue. Plat kleurvlakke met swart omlynings word kenmerkend van die werk van die nuwe generasie. Die omlynings word "vloeiend en organies" - die gebruikelike stereotypering van Art Nouveau.

Soos gewoonlik word die kunsbeweging deur mans "oorheers". William Bradley (1868-1962) word die leidende figuur in Amerika. Maar Phillip Meggs verwys in sy lywige "A History of Graphic Design" (1983) na Ethel Reed (gebore 1876) as die eerste vrou wat nasionale prominensie verkry as grafiese ontwerper en illustreerder in die styl van die "nuwe kuns".

Vanaf 1894 werk sy slegs vier jaar lank as plakkaatontwerper vir die uitgewers Lamsons, Wolfe & Co. en Copeland & Day. Sy ontwerp verskeie plakkaate en werk aan 'n aantal geïllustreerde boeke, onder meer 'n reeks kinderverhale, waarvoor sy

Ethel Reed, 'n selfportret in die Beardsley-styl

'n Plakkaat vir Albert Morris Bagley se roman, 'Miss Traumerei'.

na Londen reis op instruksie van haar werkgewers.

Haar loopbaan eindig skielik in 1898 - "Perhaps she either married and abandoned her art or met an untimely death." Hierdie kriptiese opmerkings deur Meggs word gevolg met: "... it is unfortunate that such precocious early work did not see further development."

Ethel het haar kunsopleiding onder Laura Hill, die bekende miniatuurskilder begin.

Oor "Miss Ethel Reed, of Boston" skryf die meester Bradley in sy eie kuns-joernaal, "Bradley: His Book" (1896), die volgende inleidende paragraaf:

"It is worth nothing that so far this so-called 'poster movement' has brought into first prominence but one woman designer.

Whether this is due to a defect in the ordinary course of training for artistic purpose, from which young women students too seldom have the courage to break away, or is owing altogether to the lack of original inventiveness which women themselves evince, it would be hard to say."

In 'n artikel in die joernaal "The Poster" van November 1898, word na Ethel se werk verwys as baie "sweet" veral haar uitbeelding van vroue is nog "sweeter" as haar blomme. Maar 'n vergelyking van haar "oorversagdigde" plakkaat vir "Miss Traumerei" (1895), met die Beardsley-ontwerp vir Singer-klaviere (1894) beklemtoon ongelukkig haar beperkings! Net soos Bradley, gebruik "The Poster" die

kans om die posisie van vroue in die regte perspektief te plaas:

"One can understand that women have no originality of thought, and that literature and music have no feminine character, but surely women know how to observe, and what they see is quite different from that which men see... strictly speaking, women only have the right to practise the system of the impressionist. She herself can limit her efforts and translate her impressions and recompense the superficial by her incomparable charm, her fine grace, and her sweetness."

Wat het na 1898 van arme Ethel geword? Miskien het sy haar "kuns" oorboord gegooi soos Meggs spekuleer. Miskien het sy net bloot gatvol geraak.

Kinders kán skilder, ja!

Waar lê die verskille, presies, tussen die werk van Jackson Pollock, van Paul Klee en wonderlike, wonderlike Mark Rothko en die van party kinders? vra HAZEL WOODWARD

JULLE ken almal waarskynlik die afgesaagde ou "Wat is die gemors op jou mure? My kind kan mooier paintings maak!" wanneer gaste die kunswerke sien wat in jou huis hang. Hulle verwys gewoonlik nie net na die Neo-ekspressionistiese werk van byvoorbeeld Marie Strauss, Braam Kruger of Penny Siopsis nie, maar selfs na ou meesters soos Klee, Chagall, Miro, Hundertwasser of Kandinsky. (Afdrukke natuurlik!)

'n Kunswerk is nie minder kunswerk omdat hy deur iemand van sewe eerder as sewe-entertig gemaak word nie. Die feit dat die gaste impliseer dat kinders se werk gemors is, is net nog 'n aanduiding van die kind se politieke status in die gemeenskap. Dit is 'n blote feit dat kinders minderwaardig geag is omdat hulle geen politieke mag het nie, hulle het min regte en natuurlik, ons was almal daar. Ons was almal kinders. Ons het kindwees ontgroe. En dus word hulle werk onderskat en verontagsaam. Of erger, vorms in hulle werk word "herken"

as mense of diere en hul o so hulpvaardige moeders "help" hulle om gesiggies op hulle mandalas te plak.

Maar die vorm van 'n kunswerk het 'n estetiese waarde van sy eie, want bepaalde emosies en gevoelens kan nie deur iets anders gewek word nie. Dit is die maatstaf van 'n waardevolle stuk kuns. Deur die eeue is dit altyd die werke met estetiese formele ontwerp wat dierend is.

Die mandala-vorm (mandala beteken sirkel in sanskrit en word meestal gebruik in Oosterse gelowe om geometriese fatsoene binne konsentriese gestalte te beskryf) kom spontaan in die werk van twee- en drie-jariges voor. Die mandala-agtige sirkels is die teken van 'n kind se innige kunsgevoel en is belangrik as deel van die kind se kunsontwikkeling en as 'n verband tussen kinderkuns en grootmenskuns.

Waar lê die verskille, presies, tussen die werk van Jackson Pollock, van Paul Klee en wonderlike, wonderlike Mark Rothko en die van party kinders? Die volwassenes se werk is gewoonlik meer gespits op een idee - 'n konsep word gewoonlik deeglik ondersoek terwyl kinders gewoonlik liggies en intuïtief verskillende samestellings blootstel. Grootmense gebruik duurder en meer duursame toerusting - olieverf en skilderdoek teenoor kryt of plakkaatverf. Belangrikste, die volwasse kunstenaar het die vaardigheid om te skep wat hy wil en nie wat spontaan gebeur nie. Dit is die kunstenaar se kruis en sy hulp. Hy moet spontaniteit namaak.

Kinders integreer instinktief bewegings en gesigsveld, die waarneming van die hele vorm en die waarnemings van besonderhede, die stimulasie en die reaksie, en laastens, die estetiese plesier van die fisiese bevrediging van hulle spiere gebruik. Dus celebrate ons, en dans en sing, omdat kuns weer op die regte pad is sonder dat kunstenaars opgeskeep sit met eeue van optekening van historiese gebeure en dat daar direkte gedagtewisseling en begrip is tussen die werk van die kunstenaar as kind en as volwassene.

Gallery Standard Bank Sentrum

Hoek van Simmonds- en Fredrickstraat, Johannesburg
Posbus 3124, Johannesburg 2000. Faks 636-4975 Telephone (011) 636-2282

'n Uitstalling van tekeninge deur Karel Nel

is te sien vanaf

7 November - 29 Desember 1990

Galery-ure
Maandag tot Vrydag 08:00 - 16:30
Saterdag 08:00 - 12:30

Etensuurkonserte vir die publiek in die Galery op Woensdag
14, 21 en 28 November
13:00 - 14:00

Om parkering te reël, skakel 636-4231

Die Standard Bank van Suid-Afrika Beperk (Geregistreerde bank) Reg. no. 62/00738 06

SBSA 210228 15x3 BW

TEATER

JOHANNESBURG

Markteater, Breetstraat, Newtown. (011) 832-1641:

Hoofteater: A KISS ON YOUR KOEKSIESTER - Pieter-Dirk Uys. Tot 3 November.

Upstairs: STARBRITES deur Barney Simon en met Fats Dibeco en Arthur Molepe. Tot 10 November.

Laager: LAUGHING WILD met Vanessa

Cooke en Robert Whitehead. Tot 17 November. Warehouse: WEEKLY MAIL BOOKWEEK 4-9 November.

Alhambra-teater, Sive-wrightlaan, Doornfontein. (011) 402-7726: LEND ME A TENNER, 'n komedie met Rex Garner en Table Cronje open Sondag.

Leonard Rayne-teater, bo in die Alhambra: THE COCKTAIL HOUR

met Sean Taylor. Tot 17 November.

André Huguenet-teater, Kapteijnsstraat 14, Hillbrow. (011) 402-6174: PLAYBOYS, 'n jags-komedie deur Deon Opperman en Garth Holmes. Tot Januarie.

Windybrow, Nuggetstraat, Hillbrow. (011) 720-7009:

Dairo: DEAR MRS STEYN, Wilma Snyman se eenmanvertoning. Tot 3 November.

Adcock-Ingram: IN KAMERA. Francols Swart regsleer Sandra Prinsloo en Gys de Villiers in

Sartre se stuk. Tot 3 November. KOMBUIS BLUES, Jeanne Goosen se eenvroustuk met Trudie Taljaard open op 6 November.

Alexanderteater, Slemensstraat 36, Braamfontein. (011) 720-7009: INHERIT THE WIND, met Graham Hopkins, James Borthwick en Susan Danford en met Terrence Shank as regsleer. Tot 10 November.

In Engeland. Voorskou 8, open 9 November. Opera: LA BOHEME. Puccini se opera op 10, 12, 14, 17, 19, 21 en 24 November.

Baxter, Hoofweg, Rosebank. Tel. (021) 685-7880:

Hoofteater: JUNO AND THE PAYCOCK. Sean O'Casey se klassieke stuk met Shaleen Surtle-Richards en Gollath Davids. Tot 10 November.

Stagedoor: THE MUSIC OF THE NIGHT, Andrew Lloyd Weber se

musiekmet Lana Green, Robert Finlayson en Lisa Melman. Tot 26 Januarie.

Studio: A BIT OFF THE MARK, Mark Banks se nuwe revue oor die nuwe Suid-Afrika en die volgende een ook. Tot 11 November.

ROLPRENTE

****Voortreflik
****Sterk aanbeveel
***Sien gerus
**So-so
Prente sonder sterretjies is nog nie beoordeel nie

***GHOST - Spanningsriller en liefdesverhaal met Patrick Swayze, Demi Moore en Whoopi Goldberg.

***ROMERO - Die ware verhaal van 'n aartsbiskop in San Salvador wat in 1980 vermoor is. Met Raul Julia.

***THE FRESHMAN - Marlon Brando is 'n grootkop in die mafia wat 'n jong man by hul onheilige bedrywighede intrek. Ligte vermaak.

***THE FOURTH REICH - Roby Leibbrandt en die Nazi-komplot om Suid-Afrika oor te neem.

***TOTAL RECALL - Schwarzenegger, futuristiese avonture, geen kinders 2 tot 19, amper verbied gewees, wat

meer wil jy weet.
***THE OUTSIDE CHANCE OF MAXIMILIAN GLUCK - 'n klavier-spelende Joodjie begin net voor sy Bar Mitzvah wonder oor die lewe.

***DEALERS - In die tradisie van Wall Street, met Rebecca DeMornay.

***PRESUMED INNOCENT - Harrison Ford in 'n spanningsriller.

***ROMUALD ET JULIETTE - Franse komedie

***DICK TRACY - Beroemde strokieskarakter gespeel deur Warren Beatty.

***FIGHTING JUSTICE - Twee advokate speel speurder om korrupte aan die kaak te stel. Met James Woods en Robert Downey Jnr.

***PRETTY WOMAN - Richard Gere is 'n sake-man wat per ongeluk op 'n prostituee verlief raak. Julia Roberts (van Steel Magnolias-faam) is die prostituee.

***TEN LITTLE INDIANS -

***THE LITTLE MERMAID - Hans Christian Anderson se verhaal oor 'n meermis wat graag 'n mens wil word. Wenner van twee Academy-toekennings.

***THE HARD II - DIE HARDER - Bruce Baby is terug om die keer nog harder te probeer om nie op 'n gruwelike manier doodgemaak te word nie.

***THE HARD II - DIE HARDER - Bruce Baby is terug om die keer nog harder te probeer om nie op 'n gruwelike manier doodgemaak te word nie.

***THE HARD II - DIE HARDER - Bruce Baby is terug om die keer nog harder te probeer om nie op 'n gruwelike manier doodgemaak te word nie.

***THE HARD II - DIE HARDER - Bruce Baby is terug om die keer nog harder te probeer om nie op 'n gruwelike manier doodgemaak te word nie.

***THE HARD II - DIE HARDER - Bruce Baby is terug om die keer nog harder te probeer om nie op 'n gruwelike manier doodgemaak te word nie.

***THE HARD II - DIE HARDER - Bruce Baby is terug om die keer nog harder te probeer om nie op 'n gruwelike manier doodgemaak te word nie.

***THE HARD II - DIE HARDER - Bruce Baby is terug om die keer nog harder te probeer om nie op 'n gruwelike manier doodgemaak te word nie.

***THE HARD II - DIE HARDER - Bruce Baby is terug om die keer nog harder te probeer om nie op 'n gruwelike manier doodgemaak te word nie.

NU METRO THEATRES

NOW SHOWING: 2-8 NOVEMBER
BOOK AT COMPUTICKET

NU METRO 1-6 HYDEPARK 447-3091	NU METRO 1-6 BEDFORDVIEW 616-6828
GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
PRESUMED INNOCENT Harrison Ford, Brian Dennehy (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	PRESUMED INNOCENT Harrison Ford, Brian Dennehy (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
ROMERO Raul Julia, Ana Alicia (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	GREMLINS 2 THE NEW BATCH Phoebe Cates, John Glover (2-8) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BIRD ON A WIRE Mel Gibson, Goldie Hawn (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	BETSY'S WEDDING Molly Ringwald, Alan Alda (2-12) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ENEMIES, A LOVE STORY Ron Silver, Lena Olin (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	BIRD ON A WIRE Mel Gibson, Goldie Hawn (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
MANIFESTO Eric Stoltz, Simon Callow (2-21) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	ENEMIES, A LOVE STORY Ron Silver, Lena Olin (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NU METRO CITY 1-8 (Formerly Star City) Cnr. CLAIM/PLEIN ST. 337-3033/23-5871 Parking at Jack Mincer	NU METRO 1-7 HILLBROW 725-1095
GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	PRESUMED INNOCENT Harrison Ford, Brian Dennehy (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
PRESUMED INNOCENT Harrison Ford, Brian Dennehy (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	ROMERO Raul Julia, Ana Alicia (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
CRAZY CAMERA Candid Camera Comedy (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	BIRD ON A WIRE Mel Gibson, Goldie Hawn (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BIRD ON A WIRE Mel Gibson, Goldie Hawn (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	PRETTY WOMAN Richard Gere, Julia Roberts (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
CHAMELEON Michael Nouri, Shawn Weatherly (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	GREMLINS 2 THE NEW BATCH Phoebe Cates, John Glover (2-8) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
AMERICAN NINJA 4 Michael Dudikoff, David Bradley (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	ENEMIES, A LOVE STORY Ron Silver, Lena Olin (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
PRETTY WOMAN Richard Gere, Julia Roberts (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	NU METRO RANDBURG 787-0340
DAYS OF THUNDER Tom Cruise, Robert Duvall (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	ARTS NORWOOD 483-1680
NU METRO 1-2 BALFOUR PARK 887-8548	SHARE THEATRES 494-1137 1-8 ALL ADMISSIONS R2,50
GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
PRESUMED INNOCENT Harrison Ford, Brian Dennehy (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	PRETTY WOMAN Richard Gere, Julia Roberts (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NU METRO 1-2 ALBERTON 907-2362	DICK TRACY Warren Beatty, Madonna (PG 2-8) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	AMERICAN COMMANDOS Christopher Mitchum, John Phillip Law (2-14) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BIRD ON A WIRE Mel Gibson, Goldie Hawn (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	CAGED FURY Bernie Williams, Taffy O'Connell (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
LEBA KLERKSDORP (018) 24564	BOXERS ADVENTURE Angela Mao (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BIRD ON A WIRE Mel Gibson, Goldie Hawn (2-10 PG) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	MESSSENGER Fred Williamson (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	CRAZY CAMERA Candid Camera Comedy (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
VAAL VEREENIGING (016) 21-1339	MEGACITY NU METRO MMABATHO (0140) 2-3553
GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	DICK TRACY Warren Beatty, Madonna (PG 2-8) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
PRESUMED INNOCENT Harrison Ford, Brian Dennehy (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	DAYS OF THUNDER Tom Cruise, Robert Duvall (A) MON-FRI: 8.00, 8.30 SAT: 2.30, 6.00, 8.30
MIDRAND CONSTANTIA (011) 805-4266	PRETTY WOMAN Richard Gere, Julia Roberts (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
BIRD ON A WIRE Mel Gibson, Goldie Hawn (2-10 PG) MON-FRI: 8.00, 8.30 SAT: 2.30, 6.00, 8.30	TALK RADIO Eric Bogosian, Alec Baldwin (2-16)
DAYS OF THUNDER Tom Cruise, Robert Duvall (A) MON-FRI: 8.00, 8.30 SAT: 2.30, 6.00, 8.30	DIE HARD 2 Action (2-16)
CINE MMABATHO SUN HOTEL (0140) 2-1144 EXT. 2830	

NU METRO THEATRES PRETORIA

Now Showing 2-8 November

NU METRO OSCAR
Jeppie Street, Sunnyside 341-7682

Presumed Innocent
Thriller (2-18)
Harrison Ford, Brian Dennehy
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

NU METRO SUNNYSIDE
Esselen Street 44-9867

GHOST
A haunting love story (2-14)
Patrick Swayze, Demi Moore
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

NU METRO VILLAGE 1-2
Sunnyside 44-6096

Bird on a Wire
Action Comedy (2-10 PG)
Mel Gibson, Goldie Hawn
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Betsy's Wedding
Comedy (2-12)
Molly Ringwald, Alan Alda
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-7
Menlyn Park 47-4568

GHOST
A haunting love story (2-14)
Patrick Swayze, Demi Moore
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

TOTAL RECALL
Action Thriller (2-19)
Arnold Schwarzenegger
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Pretty Woman
Romantic Comedy (2-14)
Richard Gere, Julia Roberts
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

Days of Thunder
Blazing Action (A)
Tom Cruise, Robert Duvall
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Enemies, A Love Story
Award-winning Human Drama (2-18)
Ron Silver, Lena Olin
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

Bird on a Wire
Action Comedy (2-10 PG)
Mel Gibson, Goldie Hawn
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Presumed Innocent
Thriller (2-18)
Harrison Ford, Brian Dennehy
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

BIRD ON A WIRE
Action Comedy (2-10 PG)
Mel Gibson, Goldie Hawn
MON-FRI: 6.00, 8.30 SAT: 2.30, 6.00, 8.30

Days of Thunder
Blazing Action (A)
Tom Cruise, Robert Duvall
MON-FRI: 6.00, 8.30 SAT: 2.30, 6.00, 8.30

NU METRO NELSPOORT 1-3
The Promenade (01311) 25767

GHOST
A haunting love story (2-14)
Patrick Swayze, Demi Moore
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

The Little Mermaid
A Walt Disney Animated Adventure (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30

INTERNAL AFFAIRS
Action Richard Gere, Andy Garcia (2-19)
DAILY: 5.15, 7.45, 10.00

The Hunt For Red October
Super Action and Suspense
Sean Connery, Alec Baldwin
DAILY: 10.00, 2.15, 5.15, 8.00, 10.30

BOOK AT COMPUTICKET

NU METRO THEATRES

NOW SHOWING: 2-8 NOVEMBER
BOOK AT COMPUTICKET
(EXCEPT MITCHELL'S PLAIN)

NU METRO CLAREMONT 1-6 THE ATRIUM	NU METRO STUTAFORDS 1-3 TOWN SQUARE 25-1618
OPENS 16 NOVEMBER	GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
OPENS 16 NOVEMBER	PRESUMED INNOCENT Harrison Ford, Brian Dennehy (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
OPENS 16 NOVEMBER	ENEMIES, A LOVE STORY Ron Silver, Lena Olin (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
OPENS 16 NOVEMBER	NU METRO FISH HOEK 1-3 TOWN SQUARE 82-2404
OPENS 16 NOVEMBER	GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
OPENS 16 NOVEMBER	PRESUMED INNOCENT Harrison Ford, Brian Dennehy (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NU METRO SEA POINT 1-4 MAIN ROAD 434-7951	AMERICAN NINJA 4 Michael Dudikoff, David Bradley (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	NU METRO BRACKENFELL 1-4 CHECKERS CENTRE 881-8100
PRESUMED INNOCENT Harrison Ford, Brian Dennehy (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
TOTAL RECALL Arnold Schwarzenegger (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	TOTAL RECALL Arnold Schwarzenegger (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ENEMIES, A LOVE STORY Ron Silver, Lena Olin (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	PRESUMED INNOCENT Harrison Ford, Brian Dennehy (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NU METRO OSCAR ADDERLEY STREET 45-2585	AMERICAN NINJA 4 Michael Dudikoff, David Bradley (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ROMERO Raul Julia, Ana Alicia (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO 1-7 GOODWOOD STARNET 1-7 GOODWOOD
NU METRO RONDEBOSCH MAIN ROAD 685-4569	OPENS 30 NOVEMBER
GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	OPENS 30 NOVEMBER
NU METRO 1-2 MITCHELL'S PLAIN 32-2040	OPENS 30 NOVEMBER
INTERNAL AFFAIRS Richard Gere, Andy Garcia (2-19)	OPENS 30 NOVEMBER
BETTER TOMORROW Jackie Chan (2-12)	OPENS 30 NOVEMBER
PLUS AGTER ELKE MAN Steve Hofmeyr, Dulcie van den Bergh (PG 2-10) MON-FRI: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	OPENS 30 NOVEMBER

GALERIE

JOHANNESBURG

Natalie Knight-gallery: The Forgotten Planet, skilderye deur Wendy Anziska-Isaacs van 4 tot 20 November. Laer Mail, Hyde Park Corner, Jan Smutslaan. (011) 880-2212. Maandae tot Vrydae 9.00vm - 5.30nm, Saterdag 9.00vm - 2.00nm.

Johannesburgse Kunsmuseum: Jo'burg City: Whose City? Foto's van die lewe in die binnestad en voorstede tot 9 Desember in die Drukkamer, Joubertpark. (011) 725-3130. Dinsdae tot Sondag 10.00vm - 5.00nm.

Thupelo-gallery by Fuba: Skilderye, tekeninge en beelde deur Vincent Baloyi, Nhlamhla Xaba, Lofth Riedel en Nat Mokgosi. oorkant die Markteater in Breetstraat, Newtown. (011) 836 0561. Maandae tot Vrydae 10.00vm tot 5.00nm, Saterdag 10.00vm tot 3.00nm.

Everard Read-gallery: Onlangse skilderye deur Helmut Starcke tot 13 November. Jelliscoolaan 6, Rosebank. (011) 788-4805. Maandae tot Saterdag 9.00vm - 6.00nm, Sondag 1.00-6.00nm.

Gallery on the Market: Nuwe werk deur Judith Mason tot 6 November. Wolhuterstraat 50, Newtown. (011) 492-1028. Maandae tot Vrydae 9.30vm - 5.30nm, Saterdag 9.00vm-4.30nm.

Goodman-gallery: Simona Foggitt en Marion Arnold. 4 tot 24 November. Hyde Square 3b, Hydepark, Sandton. (01

ONAFHANKLIKE ROLPRENTEATERS

KAAPSTAD

LABIA - Oranjestraat 68. (021) 245927:

Vrydag 2:

Skerm I: 3.30: A HANDFUL OF DUST. 5.45: WITHOUT A CLUE. 7.45: CHOUANS. 10.15: A HANDFUL OF DUST. Skerm II: 4.00: TALK RADIO. 6.00: PAPERHOUSE. 8.00: THE FABULOUS BAKER BOYS. 10.15: PARENTS.

Saterdag 3:

Skerm I: 2.00: THE FABULOUS BAKER BOYS. 4.15: PARENTS. 5.45: CHOUANS. 8.15: A HANDFUL OF DUST. 10.30: PAPERHOUSE. Skerm II: 2.00: WITHOUT A CLUE. 4.00: A HANDFUL OF DUST. 6.15: THE FABULOUS BAKER BOYS. 8.30: TALK RADIO. 10.30: PARENTS.

JOHANNESBURG

MINI CINE - Pretoriastraat 49, Hillbrow. (011) 642-8915:

Vandag en môre: LEGEND. Spesiale laataandvertoning vandag en môre om 11.nm: SCARFACE. Maandag 5 tot Saterdag 10: Wm Wenders se WINGS OF DESIRE. Vertonings is om 3.00, 6.00 en 9.00nm.

SK WORD NOU VERTOON ROLPRENTE

KONSIESSIE PRYSE VIR STUDENTE EN SKOLIERE BY ALLE VERTONINGS

TEATERS VOORUITBESPREKING BY COMPUTICKET (NAVRAE (021) 21-4715)

Kenilworth Sentrum

4 Teater Kompleks, TEL. 863-1209

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

A.W.O.L. 'ASSENT WITHOUT LEAVE' HULLE NET HON DEEN KEUSE GEEGIE NIE... (2-16)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

PRESUMED INNOCENT Versaans - 'Moord' misdaadroman (2-16)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

TOTAL RECALL GEEN PERSONE 2:19 SAL TOEGELAAT WORD

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

FIGHTING JUSTICE (2-18)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

A.W.O.L. 'ASSENT WITHOUT LEAVE' HULLE NET HON DEEN KEUSE GEEGIE NIE... (2-16)

SAT ALLEEN: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

THE NEW ADVENTURES OF PIPPI LONGSTOCKING

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

MUSIC BOX (0.7-210)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

PRESUMED INNOCENT (2-16)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (ALMAL)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

TOTAL RECALL GEEN PERSONE 2:19 SAL TOEGELAAT WORD

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

TEENAGE MUTANT NINJA TURTLES

VRY: 10.00, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

FIGHTING JUSTICE (2-18)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

Maynard Mail Wynberg

HOOFWEG, TEL. 761-0131

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

A.W.O.L. 'ASSENT WITHOUT LEAVE' HULLE NET HON DEEN KEUSE GEEGIE NIE... (2-16)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

TOTAL RECALL GEEN PERSONE 2:19 SAL TOEGELAAT WORD

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (ALMAL)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

THE FOURTH REICH (ALMAL)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

ROSALE GOES SHOPPING (ALMAL)

VRYDAG: 10.00, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

MUSIC BOX (0.7-210)

Goue Akker

MIDDESTAD, TEL. 26-2720

DAAGLIKS: 10.00, 12.30, 2.45, 5.45, 8.00, 10.15 nm

A.W.O.L. 'ASSENT WITHOUT LEAVE' HULLE NET HON DEEN KEUSE GEEGIE NIE... (2-16)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

TOTAL RECALL GEEN PERSONE 2:19 SAL TOEGELAAT WORD

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (ALMAL)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

TOTAL RECALL GEEN PERSONE 2:19 SAL TOEGELAAT WORD

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

AGTER ELKE MAN (0.7-210)

SATERDAG ALLEEN: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

THE NEW ADVENTURES OF PIPPI LONGSTOCKING

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

TOTAL RECALL GEEN PERSONE 2:19 SAL TOEGELAAT WORD

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

AGTER ELKE MAN (0.7-210)

VRY/SAT: 2.30 tot 7.00 nm

BIRD ON A WIRE (0.7-210)

VRY/SAT: 4.45 tot 8.15 nm

TOTAL RECALL GEEN PERSONE 2:19 SAL TOEGELAAT WORD

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (ALMAL)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

BIRD ON A WIRE (0.7-210)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (ALMAL)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

THE FOURTH REICH (ALMAL)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

ROSALE GOES SHOPPING (ALMAL)

VRYDAG: 10.00, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

MUSIC BOX (0.7-210)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

PRESUMED INNOCENT (2-16)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (ALMAL)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

THE FOURTH REICH (ALMAL)

DAAGLIKS: 9.45, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 nm

STER-KINEKOR 2 NOVEMBER - 8 NOVEMBER VROEE BESPREKINGS BY COMPUTICKET NAVRAE (011) 331-9991 - ALMAL WELKOM

SENTRAAAL NOORD OOS WES

ROLPRENTE LET WEL ALLE ROLPRENTE VERANDER VRYDAG

PRETORIA COMPUTICKET NAVRAE (012) 322-7460

PRETORIA

KINE ENTERTAINMENT CENTRE 331-3841/2

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

A.W.O.L. 'N SPANNINGVOLLE AKSIE RILLER MET JEAN-CLAUDE VAN DAMME!' (2-16)

TOTAL RECALL (2-19)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

FRIGHT NIGHT 2 (2-12)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

GREMLINS 2 (VV2-8)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

FIGHTING JUSTICE (2-16)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

BIRD ON A WIRE (VV2-10)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

PRETTY WOMAN (2-14)

DAAGLIKS: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

PRESUMED INNOCENT (2-18)

DAAGLIKS: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

DIE HARD 2 (2-16)

DAAGLIKS: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

VOLGENDE AANBIEDINGS 9 Nov - FORD FAIRLANE (2-19)

9 Nov - DAMNED RIVER (2-16)

ONDERDAK PARKERING BESKIBBAAR BY VOORSTEGANG NA KINE CENTRE NA 4 NM MAAN-VRY, SAT, HELE DAG

KINE HILLBROW 1-3 725-3134/725-2061

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

A.W.O.L. 'N SPANNINGVOLLE AKSIE RILLER MET JEAN-CLAUDE VAN DAMME!' (2-16)

TOTAL RECALL (2-19)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

FIGHTING JUSTICE (2-16)

SAT 3 NOV 10.00, 12.15, 2.30 nm

THE NEW ADVENTURES OF PIPPI LONGSTOCKING Slegs R3 per kind (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

FRIGHT NIGHT 2 (2-12)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

A.W.O.L. (2-16)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

DOWNTOWN (2-18)

SAT 3 NOV 10.00, 12.15, 2.30 nm

TEENAGE MUTANT NINJA TURTLES Slegs R3 per kind (A)

DAAGLIKS: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

PRESUMED INNOCENT (2-18)

SAT 3 NOV 10.00, 12.15, 2.30 nm

THE LITTLE MERMAID Slegs R3 per kind (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

TOTAL RECALL (2-19)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

TOTAL RECALL (2-19)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

FIGHTING JUSTICE (2-18)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (A)

SANDTON CITY 1-9 783-4430/1

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm

A.W.O.L. 'N SPANNINGVOLLE AKSIE RILLER MET JEAN-CLAUDE VAN DAMME!' (2-16)

THE FRESHMAN (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

FRIGHT NIGHT 2 (2-12)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

TOTAL RECALL (2-19)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

AGTER ELKE MAN (VV2-10)

SAT 3 NOV 10.00, 12.15, 2.30 nm

THE LITTLE MERMAID Slegs R3 per kind (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

VOLGENDE AANBIEDING 9 Nov - FORD FAIRLANE (2-19)

9 Nov - DAMNED RIVER (2-16)

ONDERDAK PARKERING BESKIBBAAR BY VOORSTEGANG NA KINE CENTRE NA 4 NM MAAN-VRY, SAT, HELE DAG

KINE HILLBROW 1-3 725-3134/725-2061

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

A.W.O.L. 'N SPANNINGVOLLE AKSIE RILLER MET JEAN-CLAUDE VAN DAMME!' (2-16)

TOTAL RECALL (2-19)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

FIGHTING JUSTICE (2-16)

SAT 3 NOV 10.00, 12.15, 2.30 nm

THE NEW ADVENTURES OF PIPPI LONGSTOCKING Slegs R3 per kind (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

FRIGHT NIGHT 2 (2-12)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

A.W.O.L. (2-16)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

DOWNTOWN (2-18)

SAT 3 NOV 10.00, 12.15, 2.30 nm

TEENAGE MUTANT NINJA TURTLES Slegs R3 per kind (A)

DAAGLIKS: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

PRESUMED INNOCENT (2-18)

SAT 3 NOV 10.00, 12.15, 2.30 nm

THE LITTLE MERMAID Slegs R3 per kind (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

THE FRESHMAN (A)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

TOTAL RECALL (2-19)

DAAGLIKS: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

VRYPDAG 2

- TV1**
- 5.15 Larry King
  - 6.00 Goele Mōre SA
  - 8.25 Health Week
  - 1.00 Headline News
  - 1.30 Business Day
  - 2.30 Opvoedkundig
  - 3.00 The Best Is Yet To Come
  - 3.30 The Raccoons
  - 4.00 Bible Story
  - 4.05 Santa Barbara
  - 4.30 Another Life
  - 5.00 Grapevine
  - 5.15 Fast Forward
  - 5.45 News
  - 6.00 TopSport
  - 7.05 Star Trek
  - 8.00 Nuus
  - 8.45 Police File
  - 9.00 Nagloper
  - 9.55 Die nuwe lid vir Illinois
  - 11.00 Misdaadjoernaal
  - 12.00 Oordenking

TV2

- 4.13 Ernest Hemingway - Rough Diamond
- 5.57 Magic Magic
- 6.27 Oordenking
- 6.30 Ondersoekprogram
- 6.45 Nuus
- 7.16 Shoppers Surprise
- 8.01 Video Juke Box
- 8.45 Nuus

TV3

- 4.13 Ernest Hemingway
- 5.57 Magic Magic
- 6.27 Oordenking
- 6.30 Nuus
- 7.00 Ondersoekprogram
- 7.16 Shoppers Surprise
- 8.01 Video Juke Box
- 8.45 Nuus

TV4

- 5.00 TopSport
- 9.04 9 To 5
- 10.57 MASH
- 11.24 Muzik a la Carte

M-NET

- 10.30 Teachers
- 12.15 Face To Face: The Flip Side Of Arsenio Hall
- 3.00 Zoobilee Zoo
- 3.25 The Smurfs
- 3.50 Starcom
- 4.15 The Super Mario Bros Super Show
- 4.40 Eko-boffins
- 5.00 Hot Hits
- 5.55 Jake's Fitness Minute Ooptyd
- 6.00 Loving
- 6.29 Hyperama Price-Busters
- 6.30 The World of National Panasonic Intekenare
- 7.00 Surrender
- 8.40 Mud and Glory
- 9.00 Malone
- 10.30 Willie Shoemaker's Last Ride
- 11.00 Crooks and Coronets
- 12.40 Race With The Devil

SATERDAG 3

TV1

- 5.57 Oggendboodschap
- 6.00 Daar's hoop
- 6.30 Landbou
- 7.00 Goelemōre SA
- 9.00 Opvoedkundig
- 11.00 Oskapades
- 11.10 Die Waaghals
- 12.00 TopSport
- 6.00 Nuus
- 6.15 Kompas
- 6.20 Wiesewysie
- 7.05 Hardcastle en McCormick
- 8.00 News
- 8.35 Men
- 9.30 The Boy Friend
- 11.55 Goodbye New York
- 1.25 Epilogue

TV2/3

- 11.00 Opvoedkundige programme
- 3.00 TopSport
- 6.27 Oordenking
- 6.30 Nuus
- 7.01 Speletjieprogram
- 8.00 Top 20

TV4

- 6.00 Mr Belvedere
- 9.07 Skattejag
- 10.06 Murphy Brown
- 10.33 Sonny Spoon
- 11.26 After Hours

12.09 TopSport

M-NET

- 7.00 K-TV
- 11.00 Fatal Judgement
- 12.40 CBS New Sunday Morning
- 1.00 A Rain Forrest remedy
- 1.30 a Killing Rain
- 2.30 Tomorrow's World: Chernobyl
- 3.00 The World of National Panasonic
- 4.00 Motorsport
- 4.30 Rugby Ooptyd
- 6.00 The People Next Door
- 6.30 Three's Company Intekenare
- 7.00 For The Sake Of Our Children
- 9.00 Little Shop Of Horrors
- 10.30 Hot Hots Special
- 11.30 Frances
- 1.45 Frantic

SONDAG 4

TV1

- 5.45 TopSport
- 12.30 The Joy Of Music
- 1.00 Tao Tao
- 1.30 ZETI
- 1.40 Chip 'n Dale
- 2.05 A Charlie Brown Celebration
- 2.50 Die Waltens
- 3.45 Collage
- 4.40 Beyond 2000
- 5.30 Impetus
- 5.45 Kruis en Kronlek
- 6.25 Skat in Kleipotte
- 6.40 Met Woord en Lied
- 7.00 50/50
- 8.00 News
- 9.00 Applause
- 9.00 The Best of Lerner and Lowe
- 22.40 A Look at the Book

TV2

- 12.01 TopSport
- 5.57 National Geographic Explorer
- 6.30 Nuus
- 6.45 Ondersoekprogram
- 7.01 Imbono
- 7.21 Koormusiek
- 7.50 Masakhane
- 8.10 Masimdumise

TV3

- 12.01 TopSport
- 5.57 JF & M Terrace
- 6.30 Nuus
- 6.45 Ondersoekprogram
- 7.01 Mahlasedi a Tumelo
- 7.50 Koormusiek
- 8.40 Le Reng?

TV4

- 10.00 Impressions
- 12.00 TopSport
- 9.04 Two Women
- 22.46 Sing Country Special II
- 11.49 TopSport

M-NET

- 7.00 Indiese programme
- 10.30 Portugese programme Intekenare
- 1.30 Garfield Special
- 2.00 Mac and Mutley
- 2.30 The Adventurer
- 3.00 Buckaroo Banzai
- 4.40 Women of the World
- 5.00 Sokker Ooptyd
- 6.00 Nog Sokker Intekenare
- 7.00 Carte Blanche
- 8.00 Bon Voyage
- 8.30 Street Smart
- 10.05 Cover Story: Don Johnson
- 10.30 Miracles

MAANDAG 5

TV1

- 5.15 Larry King
- 6.00 Goele Mōre SA
- 8.25 Showbiz
- 1.00 Headline News
- 1.30 Business Day
- 2.30 Teleschool
- 3.00 Educational
- 3.30 Hattytown Tales
- 3.45 Pumpkin Patch
- 4.00 Bible Story
- 4.05 Santa Barbara
- 4.30 Webster
- 5.00 Innovations
- 5.15 Lassie

Hoogtepunte:

Vandag:

"Mud and Glory - Home Town Heroes, Bob Scott & Don Clarke" om 8:40 nm. op M-Net vertel meer van die bekendste All Black-rugbyhelde van die verlede.

Saterdag:

"Little Shop Of Horrors" om 9 nm. op M-Net is 'n nuwe weergawe van die bekende musiekspel, met die regisseur van The Muppet Show, Frank Oz, aan die stuur.

"Vir die nagule is daar "Goodbye New York" om 11:55 nm. op TV1, 'n komedie oor 'n New Yorkse vrou (Julie Haggerty) wat op pad na Parys op die vliegtuig aan die slaap raak en in die middel van nêrens aanland.

Sondag:

"The Best of Lerner and Loewe" om 9:25 nm. op TV1 is 'n nostalgiese huldeblyk aan dié komponiste-paar se bekendste werke, met uittreksels uit "My Fair Lady", "Camelot", "Brigadoon", "Paint your Wagon" en "Gigi" soos uitgevoer deur Aviva Pelham, Rina Hugo, Craig Gardner, Bruce Sanderson en John Fletcher.

Maandag:

"Om 9 nm. vanaand begin 'n nuwe reeks oor die geskiedenis van Suid-Afrikaanse krieket, "South Africa in International Cricket", op TV2. Trevor Quirk is die aanbieder. Die reeks begin in 1889 en eindig met Bill Lawley se Australiese toerspan in 1969.

Dinsdag:

"Blood and Orchids", M-Net se jongste mini-reeks om 7 nm., speel af op Hawaii met vier barmhartige Samaritane wat van die aanranding op 'n jong vrou beskuldig word nadat hulle haar te hulp gesnel het.

Woensdag:

"Night Court" om 10:05 nm. op TV4.

Donderdag:

"In "Smithsonian World" word gekyk na onder meer die restourasie van die beroemde skildery "Die laaste avondmaal".

- 5.45 News
- 6.00 Antenna
- 7.00 Major Dad
- 7.30 The Ann Jillian Show
- 8.00 Nuus
- 9.00 TopSport
- 10.00 Beste Professor
- 10.50 Die Vlieënde Hollander
- 11.50 Oordenking

TV2

- 4.13 Cedric the Crow
- 4.25 Disney
- 5.57 Care Bears
- 6.27 Oordenking
- 6.30 Ondersoekprogram
- 6.45 Nuus
- 7.16 Police File
- 7.45 S'Gudl S'Naysl
- 8.15 Nuwe video's
- 8.45 Nuus

TV3

- 4.13 Cedric the Crow
- 4.25 Disney
- 5.57 Kickers
- 6.27 Oordenking
- 6.30 Nuus
- 7.00 Ondersoekprogram
- 7.16 Police File
- 7.45 After 8
- 8.15 Gospelmusiek
- 8.45 Nuus

TV4

- 5.00 Capitol
- 5.30 The Bold and the Beautiful
- 9.03 Head of the Class
- 9.35 Wiseguy
- 10.29 Unsolved Mysteries
- 11.22 Dirty Dancing

M-NET

- 10.30 The Rose
- 3.00 Zoobilee Zoo
- 3.25 The Smurfs
- 3.50 Sport-Billy
- 4.15 The Super Mario Bros Super Show

- 4.40 Dennis the Menace
- 5.05 Teenage Mutant Hero Turtles
- 5.30 Tell Me Why
- 5.35 Bush Beat
- 5.55 Jake's Fitness Minute Ooptyd
- 6.00 Loving
- 6.30 Perfect Strangers Intekenare
- 7.00 Maid to Order
- 8.40 60 Minutes: The Lifer
- 9.00 Brubaker
- 11.10 At Close Range

DINSDAG 6

TV1

- 5.15 Larry King
- 6.00 Goele Mōre SA
- 8.25 Science and Technology
- 1.00 Headline News
- 1.30 Business Day
- 2.30 Teleskool
- 3.00 Opvoedkundig
- 3.30 Professor Fossie
- 3.45 Wiele Walle
- 4.00 Rustelose Jare
- 5.00 As die eeu draai
- 5.15 Die ander ek
- 5.45 Nuus
- 6.00 Kompas
- 6.05 Antenne
- 7.00 Orkney snork nie
- 7.30 Op spore na mōre
- 8.00 News
- 9.00 Dallas
- 10.00 The Golden Girls
- 10.30 No Jacket Required
- 11.00 University of the Air
- 11.40 Evening Prayer

TV2

- 4.13 Cedric the Crow
- 4.25 On the Move
- 4.36 Cross Over
- 4.52 Healthy Living
- 4.15 The Super Mario Bros Super Show
- 6.30 Ondersoekprogram

- 6.45 Nuus
- 7.16 Tydskrifprogram
- 8.15 Gospelmusiek
- 8.45 Nuus

TV3

- 4.13 Cedric the Crow
- 4.25 On the Move
- 4.36 Cross Over
- 4.52 Healthy Living
- 5.57 Ke Bophelo
- 6.27 Oordenking
- 6.30 Nuus
- 7.00 Ondersoekprogram
- 7.16 Tradisionele musiek
- 7.40 Bosolla Kgwala
- 8.20 Nuwe video's
- 8.45 Nuus

TV4

- 5.00 Capitol
- 5.30 The Bold and the Beautiful
- 9.04 The Dreaming
- 10.38 Doogle Howser MD
- 11.04 Paradise

M-NET

- 6.40 Perdewedrenne - Melbourne Cup
- 10.30 Frances
- 3.00 Zoobilee Zoo
- 3.25 The Smurfs
- 3.50 Sport-Billy
- 4.15 The Super Mario Bros Super Show
- 4.40 Dennis the Menace
- 5.05 Teenage Mutant Hero Turtles
- 5.30 Tell Me Why
- 5.35 The New Archies
- 5.55 Jake's Fitness Minute Ooptyd
- 6.00 Loving
- 6.30 The Hogan Family Intekenare
- 7.00 Blood and Orchids: I
- 8.35 Southern Sun Model of the Year
- 9.00 Twilight Zone
- 9.30 Hitchhiker
- 10.00 Sokker
- 11.00 The Dead Pool

WOENSDAG 7

TV1

- 5.15 Larry King
- 6.00 Goele Mōre SA
- 8.25 Style
- 1.00 Headline News
- 1.30 Business Day
- 2.30 Teleschool
- 3.00 Opvoedkundige programme
- 3.30 The Adventures of Teddy Ruxpin
- 4.00 Bible Story
- 4.05 Santa Barbara
- 4.30 Growing Pains
- 5.00 Innovations
- 5.15 Zapmag
- 5.45 News
- 6.00 Antenna
- 7.00 Telly Fun Quiz
- 7.30 The Ropers
- 8.00 Nuus
- 9.00 Marie du Toit
- 9.55 Dwaalspoor van die liefde
- 11.25 Oordenking

TV2

- 4.13 Cedric the Crow
- 4.25 Training and development
- 5.57 Izihlabathi Ziyagqibana
- 6.27 Oordenking
- 6.30 Ondersoekprogram
- 6.45 Nuus
- 7.16 Tradisionele musiek
- 7.45 Akukho Nkwali' Iphandel 'Enye
- 8.15 Pick a Box
- 8.45 Nuus

TV3

- 4.13 Cedric the Crow
- 4.25 Training and Development
- 5.57 Cadlchon
- 6.27 Oordenking
- 6.30 Nuus
- 7.00 Ondersoekprogram
- 7.16 Gold Disc
- 7.45 Ntome Tsebe
- 8.45 Nuus

TV4

- 5.00 Capitol
- 5.30 The Bold and the Beautiful
- 9.04 The Alien Years
- 10.05 Night Court
- 10.32 Dwelms en skelms

M-NET

- 10.30 Maid to Order
- 12.05 Women of the World
- 3.00 Zoobilee Zoo
- 3.25 The Smurfs
- 3.50 Sport-Billy
- 4.15 The Super Mario Bros Super Show
- 4.40 Dennis the Menace
- 5.05 Teenage Mutant Hero Turtles
- 5.30 Tell Me Why
- 5.35 The New Generation
- 5.55 Jake's Fitness Minute Ooptyd
- 6.00 Loving
- 6.30 Dear John Intekenare
- 7.00 Blood and Orchids: II
- 8.35 Cover Story: Dudley Moore
- 9.00 Under Cover
- 10.40 Mud and Glory
- 11.00 Kinjite - Forbidden Subjects

DONDERDAG 8

TV1

- 5.15 Larry King
- 6.00 Goele Mōre SA
- 8.25 Future Watch
- 1.00 Headline News
- 1.30 Business Day
- 2.30 Teleskool
- 3.00 Opvoedkundig: Mina Moe; Honderd meesterwerke; Cedric the Crow
- 3.30 Die Kabooters
- 4.00 Rustelose Jare
- 5.00 Tegnologie vir Voorspoed
- 5.15 Tekkies
- 5.45 Nuus
- 6.00 Kompas
- 6.05 Antenne
- 7.05 Plekpot
- 8.00 News
- 9.00 War and Remembrance
- 10.00 Three's a Crowd
- 10.30 Diagonal Street
- 11.00 Smithsonian World
- 11.50 Face to Face

TV2

- 4.13 Cedric the Crow
- 4.25 Countries of the World
- 4.47 Road to Health
- 5.57 Kontanga
- 6.27 Oordenking
- 6.30 Ondersoekprogram
- 6.45 Nuus
- 7.16 526
- 7.45 Doors
- 8.15 Jazz
- 8.45 Nuus

TV3

- 4.13 Cedric the Crow
- 4.25 Countries of the World
- 4.47 Road to Health
- 5.57 Dumela
- 6.27 Oordenking
- 6.30 Nuus
- 7.00 Ondersoekprogram
- 7.16 Reka Mpo
- 7.45 Bophelo
- 8.15 Jazz
- 8.45 Nuus

TV4

- 5.00 Capitol
- 5.30 The Bold and the Beautiful
- 9.04 The Alien Years
- 10.01 Movie Focus
- 10.35 227
- 11.02 TJ Hooker
- 11.51 Rock 'n Roll Palace

M-NET

- 10.30 Street Smart
- 12.05 In Shape '90 Health Club Challenge
- 3.00 Zoobilee Zoo
- 3.25 The Smurfs
- 3.50 The Kids of Degrassi Street
- 4.15 The Super Mario Bros Super Show
- 4.40 Dennis the Menace
- 5.05 Teenage Mutant Hero Turtles
- 5.30 Tell Me Why
- 5.35 The New Archies
- 5.55 Jake's Fitness Minute Ooptyd
- 6.00 Loving
- 6.30 The Wonder Years Intekenare
- 7.00 Revue Plus
- 8.00 48 Hours: To Save Carrie
- 9.00 Thunderball
- 11.10 Surrender